

BOYABAT İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ E-DERGİSİ

Yıl 2024 - Cilt 4 - Sayı 1

Araştırma Makalesi

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI

Alper ALTINÖZ

Araştırma Makalesi

YEREL PAYDAŞLARIN YÖRESEL ÜRÜNLERİN ENDÜSTRİYEL ALANDA ÜRETİLMESİNE YÖNELİK BAKIŞ
AÇILARI: AKÇAKOCA ÖRNEĞİ

Ramazan KAYA, Emrah ÖZTÜRK, Fırat ATBAŞ, Zeynep MESCİ

Araştırma Makalesi

SAĞLIK HİZMETLERİ MUHASEBE UYGULAMALARINDA KUYUYA ATILAN TAŞ: MEDİKAL MUHASEBE

Rabia AKDOĞAN

Araştırma Makalesi

ÖRGÜTLERDE DEDİKODU: BİR LİTERATÜR TARAMASI

Ali Erdi KARABALIK, Büşra TEKİN

İnceleme Makalesi

EMRAM MODELİ VE HIMSS STANDARTLARI İLE DİJİTAL HASTANELER: KOCAELİ İLİNDE MEVCUT
DURUM DEĞERLENDİRMESİ

Yeter USLU, Pınar ÜNKÜR, Umutcan ALTUN

SINOP ÜNİVERSİTESİ
BOYABAT İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

e-DERGİSİ

Cilt: 4 Sayı: 1

Haziran 2024

E-ISSN: 2791- 6952

Sinop Üniversitesi Boyabat İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adına Derginin Sahibi

Sinop Üniversitesi Rektörü

Editör

Prof. Dr. Oktay KOÇ – Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Editör Yardımcıları

Doç. Dr. Üyesi Hayrettin ŞAHİN – Sinop Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sultan SALUR KÜÇÜK – Sinop Üniversitesi

Dil Editörü

Dr. Öğr. Üyesi Fatma TAŞDEMİR

Yayın Sekreteri

Arş. Gör. Bekir KILIÇ

Yazışma Adresi

Sinop Üniversitesi Boyabat İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Esentepe Mah. Fakülte Cad. No: 4 57000 – Boyabat/SİNOP

<https://boyabatiibfedergisi.sinop.edu.tr>

Telefon: 0 368 333 00 15

Faks: 0 368 333 00 13

DİZİNLER

Europub: Academic and Scholarly Research Publication Center

Journal Indexing and Abstracting - Research Bible

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Oktay KOÇ	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Prof. Dr. Nazım KARTAL	Sinop Üniversitesi
Prof. Dr. Yılmaz DEMİRHAN	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Serkan DİLEK	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan ŞAHAN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Hayrettin ŞAHİN	Sinop Üniversitesi
Doç. Dr. Murat ÇOŞKUNER	Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr. Muzaffer AKDOĞAN	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Doç. Dr. Serdar YENER	Sinop Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KIRAY	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Bilim Kurulu / Danışma Kurulu

Prof. Dr. Zeynep ARIKAN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Yılmaz DEMİRHAN	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Serkan DİLEK	Kastamonu Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail Hakkı ERASLAN	Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Onur EROĞLU	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent GÜLOĞLU	İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe Nilüfer NARLI	Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Sevinç ORHAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Belkıs ÖZKARA	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Osman Fatih SARAÇOĞLU	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Arman Teksin TEVFİK	Haliç Üniversitesi
Prof. Dr. Gökhan TUNCEL	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Fazıl YOZGAT	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Doç. Dr. Aykut ARSLAN	Piri Reis Üniversitesi
Doç. Dr. Cem Barlas ARSLAN	Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Erol BULUT	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül ÇİMEN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Funda ÇONDUR	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr. Özgür DEMİRTAŞ	Kayseri Üniversitesi
Doç. Dr. Engin KANBUR	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer KESKİNSOY	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynel Abidin KILINÇ	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan ŞAHAN	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İdris AKKUZU	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adem ALTAY	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zübeyir BAKMAZ	İnönü Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan EKİNCİ	Bakırçay Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ERAVCI	Sinop Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KIRAY	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa OĞUZ	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özgür SARAÇ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Filiz ERATAŞ SÖNMEZ	Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Yedinci Sayının Hakemleri

Prof. Dr. Ayşe GÜNSEL	Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Yeter USLU	Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr. Kemal ÇİFTYILDIZ	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa IŞKIN	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Sedat ÇELİK	Şırnak Üniversitesi
Doç. Dr. Muzaffer AKDOĞAN	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Doç. Dr. Ali ARSLANOĞLU	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Doç. Dr. Yüksel AYDIN	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Seval ELDEN ÜRGÜP	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cemile EVKAYA	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Araştırma Makalesi

Türkiye’de Göç Yönetimi ve Entegrasyon Politikaları

Immigration Management and Integration Policy in Turkey

Alper ALTINÖZ.....1-27

Yerel Paydaşların Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesine Yönelik Bakış Açıları: Akçakoca Örneği

Local Stakeholders' Perspectives On The Industrial Production Of Local Products: Akçakoca Example

Ramazan KAYA, Emrah ÖZTÜRK, Fırat ATBAŞ, Zeynep MESCİ.....28-59

Sağlık Hizmetleri Muhasebe Uygulamalarında Kuyuya Atılan Taş: Medikal Muhasebe

The Stone Thrown into The Well in Healthcare Accounting Practices: Medical Accounting

Rabia AKDOĞAN 60-75

Örgütlerde Dedikodu: Bir Literatür Taraması

Gossip In Organizations: A Literature Review

Ali Erdi KARABALIK, Büşra TEKİN 76-100

İnceleme Makalesi

Emram Modeli ve Hıms Standartları İle Dijital Hastaneler: Kocaeli İlinde Mevcut Durum Değerlendirmesi

Digital Hospitals with EMRAM Model and HIMSS Standards: Current Situation Assessment in Kocaeli Province

Yeter USLU, Pınar ÜNKÜR, Umutcan ALTUN 101-122

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI

Alper ALTINÖZ*

Özet

Göç, insanlık tarihi boyunca gerçekleşmiş olan ve günümüzde de devam eden bir kavramdır. İnsanların yaşadıkları toprakları terk etmesi ile başlayan göç hareketi, sadece göç eden topluluğu değil, göç edilen yerde yaşayan insanları da etkilemektedir. Göç olgusu insanlık tarihi boyunca var olmuş 20.yy ile birlikte genel olarak kitlesel bir şekle dönüşmeye başlamış ve göç edilen toplumlarda da birçok değişim meydana getirmiştir. Türkiye'de bu toplumlardan birisidir ve aslında göç olgusuna yabancı bir ülke değildir. Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirdiği hoşgörülü yönetim sayesinde birçok kişi Anadolu topraklarına göç etmiştir. Bu göçler Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ile de devam etmiş ve Türkiye gerek coğrafi konumu gerekse idare etme anlayışı sebebi ile göç eden topluluklar tarafından adeta cazibe merkezi olarak görülmüştür. Bu yüzden gerçekleşen göçün yönetiminin ve göç eden toplulukların entegrasyonunun gerçekleştirilmesi zorunlu bir durum olmuştur. Birlikte yaşamının gerçekleştirilebilmesi; uyum, eğitim, istihdam ve sağlık yönünden politikaların olumlu bir şekilde hayata geçirilebilmesiyle mümkün olabilmektedir. Kurulacak bir göç bakanlığının ise bu alandaki eksiklikleri gidermede ve daha planlı politikalar üretmede büyük faydalar sağlayacağı düşünülmektedir. Planlı ve programlı entegrasyon politikalarıysa birlikte yaşama kültürünü hızlı bir şekilde gerçekleştirecektir. Bu bağlamda araştırmanın amacı göç hareketlerinin tarihsel bir bakış açısından incelenmesi ve son yıllardaki göç yönetimi ve entegrasyon politikalarının tespit edilmesidir. Araştırmada niteliksel bir yöntem uygulanmıştır. Niteliksel yöntemin betimleyici ve yorumlayıcı yaklaşımı araştırma esnasında göz önünde bulundurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Entegrasyon, Türkiye, Yönetim

Jel Kodları: F22, Z13, N45, L38

---

* Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, alperaltinoz89@gmail.com.

ORCID: 0000-0003-2429-1183

Alındığı Tarih : 23.11.2023

Kabul Edildiği Tarih : 12.05.2024

Açık Erişim Tarihi : 28.06.2024

Immigration Management and Integration Policy in Turkey

Abstract

Migration is a concept that has taken place throughout human history and continues today. The migration movement, which starts with people leaving their homeland, affects not only the migrating community but also the people living in the place of migration. The phenomenon of migration has existed throughout the history of mankind, and with the 20th century, it generally began to take a mass form and brought about many changes in the societies to which migration occurred. Turkey is one of these societies and is actually not unfamiliar with the concept of migration. Thanks to the tolerant administration of the Ottoman Empire, many people migrated to Anatolian lands. These migrations continued with the proclamation of the Republic of Turkey and Turkey was seen as a center of attraction by the migrated communities due to its geographical location and understanding of governance. Therefore, the management of the migration and the integration of the migrant communities has become a necessity. The realization of coexistence can only be possible through the positive implementation of policies in terms of harmonization, education, employment and health. It is believed that establishing a Ministry of Migration would greatly help address the deficiencies in this area and produce more planned policies. Planned and programmed integration policies will rapidly realize the culture of living together. In this context, the aim of the research is to analyze migration movements from a historical perspective and to identify migration management and integration policies in recent years. A qualitative method was applied in the research. The descriptive and interpretative approach of the qualitative method was taken into consideration during the research.

Keywords: Migration, Integration, Turkey, Management

Jel Codes: F22, Z13, N45, L38

Giriş

Göç hem göç eden toplulukların üzerinde, hem de göç edilen yerdeki insanlar ve devlet mekanizmaları üzerinde etkiler bırakan bir harekettir. Göç hareketinin gerçekleşmesi sonrası toplumlarda nüfus yapısı, kültürel değerler ve ekonomi hayatında değişimler meydana geleceği gerçektir.

Tarihsel dönemlerde bakıldığında ise topluluklar, içinde buldukları toplumları terk ederek göç hareketinde bulunmuşlardır. Fakat bu hareketlerin herhangi kanuni bir boyutu

olmamış, göç edilen süreçten sonra sadece hayata geçirilen sınırlı sayıda yerel entegrasyon politikaları ile yetinilmiştir. Özellikle Kırım Savaşı ile başlayan ve cumhuriyetin ilanına kadar olan süreçte yaşanan göç dalgaları, Anadolu Coğrafyasının demografik yapısında büyük değişimler meydana getirmiş, birlikte yaşama süreci genel olarak yerel halklar tarafından tesis edilmeye çalışılmış ve göçün herhangi hukuksal bir boyutu olmamıştır. Cumhuriyetin ilanı ile göç dalgaları devam etmiş fakat bu göç dalgalarının yönetimi daha programlı bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Günümüzde ise göç artık tamamen hukuksal boyutları olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Dünya nüfusu hızlı bir şekilde artmakta, göçlerde kitlesel bir hal almaya başlamaktadır. Göç kavramının hukuksallaşması ile göç eden insanlarda uluslararası kuruluşlar tarafında belirli sınıflandırmalara tabi tutulmuş, göçmen, mülteci ve sığınmacı gibi kavramlarla tanımlanmaya başlanmıştır. Göçmen, mülteci ve sığınmacı gibi kavramlarla tanımlanmaya başlanmasında devlet yapılarındaki değişimin etkisi olduğu söylenebilir.

2011 yılından sonra Suriye iç savaşıyla beraber başlayan göç dalgası, cumhuriyet tarihinin en büyük göç dalgası olarak nitelendirilmektedir. Savaş sonrası yaşanan göçler neticesinde Türkiye dünyada en çok göçmen barındıran ülke konumuna gelmiştir. Bu göç dalgasıyla birlikte göç yönetimi ve entegrasyon politikalarında da değişimler yaşanmaya başlamış ve yeni adımlar atılmıştır. İnternetin yaygın kullanımı ve görsel medyaysa kültürel entegrasyonu kolaylaştırmış, birlikte yaşama süreci eğitim, uyum, sağlık ve istihdam konularında yoğunlaşmıştır.

Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı, göç hareketlerinin tarihsel bir bakış açısından incelenmesi ve son yıllardaki göç yönetimi ve entegrasyon politikalarını tespit etmektir. Türkiye'nin göç yönetimi ve entegrasyon politikalarının incelenmesi bu araştırmanın temel amacıdır. Araştırmanın hazırlanmasında niteliksel bir yöntem uygulanmıştır. Niteliksel yöntemin betimleyici ve yorumlayıcı yaklaşımı araştırma esnasında göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada göç ile ilgili kavramlar açıklanmış, sonrasında Türkiye'deki göç yönetimi ve hareketleri tarihsel bir bakış açısıyla incelenmiş ve 2011 sonrası entegrasyon politikaları açıklanmıştır.

1. Göçün Yapısı ve Önemli Kavramlar

1.1. Göç

Göç, insanın varoluşu ve toplum haline gelmesinden itibaren var olan bir olgudur. Tarih boyunca insanlar çeşitli sebepler ile göç hareketlerinde bulunmuşlar ve yaşadıkları toprakları

terk etmişlerdir (Akdoğan, 2019, s. 6). Genel olarak göç, şahısların, toplumsal grupların, coğrafi, iktisadi, siyasi sebeplerle süreç ve mekânda yer değiştirme faaliyeti ile devam eden süreçler bütünüdür (Çakır, 2011, s. 210). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise göçü; “*bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içerisinde yer değiştirmesi*” şeklinde tanımlamıştır (Iom, 2013, s.35). Çok uzun yıllardır devam eden göç hareketlerinin sebepleri her döneme göre farklılık gösterebilir. Bazı durumlarda göçler istemeyerek gerçekleşirken bazı durumlardaysa gönüllü olarak yapılmaktadır. İnsanlar zorunlu olarak yaşamakta oldukları yerlerde gerçekleşen afet, açlık, savaş gibi durumlardan kaçmak için göç edebilirler. Ayrıca buldukları ülkenin yaşam standartlarından memnun olmayan kimselerde yaşam standartlarını yükseltmek için göç edebilirler (Aktel ve Kaygısız, 2018, s. 581).

Göç olgusunun bir diğer yanı ise göç edilen yerlerde demografik yapılarda değişim meydana getirmesidir. Bu durum, göç edilen ülkelere fayda sağlayabileceği gibi, zararlı sonuçlara da sebep olabilecek bir olgudur. Stephen Castles ve Mark Miller’in Göçler Çağı isimli kitabındaki; “*göç veren ve göç alan, bununla birlikte çok boyutlu olması özelliğiyle toplumsal değişimlere sebep olan kolektif bir eylem*” tanımı ise bu durumu destekler niteliktedir (Çakı, 2018, s. 10).

Ülkeler arasındaki ekonomik farkların fazlalığı son dönemlerde göç olgusuna karşı daha alt gelir gruplarında bulunan milletlerin bir yönelim gerçekleştirmesine yol açmıştır. Bu nedenle Castles ve Miller’ in tanımındaki değişimlerin meydana gelme ihtimali yüksektir ve göç eden bireylere karşı ev sahibi toplumun bireylerinin birlikte yaşamayı tesis etmesi önemlidir (Kahraman, 2016, s. 11). Göç kavramını daha iyi bir şekilde anlayabilmemiz için göçe yakın kavramları da anlamamız gerekmektedir. Bu kavramlardan ilki göçmen kavramıdır.

1.2. Göçmen

Göçmen tanımının, bireysel rahatlık sebebi ile herhangi bir baskı yapılmadan bireyin kendi isteğiyle gerçekleştirdiği eylemi kapsadığı söylenebilir. (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 2). Göçmen olan kişi maddi imkânlarını düzeltmek ve ailesinin daha iyi hayat şartlarında yaşamasını sağlayabilmek için bu eylemi gerçekleştirir. Birleşmiş Milletler ise nedenleri ister gönüllü ister zorunlu olsun ister düzenli isterse düzensiz olsun farklı bir ülkede bir yıldan fazla oturan bireyleri göçmen olarak tanımlamaktadır. (Iom, 2013, 37). Fakat bu tanım uluslararası düzeyde kabul gören bir tanım olma özelliği taşımamaktadır. Bunun sebebi ise her ülkenin hukuk normlarının ve kültürel değerlerinin farklı olmasıdır. Bunun yanında gönüllü veya

gönülsüz kendi topraklarını terk eden göçmenler, göç ettikleri topraklarda kayıplarına kıyasla daha fazla kazanç elde edebilirler ki bu sebeple normal vatandaşlara göre daha fazla risk alırlar. (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 15).

Göçlerin fazlaşması ile göçmen kavramında da farklılıklar meydana gelmektedir. Örneğin göç evraklarına sahip ve göç uygulamalarına uyan kişi düzenli göçmen olarak adlandırılırken, bu evraklara sahip olmayan ve ülkenin koyduğu göçmen kurallarına uymayarak izinsiz çalışan kişi düzensiz göçmen olarak adlandırılabilir. (DW, 2018). Ayrıca göçmen tanımı konusunda uluslararası hukuk ile Türk hukuk sisteminin yapmış olduğu tanım arasında da fark vardır. Türk hukuk sisteminde göçmen tanımı yapılırken Türk soyundan olma ve Türk kültürüne bağlı olmak şartı koyulmuştur. (Aktel ve Kaygısız, 2018, s. 582). Küreselleşen dünyanın hızlı değişimi göçmen kavramında da değişime sebep olabilir. Önemli olan hukuksal boyutlar çerçevesinde birlikte yaşamının da her dönem tesis edilmesidir.

1.3. Mülteci ve Sığınmacı

Mülteci ve sığınmacı kavramları eşanlamli olarak kullanmamıza rağmen içerik olarak birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Mülteci terimi basit anlamı ile ülkesindeki dayanılmaz koşullara katlanamayan ve bu koşulları terk etmek isteyen bireyi ifade etmektedir. Birey ülkesinde savaş, kıtlık, iç karışıklık gibi nedenlerden ötürü bulunduğu ülkeden kaçmak zorunda kalır (Safi, 2018, s. 33). 1951 sayılı Cenevre sözleşmesi mülteciyi; “..... *Irkı, dini, tabiiyeti belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yaralanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen, ya da söz konusu korku nedeni ile dönmek istemeyen*” şeklinde tanımlamıştır (Mhsics, 1951: madde 1). Mültecilik kavramının temelinde iade etmeme ilkesi bulunur. Buna göre başka ülkede yaşama talebinde bulunan kişi hayatının tehlikede olacağı ülkesine gönderilmez (Ykk, 2013, md. 63).

Sığınmacı ise baskı, şiddet ve gördüğü zulümden korunma amacıyla başka ülkelerde korunma arayışında olan, ilgili hukuki evraklarını tamamlayarak mültecilik başvurusunda bulunan fakat başvurusu kabul edilmemiş kişiyi ifade etmektedir (Iom, 2013, s. 74). Sığınma kavramı mülteci kavramından çok daha önce tarihsel süreç içerisinde de var olan bir kavramdır. Tarih boyunca insanlar savaşlar ve iç karışıklıklar yüzünden başka topraklara veya

ibadethanelere de sığınmışlardır. Sığınmanın hukuki boyutu da mülteci kavramından önce ortaya çıkmış ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 14. Maddesinde “Herkesin sürekli baskı altında tutulduğunda başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır” yer almıştır (İheh, 1948, md. 14).

Mülteci ve sığınmacı gibi kavramlarla sağlanan koruma hali acil durumlarda ortaya çıkan koruma biçimlerini ifade eder. Bu korumanın üç ana ögesi, güvenli topraklara ulaşmaya müsaade, bireyin geri iade edilmemesi ve yiyecek barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması olarak karşımıza çıkmakta ve kısa sürede hayata geçirilmesi gerekmektedir (Aktel ve Kaygısız, 2018, s. 583).

2. Göç Çeşitleri

Şimdiye kadar göç ile alakalı yapılan tanımlarda genel anlam itibari ile zorunlu ve gönüllü kavramları ön plana çıkmıştır. Fakat göç çeşitleri sadece bunlarla sınırlı değildir. Birçok akademik araştırmada göç çeşitleri ile alakalı tanımlar ve gruplandırmalar bulunsa da genel anlam itibari ile iç ve dış göç, kalıcı ve mevsimlik göç şeklinde bir sınırlandırma yapmanın daha doğru olacağı düşünülmektedir.

2.1. İç ve Dış Göç

İç göç kavramı ülke sınırları içerisindeki bir bölgeden başka bir bölgeye yapılan yer değiştirme hareketini ifade eder. Buna göre göç hareketi kırsal yerleşim birimlerinden kente veya kentten kente yapılır ve ülke nüfusunda herhangi bir değişim meydana gelmez (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169). İç göç olgusunun maddi imkânsızlıklar sebebi ile gerçekleştiği ve iş olanaklarının daha çok olduğu bölgelere doğru yoğunlaştığını söylemek mümkündür (Adil, 2020, s. 8).

Dış göç ise geçici veya sürekli olarak göç edilen topraklarda çalışmak veya ikamet etmek amacı ile kişinin kendi topraklarından başka ülkeye doğru göç etmesi ile tanımlanabilir (Özdemir, 2008, s. 21). Kavimler göçü, Amerika Kıtasının keşfi ile bu kıtaya akın eden göçmenler ve bugün halen devam eden Suriye Savaşı yüzünden ülkelerini terk eden insanların yaptıkları göç, dış göç kapsamında değerlendirilebilir (Çakı, 2018, s. 17).

Teknolojinin gelişmesi, ulaşımın hızlanması kaynakların artması ve haberleşmenin yaygınlaşması dış göçlere sebep olan faktörlerin başında gelmektedir. Dış göçü beyin göçü, iş göçü ve mübadele göçü şeklinde üç gruba ayırmak mümkündür. Çalışmanın önceki

bölümlerinde bahsedildiği üzere, imkânların artması ve kalifiye elemanların daha iyi koşullarda yaşamak istemeleri, bireylerin göç etmelerinde önemli rol oynamaktadır (Koçak ve Terzi, 2012, s. 173-175).

2.2. Zorunlu ve Gönüllü Göç

Zorunlu göçler, iç karışıklık, felaketler, salgın hastalıklar, siyasi otoritenin baskısı gibi itici faktörler olarak adlandırdığımız nedenlerle istem dışı gerçekleştirilen göç hareketleridir (Naz, 2015, s. 25). Zorunlu göç meydana gelen ülkelerde demografik yapının hızlı bir şekilde değişime uğraması ihtimal dahilindedir. Ayrıca gettolaşma, çarpık kentleşme gibi yapıların göç sonrası dönemde meydana gelmesi de göçün sebep olduğu sonuçlardan biri olacaktır (Günay, Atılğan ve Serin, 2017, s. 44). Yirminci yüzyılda gerçekleştirilen göçlerin hemen hemen hepsi zorunlu göç sınıflandırmasında yer almaktadır. Başta Suriye olmak üzere Afganistan, Doğu Türkistan, Myanmar ve Sudan gibi ülkelerdeki iç karışıklıklar sebebi ile insanlar kitleler halinde buldukları toprakları terk etmeye başlamışlardır. Bu ülkelerde gerçekleştirilen göçler, zorunlu göç hareketinin tüm özelliklerini taşımaktadır (Mancak, 2019, s. 19).

Gönüllü göç hareketi ise, bireylerin herhangi bir baskı altında kalmadan çekici faktörlerin etkisi ile daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak, demokratik özgürlüklere kavuşabilmek gibi sebeplerle kendi isteği doğrultusunda gerçekleştirdiği göç hareketidir (Akdoğan, 2019, s. 25). Bu tanımlardan yola çıkarak gönüllü göç hareketinin zorunlu göçe kıyasla daha esnek bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz çünkü bu göç türünde bireylerin ülkelerini terk etmeleri veya geri dönme talepleri kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmektedir (Adil, 2020, s. 10).

2.3. Kalıcı ve Mevsimlik Göç

İnsanların her sene belirli dönemlerde yaşadıkları bölgelerden başka bölgelere iş yapmak, eğlenmek veya belirli bir süre dinlenmek için yaptıkları göçler mevsimlik göçlerdir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 170). Mevsimlik göç kavramında önemli olan kıstas göçün kısa süreliğine yapılmış olmasıdır. Ayrıca göç edilen yerin demografik yapısında herhangi bir değişim meydana gelmemekte ve dönemsel olarak giden kişiler tekrardan yaşadıkları yerlere geri dönmektedirler (Tüfekçi, 2002, s. 15). Genel olarak Karadeniz Bölgesinde belli bir dönemde yaylalara çıkmak ve bazı tatil beldelerine yakın bölgelerde yaşayan kimselerin yaz aylarını geçirmek için buralara gitmesi en belirgin örnektir (Sağlam, 2006, s. 34).

Kalıcı göç ise şahısların yaşadıkları topraklardan başka yerlere ömür boyu yerleşmek üzere gitmesi şeklinde yapılan göç hareketidir. Kişi bu göç hareketini isteyerek gerçekleştirebileceği gibi istemediği durumlarda da gerçekleştirmek durumunda kalabilir. Şahıslar daha güzel bir hayat yaşamak, eğitim kalitesini yükseltmek için isteğe bağlı göç kararı alabilir veya zorunlu sebeplerden ötürü devlet şahıs adına istemeden göç kararı alabilir (Sayı, Usanmaz ve Aslangiri, 2016, s. 3).

3. Türkiye’de Göç Kavramına Tarihsel Bir Bakış

Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla Osmanlıdaki geleneksel toplum modelinden çıkılarak milli bir kimlik oluşturulmaya çalışılmış, ulus devletin temelleri atılmıştır (Cevheri, 2018, s. 232). Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin oluşmasıyla göç hareketleri devam etmiş, uygulanan mübadele politikalarıyla gayri müslim nüfus Türkiye’den ayrılmış ve daha homojen yapıya sahip olması hedeflenerek Anadolu’nun Türkleşmesi sağlanmıştır (Efe, 2018, s. 23).

Osmanlı Devleti dönemindeki göçmen entegrasyonundan farklı olarak cumhuriyet dönemi göçmen entegrasyonu, ümmetçi bir anlayıştan daha çok milli bir Türk kimliği üzerinden inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple mübadele döneminde göçmen olarak Türkler gelmiş, gayri müslim azınlık ise gönderilerek daha homojen yapıda bir toplum hedeflenmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 29). Ayrıca cumhuriyetin ilanı ile göç dalgaları da devam etmiş ve sadece 1923 ve 1938 yılları arasında Balkanlardan 430 bin göçmen Türkiye’ye gelmiştir. Sayının bu kadar fazla olması yeni iskân politikalarını zorunlu kılmış ve 1934 tarihli 2510 sayılı iskân kanunu çıkartılmıştır (Duman, 2009, s. 474). Kanunun 3. Maddesine göre; “*Türkiye’de yerleşmek maksadile dışarıdan, münferiden veya müçtemian, gelmek istiyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dâhiliye Vekilliğinin emrile kabul olunurlar. Bunlara (muhaçir) denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti karar ile tespit olunur*” maddesi eklenerek göçmen olarak Türk soyundan olanların kabul edileceği belirtilmiştir (İskân Kanunu, 1934, md. 3). Ayrıca kanunun yedinci maddesi ise göçmenlere toprak verilip verilmeyeceğini içermektedir. Buna göre Türk olan herkes devletten iskân konusunda talepte bulunabilir, Türk ırkından olmayanlar ise hükümetin göstereceği yerde zorunlu iskâna tabi tutulmaktadır (İskân Kanunu, 1934, md. 7). Devlet, göçmen konusunda her ne kadar ırk kökenli bir tanım yapsa da aynı ırktan olmayan bireyleri de kendi kuralları çerçevesinde iskân edeceğini belirtmiştir.

1950-1951 yılında Bulgaristan' dan gelen 152.755 göçmen 2510 sayılı iskân kanununa göre iskân edilmiştir. Bu göç dalgası ise öncelikle nazaran daha planlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Gelenler ilk önce konaklayabilecekleri misafirhanelere yerleştirilmişler, sağlık kontrolleri yapıldıktan sonra Bulgaristan' da yaşadıkları yerlere en uygun bölgelere yerleştirilmişler (Akdoğan, 2019, s. 97). Kısacası cumhuriyetin ilanı ile 1960 yılına kadar gelen göçmenler, özellikle iskân kanununun çıkmasından sonra toplum ile entegre olmaları için barınma ve iş fırsatlarından faydalanmışlar, geldikleri yerlere en çok benzeyen yerlere yerleştirilmişler ayrıca daha iyi entegre olabilmeleri için belirli bölgelere dağıtılmışlardır (Emek, 2016, s.20).

1960'lı yıllara gelindiğinde ise sanayileşme hızlanmış değişen dünya şartları ile yaşama kültürü oluşturulmaya çalışılmıştır. Balkan ülkelerinden gelen göç hareketleri bu dönemde cumhuriyetin ilk yıllarında ki gibi yoğun bir şekilde olmasa da devam etmiştir. 1968-79 yılları arasında geçen 11 yılda akrabaları Türkiye'de yaşamakta olan 116.521 kişi Bulgaristan'dan göç etmiştir. Bu göç eden kişiler kendi akrabalarına yakın yerlere yerleştirilerek, bölünmüş ailelerin bir araya getirilmesi sağlanmış, topluma da kolay bir şekilde uyum sağlamışlardır (İnan, 2016, s. 21). Bu dönemde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise 29 Ağustos 1961'de 1951 Cenevre sözleşmesinin imzalanması olmuştur. Buna göre Türkiye, ilk defa uluslararası göç ve mülteciler ile alakalı bir sözleşmeye katılmıştır (Akdoğan, 2019, s. 100). Ayrıca bu Antlaşmanın devamı niteliğindeki "mültecilerin durumuna dair 1967 tarihli ek protokol" imzalanmıştır. Antlaşmaya göre Türkiye Avrupa Konseyi ülkeleri ve Sovyetler Birliği'nden gelen kişilere sığınmacı statüsü verilirken diğer devletlerden gelenlere verilmemiştir. Bunun dışında gelenler ise geçici koruma kapsamına alınmakta ve ikamet etmektedir (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1031).

1980'li yıllardan itibaren dünya dengelerinin değişmesi ve komşu ülkelerde meydana gelen değişiklikler neticesinde Türkiye, göç eden topluluklar açısından adeta bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Afganistan, Irak, İran gibi ülkelerde meydana gelen iç çatışmalar ve siyasal istikrarsızlıklar, Sovyetler Birliği'nin dağılması gibi süreçlerden sonra Türkiye, başka ırka mensup insan kitleleri tarafından göç hareketlerine maruz bırakılmıştır. Örneğin 1982 yılında meydana gelen Afganistan iç savaşında, ülkeyi terk etmek zorunda kalan 4.163 Türk, 1988-91 tarihleri arasında kaçmak zorunda kalan 51 bin peşmerge, Bosna Hersek'te meydana gelen katliamlardan kaçan 25 bin Boşnak, Saddam Hüseyin'in Kürt gruplara saldırması sonucu kaçan 460 bin Iraklı Kürt ve 10 bin Kosovalı Türkiye'ye göç etmiştir (Deniz, 2014, s. 197). Göç hareketlerinin artması ve çok sayıda kişinin gelmesi üzerine 1994 tarihinde sığınmayla alakalı

yönetmelik kabul edilmiştir. Bu yönetmelik ile sığınmacı ve mülteci tanımı yapılmış, Avrupa ülkeleri dışından gelenlerin mülteci olarak kabul edileceği bir madde koyulmamıştır. Bu yüzden Avrupa dışından göç edecek kişiler geçici koruma statüsü kapsamında Türkiye’de bulunmaktadır (Şimşek, 2018, s. 176). Geçici koruma ise; *“Kitlesele akın olaylarına acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimi olarak devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden uygulanan pratik ve tamamlayıcı çözüm yolu”* olarak tanımlanmıştır (Göç İdaresi, 2024).

2011 yılında başlayan Avrupa’da ve Türkiye’de etkileri daha fazla hissedilen Suriye göç krizi, Ortadoğu bölgesinde yaşanan diğer krizlerle kıyaslandığında etkileri bölge ülkeleri ve Avrupa kıtasında en çok hissedilen kriz olarak görülmektedir. Savaşın başladığı andan itibaren Suriye halkının can ve mal güvenliğini korumak için Türkiye’nin büyük çabalar gösterdiği kriz Avrupa’da Avrupa’nın göçmen krizi olarak adlandırılmıştır (Saatçioğlu, 2017, s. 212). Kriz nedeniyle 2011 yılından bu yana 3.158.724 Suriyeli Türkiye’ye göç etmiştir (Göç İdaresi, 2024). Suriye göçünün yanı sıra bu dönemde Türkiye’ye sığınma amaçlı Afganistan, Pakistan, Irak ve İran’dan da insanlar göç etmiştir. Sığınma amacıyla Türkiye’ye başvuruda bulunan 300.000 yabancıнын büyük bir kısmı bu ülke vatandaşlarından meydana gelmektedir. Buna ek olarak Türkiye, başka kıtalardan ve ülkelere birçok karmaşık göç hareketine de maruz kalmıştır (Uzun, 2024, s. 17).

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

2011	0
2012	14.237
2013	224.655
2014	1.519.285
2015	2.503.549
2016	2.834.441
2017	3.436.785
2018	3.623.132
2019	3.536.330
2020	3.641.330
2021	3.737.369
2022	3.535.898
2023	3.214.780
2024	3.158.724

Kaynak: Göç İdaresi, (2024). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>.

Tablo 2 Suriye iç savaşından sonra yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısını göstermektedir. Düzensiz göçmen sayısı, Suriye iç savaşından sonra hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. İç savaşın başlamasından sonra 2015 yılında düzensiz göçmen sayısı 3 katına çıkmış, 2019 yılının ikinci yarısına gelindiğindeyse neredeyse yarım milyon düzensiz göçmen kayda alınmıştır.

Tablo 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

2011	44.415
2012	47.510
2013	39.890
2014	58.647
2015	146.485
2016	174.466
2017	175.752
2018	268.003
2019	454.662
2020	122.302
2021	162.996
2022	285.027
2023	254.008
2024	38.618

Kaynak: Göç İdaresi, (2024). Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>.

2011 yılı sonrası, Türkiye'nin göç yönetimi ve politikalarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. 2000 sonrası başlayan göç yönetimi Avrupa Birliği standartlarını yeniden hayata geçirme çabaları 2013 yılında göç yönetiminde reformla sonuçlanmıştır (Üstübcü, 2017, s. 112).

4. Türkiye'nin Göç Yönetimi Politikaları

Ülkeler arasında insan geçişlerinin yönetilmesi açısından göç yönetimi insanların buldukları ülkeden başka bir ülkeye geçme, kalma ve çıkma aşamalarının yönetimi olarak

tanımlanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü ise göç yönetimini; yabancı olanların ülkeye girişi, girdiği ülkede kalması, kalma hakkı bulunmayanların sınır dışına çıkarılması ve korunma gereksinimi olan insanlara koruma faaliyetini sağlamak için birçok devlet kurumunun yönetimi olarak nitelendirilmektedir (Uzun, 2024. s. 8).

İnsanların başka bir ülkeye girmesinden önce birçok uygulama ve hukuki yapılandırmalarla göç yönetimi başlamaktadır. Göç yönetimi uygulamaları içerisinde önlemler ve kontroller yer almaktadır. Fakat bu süreç, sadece bunlarla sınırlı kalmamalıdır. Göç sonrasında ülkeye gelen insan topluluklarının temel ihtiyaçlarının giderilmesi, ülke toplumuyla entegrasyonunun gerçekleştirilmesi de göç yönetimi içerisinde değerlendirilmektedir (Kabakuşak, 2014, s. 6). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından göçün etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesi, bir dizi ekonomik, sosyal ve politik fayda sağlayabilmektedir. Bu faydaların en iyi şekilde elde edilmesi için idareciler tarafından stratejik bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu stratejik yaklaşımın sonucunda gerçekleşebilecek önemli faydalar ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Katseli, Lucas & Xenogiani, 2006, s. 5):

- **Beşerî Sermaye Birikimi:** Göç, beşerî sermaye birikimine katkı sağlar. Göçmenler, gittikleri ülkelerdeki işgücü piyasasına katılarak bilgi, beceri ve deneyimlerini paylaşmaktadırlar. Bu durum hem göçmenlerin kendi potansiyellerini geliştirmesine hem de hedef ülkelerin insan sermaye kapasitesini artırmasına yardımcı olmaktadır.
- **Ekonomik Büyüme ve Yatırım:** Göç, hedef ülkelerde ekonomik büyümeyi ve yatırımı teşvik edebilmektedir. Göçmenler yeni işletmeler kurarak veya mevcut işletmelere katkı sağlayarak ekonomik aktiviteyi artırabilirler.
- **Çeşitlilik ve İnovasyon:** Göç, kültürel çeşitlilik ve farklı bakış açıları getirmektedir. Bu da inovasyon ve yaratıcılığı teşvik edebilmektedir. Farklı kültürlerden gelen insanlar, farklı bir şekilde problem çözme yaklaşımında bulunabilir ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilmektedir.
- **İşgücü Piyasası İhtiyaçları:** Göç, işgücü piyasasındaki talep ve arz dengesini yönetmede etkinlik sağlayabilmektedir. Ülkeler, belirli sektörlerde veya alanlarda işgücü eksikliği yaşadıklarında, göçmenler aracılığıyla bu ihtiyacı karşılayabilirler. Bu durumun da ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- **Diplomatik ve Dış Politika İlişkileri:** Göç, ülkeler arasındaki diplomatik ve dış politika ilişkilerine olumlu katkılar sağlayabilmektedir. Göçmenlerin geldiği ülkelerle daha yakın ilişkiler kurulabilmekte ve iş birliği alanları genişletilebilmektedir. Ayrıca,

göç politikaları ve uygulamaları, uluslararası toplumda ülkenin imajını olumlu yönde etkileyebilir.

Etkin bir göç politikası hayat geçirmek, göçü oluşturan sosyal, demografik, ekonomik ve politik olguların iyi bir şekilde anlaşılması ve uygulanmasıyla mümkündür. Eğitim, istihdam, barınma ve sağlık ihtiyaçlarının giderilmesi ve göç politikalarının uygulanmasında bütüncül bir yaklaşım bu noktada çok önemli görülmektedir (Czaika ve de Haas, 2015, s. 35-37).

4.1. Uyum

Uluslararası Göç Örgütü'nün 2011 yılında yayınladığı göç terimleri sözlüğüne göre uyum kelimesinin kullanımının ülkelere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Genel olarak uyum kelimesi, göçmenlerin hem birey hem de toplu olarak yeni geldikleri ülkelere kabul edilme süreçleri olarak tanımlanabilmektedir. Bu nedenle uyumun iki yönlü bir süreç olduğunun anlaşılması gerekmektedir (IOM, Glossarry, 2011). Göç İdaresi Başkanlığı ise uyumu, göçmenin ve ev sahibinin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine katkıda bulunmayı amaçlayan, asimilasyon politikaları gütmeyen, ev sahibi olan insanların göç edenlere uyum sağlamasını, göçmenlerin kendi bireysel özelliklerini yaşamın bütün alanlarında gerçekleştirebilmesini hedefleyen, gönüllülüğe dayalı politikalar olarak nitelendirmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı).

Göçmenlerle ilgili politikalar, yasalar ve uyum konusundaki kamu politikaları, genellikle birçok farklı ideolojik bakış açısıyla şekillenmektedir. Bu politikalar, çoğulcu ideolojiden etnik ideolojiye kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilmektedir. Genel bazı yönleri ise şu şekildedir (Şeker, 2015, s. 9):

Çoğulcu İdeolojiye Dayalı Politikalar: Çoğulcu bir yaklaşım benimseyen devletler, göçmenlerin kültürel ve dini çeşitliliği kabul etmekte ve bunları topluma entegre etmeyi amaçlamaktadır. Bu politikalar genellikle çok kültürlülüğü teşvik etmekte, çok dilli eğitim programları sağlamakta ve göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini korumalarına izin vermektedir. Bu politikalar sayesinde, göçmenlere dil eğitimi, mesleki eğitim ve uyum programları gibi destekler sunulabilmektedir.

Etnik İdeolojiye Dayalı Politikalar: Etnik ideolojiye dayalı politikalar ise göçmenleri daha homojen bir toplumun parçası haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu politikalar, göçmenlerin asimilasyonunu teşvik edebilmekte ve ev sahibi topluma daha fazla benzerlik kazandırmak için

baskın kültüre odaklanabilmektedir. Örneğin, dil ve kültür testleri gibi asimilasyon gereklilikleri uygulanabilmektedir.

Göçmen Politikaları: Göçmen politikaları, genellikle göçmenlerin ülkeye girişini, konaklamasını ve iş bulmasını düzenlemektedir. Bu politikalar, vize politikaları, sığınma hakkı, oturma izni ve vatandaşlık gibi konuları içermektedir. Göçmen politikaları, genellikle ekonomik, demografik ve siyasi faktörler göz önünde bulundurularak oluşturulmaktadır.

Uyum Politikaları: Uyum politikaları, göçmenlerin yeni topluma entegrasyonunu teşvik eder. Bu politikalar, dil öğrenme, mesleki eğitim, iş bulma desteği, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal yardım gibi konuları kapsamaktadır. Ayrıca, uyum politikaları, kültürel etkinliklere katılımı teşvik etmekte ve ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele etmektedir. Devletler genellikle eğitim sistemi, kamu yönetimi ve medya aracılığıyla göçmenlik ve uyum konusundaki ideolojik durumları meşrulaştırarak kamu tutumlarını ve politikalarını etkilemektedir. Örneğin, medya göçmenleri olumlu ya da olumsuz bir şekilde temsil edebilir ve bu da kamuoyunun göçmenlere karşı tutumunu etkileyebilir. Benzer şekilde, eğitim sistemi, göçmenlerin uyumunu teşvik eden programlar yürüterek, çeşitlilik ve hoşgörü değerlerini vurgulayarak toplumda pozitif bir atmosfer oluşturabilir. Kamu yönetimi ise göçmenlere yönelik politikaların uygulanmasını sağlar ve uyum sağlamalarını destekleyen hizmetleri sunar.

Türkiye, uyum konusunda bütün göçmen grupların yanında yer alan programları hayata geçirmektedir. Yeni göç yönetimiyle ilgili olarak öncelikle konsolosluklar olmak üzere birçok kurum ve kuruluşla bilgilendirme toplantıları yapılmıştır. Devlet ve halk içerisinde önemli bir yeri olan sivil toplum kuruluşlarının konu hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmaya çalışılmış ve yerel yönetimlere bilgilendirme faaliyetleri yapılmıştır. Gazete ve dergilerde tanıtma amacıyla makaleler yayınlanmış ve Göç Postası, Göç Dergisi gibi yayınlar çıkartılmıştır. Göçmenleri havayolu aracılığıyla ülkemize getiren Türk Hava Yolları dergisinin çeşitli sayılarında göç sistemi ve oturma izin süreci hakkında bilgilendirme amaçlı yayınlar çıkarılmıştır (Polat, 2020, s. 43).

2013 yılında kabul edilmiş olan ve 2014 yılının Nisan ayında yürürlüğe girmiş olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunuyla bütün göçmenlerin uzun zamanlı ikamet izni edinmelerini, sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanabilmelerini, piyasalarda iş sahibi olmalarını sağlamıştır. Bunun yanında Göç İdaresinin uyum konusunda bir birim oluşturması kurumun konunun hassasiyetine verdiği önemi göstermektedir. İş piyasasına erişim konusunda çıkarılan 6458 sayılı yabancılar ve uluslararası koruma kanunuyla lisans öğrencilerinin iki yıllık öğrencilik hayatı sonrasında çıkarılacak izinle çalışabilmeleri kolaylaştırılmıştır. Aynı şekilde

yüksek lisans ve doktora mezunlarının iş gücüne erişimi kolaylaştırılmıştır. Aynı kanununun 34. maddesi aile birleşimi konusunda göçmenlere kolaylıklar sağlamaktadır. Aile destekleyicisi bireyin vefatı halinde diğer aile bireylerinin kısa süreli ikametlerine izin verilmektedir. Ayrıca göçmen çiftlerin evliliklerinin sona ermesi halinde diğer eşe ikamet izni sağlanmaktadır. Bu bağlamda göçmen ailelerinin parçalanmadan topluma uyum sağlaması hedeflenmektedir (Kaya, 2014, s. 24).

Bu açıklamalar ışığında tüm fertlerin eşit şartlarda ortak bir noktada buluşabilmesi, entegrasyon sürecinin ana temasıdır. Bu süreçte her iki topluma görev düştüğü gibi devlete, sivil toplum kuruluşlarına ve toplumun her kesiminde bulunan kültürel gruplara da görev düşmektedir. Tek taraflı, devletin baskı unsurlarını kullanarak entegrasyonu gerçekleştirmeye çalışması ise bu süreci başarılı kılmamaktadır (Cebeci, 2015, s. 149).

4.2. Eğitim

Göçmenlerin yaşadığı zorluklar gerçekten de önemli ve hassas bir noktada bulunmaktadır. Özellikle göç ettikleri bölgelerde savaş, iç karışıklık, yoksulluk gibi travmatik deneyimlere maruz kalmış olan bu insanlar, bir dizi zorlukla karşılaşabilmekte ve kimi zaman bu zorlukları aşamamaktadır (Şahin ve Çıldır, 2023, s. 972).

Zorlukları aşabilmek adına göçün ilk başladığı dönemlerde göçmenlere ve bu göçmen grubu içerisinde yer alan ve göçmen nüfusun büyük bir kısmını oluşturan Suriyelilere eğitim olanakları sunulmaya başlanmıştır. 26 Eylül 2013'te Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) geçici koruma altındaki Suriye vatandaşları için eğitim ve öğretim genelgesi yayınlamış ve uzun vadeli çalışmalar yapıldığını bildirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetiminde yapılacak olan çalışmalarda Arapça eğitim verilmesinin yanında isteyenlere de Türkçe eğitim imkânı verilmesi kararı alınmıştır (Tanrıkulu, 2018, s. 2589). Göçmenlere yönelik eğitim olanaklarında ortaya çıkabilecek sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için ise 23 Eylül 2014 tarihinde MEB tarafından bir kılavuz hazırlanmış ve 2014/21 sayılı genelge yürürlüğe girmiştir. Bu genelgeyle Suriyeli öğrenciler diploma karşılığında denklik alabilecek, diploması olmayanlarsa yapılacak bir sınav sonucunda uygun düşükleri sınıflarda eğitimlerine devam edebileceklerdir. Genelge ile göçmen öğrencilerin yıl kaybı yaşamaması için barınma ve geçici eğitim merkezlerinde de eğitim yapılması kararı alınmış, Türkçe öğrenmeleri için eğitim olanaklarının artırılması sağlanmıştır. Bunun yanında göçmen öğrenciler için burs, eğitim ve araç-gereç desteği de sağlanmaya başlanmıştır. 2016 yılına gelindiğindeyse göçmen öğrenciler MEB'e bağlı okullarda eğitim almaya başlamışlardır (Özcan, 2018, s. 25). Bu bağlamda MEB Türkiye'de bulunan göçmenlerin eğitimi konusunda en üst ve yetkili merci konumunda

bulunmaktadır. Bu nedenle bakanlığa bağlı olarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Bünyesinde Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı göçmenlerin eğitim hizmetleri için 2016 yılında kurulmuştur. Kurulduktan sonra 81 il valiliklerine yazılar gönderilerek göçmen bireylerin nitelikli eğitime ulaşması için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmıştır (MEB, 2016).

Millî Eğitim Bakanlığı, örgün eğitim dışındaki göçmenlere yönelik fayda sağlama amacıyla yaygın eğitim kursları açmıştır. Bu kurslar, Halk Eğitim Merkezleri tarafından yürütülmüş ve çeşitli alanlarda eğitim imkânı sunmuştur. Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü'nün verilerine göre, 2014-2020 yılları arasında toplamda 1.806.529 kişi bu kurslardan faydalanmıştır. Bu sayıya göre:

- Türkçe öğretimi için verilen kurslara yaklaşık 500 bin kişi katılmıştır.
- Genel kurslardan ise yaklaşık 1 milyon kişi yararlanmıştır.
- Mesleki kurslara katılan sayısı yaklaşık 190 bin kişidir.
- Türkçe okuma-yazma kurslarına katılanlar ise yaklaşık 125 bin kişidir.

Bu kurslar aracılığıyla, göçmenlere iş olanakları da sağlanmıştır. Bu sayede hem göçmenlere eğitim olanakları sunulmuş hem de toplum içinde daha aktif bir rol almaları desteklenmiştir (Gün ve Yüksel, 2021, s. 1042-1053).

Göç, göçmen çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Olumsuz etkiler göçmen çocuk ve gençlerin uyum sağlamasında önemli sorunları da beraberinde getirebilir. Sorunların aşılabilmesi için eğitim imkânlarına ulaşımın kolaylaşması, psikolojik desteğin artması gerekmektedir. Eğitime ulaşımın kolaylaşması ve psikolojik destek göçmen çocukların ve gençlerin suç olaylarına karışmasına engel olacaktır.

4.3. İstihdam

2000'li yıllardan sonra başka ülkelere göç etmenin en önemli sebebi terör saldırıları ve ekonomik nedenlerin meydana getirdiği olumsuz yaşam şartlarından kurtularak koşulları daha iyi olan ülkelere gitme ve daha iyi imkânlarda çalışabilme zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Demir, 2016, s. 71). Göç ettikleri ülkelerde kendi ülkelerine nazaran daha iyi koşullarda çalışma fırsatı bulabilen göçmenler ülkelerindeki olumsuz süreçler bitse bile tekrardan geri dönmeyi tercih etmemektedirler. Sonuç olarak bu kimseler için istihdam ve sosyal politikalar oluşturma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Başbuğ, 2017, s. 138).

Türkiye giderek artan göç dalgası sonrasında göçmenlerin işgücü piyasasında çalışmasına yönelik düzenlemeler gerçekleştirmiştir. 15.01.2016 tarihinde çıkartılan 29594 sayılı Geçici koruma altındaki yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik, 13.08.2016

tarihli 6735 sayılı Uluslararası iş gücü kanunu, 25.12.2019 tarihli Geçici koruma yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik bunlardan bazılarıdır (Gültaş, 2023, s. 412). Bu bağlamda Türkiye’de göçmenlerin yasal olarak çalışabilmesi sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilen bir çalışma belgesi ile mümkün olmaktadır. Bu belge ile göçmen bireyler süreli, süresiz ve bağımsız olarak çalışma izni alabilmektedir. Süreli çalışma izni belirli bir işyeri veya işletmede belirli bir meslek grubunda çalışmak için 1 yıl süreyle verilmektedir. Süresiz çalışma izni en az 8 yıl kesintisiz bir şekilde ikamet eden, toplamda ise 6 yıllık bir çalışma geçmişi olan göçmenlere verilmektedir. Bağımsız çalışma izni ise 5 yıl kesintisiz olarak ikamet etmiş, çalışmalarlarıyla katma değer oluşturabilecek ve istihdam üzerinde olumlu etki oluşturabilecek kimselere verilmektedir (YÇİHKUY, 2003).

Türkiye’de 2012 ve 2022 yılları arasında 1.120.488 göçmen süreli çalışma izni almıştır. 168.103 kişi ile en çok çalışma izninin verildiği yıl 2021 iken en az izin verilen yıl göçün başladığı 2011 yılının sonrasındır. Süresiz ve bağımsız çalışma izni 2019 yılından sonra verilmemiştir. Göçmen çalışma izni sayıları 2012 yılından itibaren rakamsal olarak artmıştır. Göç hareketlerinin artması ve gelen göçmen sayısının fazlalaşması çalışma izni sayılarında artışın meydana gelmesinde etkili olmaktadır (ÇSGB, 2024).

Ülkemizde göçmenlere yönelik verilen çalışma izin sayıları süreli, süresiz ve bağımsız olma durumuna göre Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Yıllara ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı

Yıl	İzin türü			Toplam
	Süreli	Süresiz	Bağımsız	
2012	32.191	79	9	32.279
2013	45.721	93	9	45.823
2014	52.197	95	3	52.295
2015	64.402	115	4	64.521
2016	73.410	115	24	73.549
2017	87.150	19	13	87.182
2018	115.826	4	7	115.837
2019	145.232	0	0	145.232
2020	123.574	0	0	123.574
2021	168.103	0	0	168.103
2022	212.682	0	0	212.682

Kaynak: ÇSGB. (2024). Çalışma İzin İstatistikleri. <https://www.cs.gb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/calisma-izin-istatistikleri/>. (Erişim Tarihi: 12.03.2024).

Göçmenlerin Türkiye’de yoğunluk olarak çalıştığı sektörler, perakende ve toptan ticaret, konaklama ve imalat sektörleri ve hane halkı faaliyetleridir. Bunun yanında göçmen işçi çalıştıran kurum ve kuruluşlarda daha çok iş için daha az ücret ödeme gibi bir algı hâkimdir. Bunun neticesinde göçmen çalışanların iş ve emek ücretlerinin düştüğü düşünülmektedir (Gökmen, 2018, s. 152).

Göçmenlerin istihdam oranlarının artmasının ekonomiye belirli katkılar sağlayacağı söylenebilir. Ancak çalışma izni almadan kaçak yollarla çalışan göçmenler ekonomik açıdan olumsuzluklar meydana getirebilmektedir. Kaçak yollarla çalışan göçmenlerin ucuz işgücü olması piyasadaki çalışma şartları ve koşullarını olumsuz etkileyebilmektedir.

4.4. Sağlık

Toplumun gelişmişlik düzeyini etkileyen unsurların başında sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gelmektedir. Ülkelerin sağlık hizmetlerini geliştirmesi için önemli miktarda kaynak ayırması ve ayrılan bu kaynakların doğru biçimde kullanılması önemlidir. Yaşam süresinin ortalaması, insanlarda hastalıkların görülme süresi ve hastalık sayısı sağlık ulaşılabilirliğinin temel göstergeleri olarak nitelendirilmektedir. Kişisel faktörler, sosyoekonomik durum, sağlık sisteminin yapısal durumu sağlığa erişimi etkileyen unsurlardır (Demir, 2022, s. 301).

Göçmenler genel olarak konteynırlarda ve barınma merkezlerinde yaşamaktadır. Bu ortamlar kalabalık oldukları için hastalıkların oluşmasına müsait ortamlardır. Çevresel nedenlerin sebep olduğu sıkıntılar ise ölümlere ya da hastalıklara neden olabilmektedir (Sezen, Turan ve Kaya, 2018: 121). Ait olma hissinin yok olması nedeniyle göç olgusu travmatik bir his meydana getirebilir ve bunun sonucunda ruh sağlığını da olumsuz etkileyebilir. Bunun yanında göçmenler dil sorunları nedeniyle sağlık hizmetlerine ulaşmada sıkıntı yaşayabilir ve bu konudaki haklarını bilemeyebilirler (Genç, 2016, s. 46-48).

Türkiye göç dalgasının başladığı 2011 yılından itibaren göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşımı konusunda gerekli önlemleri almaya başlamış ve çeşitli hizmetleri hayata geçirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda 2014 yılında Türk Tabipler Birliği Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu’nu yayınlamış, 12.10.2015 tarihinde Geçici Koruma Altındaki Yabancılara Yönelik Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi genelgesi çıkartılmıştır. 2016 yılında temel sağlık hizmetlerine ulaşımın çözülmesi için Sıhhat Projesi oluşturulmuş ve hayata geçirilmiştir. Göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu 29 ilde 177 adet göçmen sağlık merkezi kurulmuş göçmen sağlık çalışanlarıysa kurulan bu sağlık merkezlerinde istihdam edilmiştir. Bağımlılık, bulaşıcı hastalıklar, hamilelik ve çocuk sağlığı hizmetleri Sağlık Bakanlığı tarafından

sunulmaktadır. Ayrıca psikolojik hizmetler ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir (Sayar, Demiray ve Dindar, 2023, s. 37).

Kurulan göçmen sağlık merkezlerinde her 4000-7000 göçmen için bir hekim, bir hemşire, bir ebe, bir acil tıp teknisyeni ve sağlık memurundan kurulan göçmen sağlık birimleri hizmet sunmaktadır (Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimleri, 2015). Bu birimlerde AFAD verilerine göre 2018 yılına kadar 1.446.670 ameliyat gerçekleştirilmiş, 43.776.782 poliklinik hizmetleri sağlanmış, 375.394 doğum hizmeti yapılmıştır. 25.919.750 hastaya ayakta sağlık hizmeti, 1.710.640 hastaya yatakta sağlık hizmeti sunulmuştur (Yılmaz ve Ergül, 2021, s. 124).

Sonuç olarak Türkiye’de göçmenlere yönelik sağlık politikaları kapsayıcı ve katılımcı bir şekilde hayata geçirilmekte ve uygulanmaktadır. Ayrıca asgari hizmetlerden fazlasının uygulandığı görülmektedir (Aydamak, 2021, s. 51).

Sonuç

Anadolu coğrafyası büyük göç dalgalarına ev sahipliği yapmış ve gelen göçmenleri dışlamamıştır. 2011 yılından sonra başlayan göç hareketleri geçmiş dönemde gerçekleşen göçlerden farklı olarak çeşitli milletleri içerisinde barındıran bir yapıda olmuş ve yaşanan en büyük göç hareketi olarak tanımlanmıştır.

2011 yılından sonra gerçekleşen göçler neticesinde Türkiye, göçmenler için eğitim, istihdam ve sağlık alanlarında gerekli politikaları uygulamıştır. Eğitim alanında; Türkçe eğitim verilmesinin yanında Arapça eğitim imkânı da sağlanmış, göçmen öğrenciler için burs ve araç gereç desteği verilmiştir. 2014 yılından itibaren göçmen çocuklar MEB’e bağlı okullarda eğitim alabilmeye başlamıştır. Örgün eğitimin yanında fayda sağlama amaçlı kurslarla yaygın eğitimler verilmiş, bu eğitimler sonrası iş imkânları sağlanmıştır. Eğitim alanında gerçekleştirilen politikaların ve hizmetlerin yanında göçmen çocuklar eğitim imkânlarından daha fazla faydalanabilmeli ve eğitime ulaşabilmeleri kolaylaştırılmalıdır. Eğitime kolay ulaşımın uyum konusunda en önemli faktör olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu noktada en önemli unsur göçmen çocuklara verilecek Türkçe eğitimidir. Eğitim seviyelerinin artmasının suç ve şiddet gibi olayların da önüne geçeceği unutulmamalıdır.

İstihdam alanında göçmenlerin çalışabilmesi için süreli, süresiz ve bağımsız olarak çalışma izin belgeleri verilmiş, yoğun göçün başladığı 2011 yılından itibaren toptan, perakende ve imalat sanayi gibi sektörlerde çalışan göçmen sayısı artmıştır. İstihdam alanında gerçekleştirilen politikalar neticesinde verilen çalışma izinleri ekonomiye olumlu katkı sağlayabilmektedir. Verilen çalışma izinleri neticesinde birçok bölgede ara eleman ihtiyacı

karşılanmakta bu da piyasalara olumlu bir şekilde yansımaktadır. Ancak göçmenlerin ucuz iş gücü ve kaçak çalışması gibi durumlar piyasayı ve Türk işçilerinin koşullarını etkilemektedir.

Sağlık alanındaysa göçmenlerin temel sağlık hizmetlerine ulaşımı öncelikli politika olarak görülmüştür. Bu nedenle Sıhhat Projesi hayata geçirilmiş ve temel sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmıştır. Göçmenlerin yoğun olduğu illerde 177 adet göçmen sağlık merkezi kurulmuş, göçmen sağlık çalışanlarıysa bu merkezlerde istihdam edilmeye başlamıştır. Bunun yanında göçmenlere yönelik psikolojik destekte verilmiş, bu destekler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde gerçekleşmiştir. Sağlık alanında göçmenlere yönelik hızlı, etkin ve eşit bir şekilde hizmet sunulması amaçlanmıştır. Göçmen bireyler tüm polikliniklerde hizmet alabilmektedir. Bu hizmetlerin ücretsiz olmasının yanında ilaçlar da genel olarak ücretsiz olarak tahsis edilmektedir. Bu durum bütçeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Göçmen bireylerin farklı dillerde konuşmasıysa sağlık hizmetlerine ulaşımında aksaklıklar meydana getirebilmektedir.

Hızlı bir şekilde gerçekleşen göç hareketleri neticesinde Türkiye, planlı ve programlı bir göçmen politikası oluşturamamış, eğitim, istihdam ve sağlık alanlarında hızlı bir şekilde çözümler üretme mecburiyetinde kalmıştır. Ancak göç yönetimi, Uluslararası Göç Komisyonunun da belirttiği gibi (GCIM, 2005) uzun dönemli bir yaklaşım olarak ele alınmalı, göçmenlerin haklarıyla devlet egemenliği hakları ortak bir noktada buluşturulabilmelidir. Göç programları düzenli ve örgütlü bir şekilde gerçekleştirilmeli, kaçak göçmen problemine ek olarak eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlardaki eksikliklerle mücadele edilmeli ve bu bağlamda sivil toplum kuruluşları ve devletin her biriminin yer aldığı bütüncül bir yaklaşım ele alınmalıdır. Türkiye'nin coğrafi konumu sebebiyle gelecek yıllarda da göç hareketlerine maruz kalacağı söylenebilir. Bu nedenle kanunlar dönemin gerekliliklerine uygun bir şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Ayrıca göçler karşısında ayakta durabilmek için güçlü bir ekonomik altyapı şarttır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin uyum içerisinde çalışabilmesi de süreçlerin hızlı ve pratik bir şekilde sonuçlanması açısından önemlidir.

Sonuç olarak Türkiye'de göç yönetimi ve entegrasyon politikaları düzenli ve planlı bir şekilde gerçekleşmemiştir. Göçün hızlı bir şekilde gerçekleşmesi bu durumun en önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda Ertan ve Ertan (2017)'in belirttiği gibi göçmen meseleleriyle ilgili bir bakanlığın kurulması (s.35) göçün daha programlı ve ciddi yönetilmesi açısından önemlidir. Göçle ilgili bütün sorunları ve eksikleri giderebilecek kapsayıcı göç politikaları bakanlığın bünyesinde yürütülmelidir. Ayrıca göçmenlerin toplumla

uyumunu kolaylaştırmak için kültürel, toplumsal ve siyasal programlar oluşturulmalı bu programlarda eğitim, istihdam, sağlık gibi konulara daha çok önem verilmesi gerekmektedir. Bu konulara önem verilmesi göçmenlerin çeşitli suç örgütleri tarafından kullanılmalarını ve daha kolay uyum sağlamalarını engellemekte fayda sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adil, B. (2020). Türkiye'nin Göç Yönetimi Stratejisi ve Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar: Ankara İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktel, M. VE Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23.
- Arık, D. S. (2020). Türkiye'de Göç Yönetimi ve Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 58-74.
- Aslan, A. (2017). Entegrasyon, Çok kültürlülük ve Katılım: Almanya Türklerinin Yaklaşımı. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 74-88.
- Aydamak, M.Y. (2021). Göçmen Sağlığı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikaları. *Sağlık Yönetimi ve Liderlik Dergisi*, (1), 36-58.
- Bahçeci, Hazan I. & Uzun, Şenol (2017). Türkiye'de Uluslararası Göç ve Yerel Politika, Göç Entegrasyon Politikalarının Türk Kamu Yönetimindeki Yeri ve Önemi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 192-208.
- Barut, I. (2018). Osmanlı Dönemi'nde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 161-190.
- Başbuğ, Ş. (2017). Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Karşılaştıkları Çalışma Sorununa İlişkin Bir İnceleme, *İş ve Hayat Dergisi*, S.3(6), ss.137-154.
- Canatan, K. Birinci, M., Çağlar, İ., Kryvenko, Y., Öksüz, S., & Altun, F. (2015). *Disiplinler arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu: 29-30 Mayıs 2015*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Cenevre Sözleşmesi. (1951). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>.
- Cevheri, S. (2016). G. A. Türk Milleti ve Türk Kimliği: Ulus Devlet İnşa Sürecinde 1934 Tarihli İskân Kanunu.
- Czaika, M., & De Haas, H. (2015). Evaluating Migration Policy Effectiveness. In A. Triandafyllidou (Ed.), *Routledge Handbook Of Immigration And Refugee Studies* (S. 34-40). New York: Routledge

- Çakı, A. (2018). Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 24, ss. 129-142.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, (34), 197-222.
- Çsgb. (2024). Çalışma İzin İstatistikleri. <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/calisma-izin-istatistikleri/>. (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- Demir, B. (2022). Göçmenler ve Sağlık. *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi*, 2(2), 298-313.
- Demir, M. (2016). Türkiye'de Yabancıların Sosyal Güvenliği, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, S.1(6), ss.70- 93.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt:5, Sayı:9, s.29.
- Demirhan, N. (2019). 1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları ve Sosyal-Ekonomik Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, M. (2009). Kırım Savaşı ve 93 Harbi Süresince Osmanlı Memleketine Gelen Göçmenlerin Sevk ve İskanları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16(41), 215-238.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinden Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18.
- Ekici, S, Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Enver G, Dilek A, Emine S. (2017). Dünyada ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1062.
- GCIM, (2005). A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration.

- <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/2018-07/TP5.pdf>. (Erişim Tarihi: 29.04.2024).
- Genç, D. H., (2016). Göçmenlik, Dil Engeli ve Sağlık Hizmetleri. SD Platform, *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, (40), s. 44-47.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (Erişim Tarihi: 01.03.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). Genel Bilgi. <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45#:~:text=Ge%C3%A7ici%20koruma%2C%20kitlese%20ak%C4%B1n%20olar%204%B1nda,ve%20tamamlay%C4%B1c%C4%B1%20bir%20%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm%20yoludur>. (Erişim Tarihi: 01.03. 2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>. (Erişim Tarihi: 05.03.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). Uyum Hakkında. <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>. (Erişim Tarihi, 10.03.2024).
- Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimleri (2015). Sağlık Bakanlığı 906 Sayılı Yönergesi. <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/131281>. (Erişim Tarihi: 16.03.2024).
- Gökmen, E. Ç. (2018). Turizm Sektöründe Göçmen Emeği: Nitelikli Emek mi? Ucuz Emek mi?. *Çalışma ve Toplum*, 1 (56) , 139-166.
- Gültaş, A. S. (2023). İşgücünde Konuşulmayan Taraf: Göçmen İşçiler, İnsana Yakışır İş Ve Sosyal Güvenlik. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 405-420.
- Gün, M. ve Yüksel, S. (2021). Dünyada Göçmen Eğitimi Politikaları Bağlamında Türkiye'nin Göçmen Eğitimi Sürecinin Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 1031-1053.
- Haydar, E. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 16-27.
- IOM Glossary. (2011). Glossary on Migration . Genevre, İsviçre: IOM
- İçduygu, A. Erder, S. ve Gençkaya, Ö. (2009). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023 Ulus Devlet Oluşumundan Ulus ötesi Dönüşümlere.
- İnan, C. E. (2016). Türkiye'de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (3), 10-33.

- Hsk. (1948). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*.
<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b8768cb1d7eeae05.pdf>.
- İpek, N. (2013). Osmanlı Devleti'nin Göç ve İskân Politikaları. N. İpek ve M. Taştımır (Ed.), *Osmanlı'da iskân ve göç içinde*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İskan Kanunu, (1934). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>.
- Kabakuşak, D. (2014). Küresel Göç Yönetişimi Çerçevesinde Türkiye'de Göç Olgusunun Kurumsallaşması, Quo Vadis: Sosyal Bilimler – Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı, Artvin.
- Kahraman, S. (2016). Türkiye'de Göç Yönetişimi ve Suriyeli Sığınmacılar. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavak, G. (2013). Birinci Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göç ve Sonuçları. *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, 435-444.
- Katseli, L., Lucas, R., & Xenogiani, T. (2006). Effects of Migration on Sending Countries: What Do We Know ? *International Symposium on International Migration and Development*. Population Division Department of Economic and Social Affairs United Nations Secretariat.
- Kaya, A. (2014). Türkiye'de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmiş Dönük Bir Bakış. *İdealkent*, 5(14), 11-28.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Koser, K. (2005). Irregular Migration, State Security and Human Security: A Paper Prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration. *Geneva: Global Commission on International Migration*, 3.
- Mancak, S. (2019). Zorunlu Göç ve Türkiye'de Suriyeli Kaçak İşçilerin Durum Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB (2016). Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin Yol Haritası Belirlendi. <http://meb.gov.tr/m/haber/11750/tr#>. (Erişim Tarihi: 13.03. 2024).
- Nevin A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı Çerçevesinde Türkiye'de Göç Yönetimi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Naz, Y. (2015). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ortaylı, İ. (2017) *Ruslar Hasta Adami Paylaşmayı Teklif Edince*. (29 Ekim 2017). <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/ruslar-hasta-adami-paylasmayi-teklif-edince-40626234>
- Polat, S. S. (2020). Türkiye'nin Yeni Göç Yönetiminin Uyum Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, *Türkiyat Araştırmaları*, Sayı:5, (2006), s.34-44.
- Saatçioğlu, B. (2017). AB'nin Mülteci Krizi: Normlar-Çıkarlar Dikotomisi Üzerinden AB'yi Yeniden Değerlendirmek. Yaprak Gülcan (Ed.), Sedef Akgüngör (Ed.), Yeşim Kuştepeli (Ed.) Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği. İstanbul.
- Sayar, B. ve Dindar Demiray, E.K. (2023). Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 100. Yılında Göçmen Sağlığı Politikaları: Ağız ve Diş Sağlığı. *Current Healthcare Management*, 1(1):36-39.
- Sayın, Y. Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1-13.
- Sezen, İ., Turan, M. ve Kaya, A. A. (2018). Türkiye'deki Suriyeli Misafirler ve İlişkilendirilen Bulaşıcı Hastalıklar. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(4), s. 119–127
- Şahin, E. ve Çıldır, B. (2023). Göçmen Çocukların Okuma Kültürlerine Yönelik Bir İnceleme. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 971-985.
- Taş, H. ve Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7 (17), 36-54.
- Tüfekçi, S. (2002). Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler: İstanbul Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Oral, B. ve Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı-Özel Konular*, 3(1), 1-8.
- Özcan, A. S. (2018). Çok Kültürlülük Bağlamında Türkiye'nin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 17-29.
- Uluslararası, Göç. Ö. (2013). *Uluslararası Göç Hukuku*, Göç Terimleri Sözlüğü.

- Uzun, Şenol (2024). Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken Türkiye’de Göç, Değişen Demografi ve Göç Yönetimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 33(1), 1-32.
- Üstübcü, A. (2017). Türkiye’de Göç Politikalarının Dönüşümü: Yasadışılığın Uluslararası Üretiminden Makbul Yabancıya? *Toplum ve Bilim*, (140), 106-121
- Safi, S. (2018). Uluslararası Hukukta Mülteciler, Sığınmacılar ve Entegrasyonun Yasal Göstergeleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(34), 31-63.
- Şeker, B. D.(2015). Göç ve Uyum Süreci Psikolojik Bir Değerlendirme, İçinde B. D. Şeker; İ. Sirkeci ve M. M. Yüceşahin (Eds.), Göç ve Uyum (ss. 9-21). London: Transnational Press
- Yağcı, A. H. (2023). Nüfus, Doğurganlık ve Göç: Uzun Vadeli Bir Bakış. <https://medyascope.tv/2023/07/23/alper-yagci-yazdi-nufus-dogurganlik-ve-goc-uzun-vadeli-bir-bakis/?fbclid=ıwar1tjgxytykuzyjqıjunuafldelduvrp0kujwtpr0d2jg3nypdzfo9xg634> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.03.2023).
- Yılmaz, F. K., ve Ergül, S. (2021). Sağlık Politikası Analizi: Göçmen Sağlığı Kapsamında Suriyeli Sığınmacılar. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 119-128.
- Yücel, K. (2010). Yeni Türkiye ve Dış güçler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YEREL PAYDAŞLARIN YÖRESEL ÜRÜNLERİN ENDÜSTRİYEL ALANDA ÜRETİLMESİNE YÖNELİK BAKIŞ AÇILARI: AKÇAKOCA ÖRNEĞİ*

Ramazan KAYA**
Emrah ÖZTÜRK***
Fırat ATBAŞ****
Zeynep MESCI*****

Özet

Bu araştırmanın amacı Akçakoca'daki yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilebilmesine yönelik yerel paydaşların bakış açılarını ortaya koymaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Akçakoca'daki yerel paydaşlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda yöresel ürün üreten işletmeler, yiyecek içecek işletmeleri, yerel yönetimler, dernekler, sanayi ve ticaret odası olmak üzere yerel paydaşlar ziyaret edilmiş, 12 katılımcıdan yöresel ürünlerin neler olabileceği ve bunların endüstriyel alanda üretilebilmesi konusunda görüşler alınmıştır. Nitel araştırma kapsamında, veriler yüz yüze görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda yerel paydaşların yöresel ürünler hakkında bilgi sahibi oldukları, yeni yöresel ürünlerin geliştirilmesi, mevcut coğrafi işareti alınmış ürünlerin dışında başka yöresel ürünlerin de coğrafi işaretinin alınabileceği ve yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilerek daha fazla yarar sağlayabileceği görüşleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akçakoca, Yöresel Ürün, Coğrafi İşareti Ürün, Turizm, Yerel Paydaşlar

Jel Kodları: Z00, D20, Z39, Z30, H00

* Bu çalışma, Düzce Üniversitesi BAP-2021.15.01.1165 numaralı Bilimsel Araştırma Projesiyle desteklenmiştir.

** Düzce Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, DÜZCE, E-mail: ramazankaya@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0002-0068-4196

*** Düzce Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, DÜZCE, E-mail: emrahozturk@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0002-6523-7645

**** Düzce Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, DÜZCE, E-mail: firatatbas@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0002-7124-9060

***** Düzce Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, DÜZCE, E-mail: zeynepmesci@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0003-0697-9005

Alındığı Tarih : 19.02.2024

Kabul Edildiği Tarih : 11.06.2024

Açık Erişim Tarihi : 28.06.2024

Local Stakeholders' Perspectives On The Industrial Production Of Local Products: Akçakoca Example

Abstract

The objective of this study is to explore the viewpoints of local stakeholders concerning the industrial production of local products within the Akçakoca region. The study's population comprises local stakeholders residing in Akçakoca. In this context, visits were made to various local stakeholders, such as local product manufacturers, food and beverage businesses, local government representatives, associations, and chambers of industry and commerce. Opinions were gathered from a total of 12 participants regarding the potential types of local products and the methods of industrial production within the area. The qualitative research collected data through face-to-face interviews, and the information obtained from participants was analyzed using descriptive analysis techniques. The research findings indicate that local stakeholders have knowledge about regional products, suggest the development of new regional products, and propose that other regional products beyond those with existing geographical indications could also obtain geographical indications. Additionally, they believe that industrial production of regional products could lead to greater benefits.

Kay Words: Akçakoca, Local Product, Geographically Indicated Product Tourism, Local Stakeholders

Jel Codes: Z00, D20, Z39, Z30, H00

Giriş

Toplumların beslenme alışkanlıkları ile geçmişleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu alışkanlıklar geçmişten bugüne süre gelen tecrübeler sonucu oluşmaktadır. Bir yandan doyumsuzluk hissi, diğer taraftan iletişim teknolojisindeki yaşanan gelişmeler insanları yeme içme konusunda sürekli yeni tatlar deneyip, tecrübeler edinmeye yöneltmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar son yıllarda yöresel ürünlere olan talebin hızla arttığını göstermektedir (Duru ve Seçer, 2019; Apak ve Gürbüz, 2018). Özellikle yerli turistler tarafından yöresel ürünler doğal, taze ve daha lezzetli olarak algılandığında tercih edilmekte, hatta bu ürünlere daha fazla bir ödeme yapıldığı görülmektedir (Kelemci Schneider & Ceritoğlu, 2010). Yeni üretim ve sunum yöntemleriyle yöresel ürünler kendilerine olan ilgiyi çekmeyi başarmakta ve markalaşarak ciddi bir ekonomik değer haline gelebilmektedir.

Bugün dünyada ve Türkiye'deki yöresel ürünler incelendiğinde, bu tür ürünlerin bulunduğu bölgelerde birçok sektörü etkilediği ve bölgenin ekonomisinde lokomotif bir

etkisinin olduğu görülmektedir (DAP, 2016). Yöresel ürünlere yönelik artan talep tüm yiyecek-içecek sektörüne önemli katkılar sunarak, buldukları bölgelerin o ürünlerle hatırlanmasını sağlamakta ve böylece bölgesel kalkınma için çok önemli bir araç haline gelebilmektedirler. Bugün gerek dünyada gerekse de ülkemizde bölgesel kalkınmaya her zamankinden çok daha fazla önem verilmektedir. Ülkemizim her bölgesinde çok sayıda özgün yöresel ürünün bulunması ve bu ürünlerin markalaştırılarak bölge ekonomisine olan katkısı düşünüldüğünde yöresel ürünlerin ticarileştirilmesi oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Bu tarz ürünlerin buldukları bölgelere ekonomik getiri sağlamanın yanında bölgenin turizm ve tanıtımı noktasında da önemli yararlar sağladığı bilinmektedir.

Akçakoca çok sayıda yöresel ürüne sahip olmasına rağmen, endüstriyel alanda üretilen yöresel ürüne yeterince sahip değildir. Bu bağlamda Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesi ve yeni yöresel ürünlerin geliştirilmesi, ilçenin ekonomik kalkınmasına, işgücü istihdamına ve sosyal hayatına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca yöresel ürünlerin endüstriyel hale getirilmesi ve ticarileştirmesinde de nitelikli işgücü ihtiyacı oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yöresel ürünlerin ekonomik değerlerinin geliştirilmesinde yetiştirilmiş iş gücünün payı çok büyüktür. Benzer şekilde nitelikli işgücü ile yerel üreticiler kaynaklarını daha etkin kullanma, ürettikleri yöresel ürünleri ticarileştirme ve daha yüksek katma değer elde etme olanaklarına sahip olacaktır.

Son yıllarda yöresel ürünlere olan ilginin artması sayesinde Akçakoca'da üretilen yöresel ürünler, bölgenin kültürel mirasını öne çıkarmak konusunda önemli rol oynamaktadır. Diğer taraftan, yörede yaşayan insanların, bölgelerine ait ürünlerin kültürel ve geleneksel değerlerinin korunması noktasında hassasiyetleri olabilmektedir. Bu hassasiyet nedeniyle endüstriyel üretime geçilmesi hususunda çekinceler olabilmektedir. Endüstriyel üretim sürecinde bu değerlerin de göz önünde bulundurulması önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın genel amacı, Akçakoca'da yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinde yerel paydaşlarının bakış açılarını ortaya koymaktır. Yerel paydaşların bakış açılarının incelenmesi ile yöresel ürünlerin yörede üretilmesi, geliştirilmesi ve turizme kazandırılması noktasında da görüşleri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Yöresel Ürün

“Yöresel ürün” teriminin birden fazla ve bazen birbiriyle çelişen tanımları vardır. Çoğu durumda bu, gıdanın tüketiciye fiziksel olarak yakın bir yerde yetiştirildiği anlamına

gelmektedir (örneğin, satış noktasından birkaç kilometre uzakta, aynı şehirde veya aynı eyalette üretilmiştir) (Martinez vd, 2010). Aynı zamanda yöresel ürün, alternatif bir gıda pazarında satılan gıda anlamına da gelmektedir (Smithers vd., 2008). Ayrıca, yöresel ürün belirli bir yerin kendine has özelliklerini taşıyan veya belirli bir yerel kültürel değer veya önem taşıyan yiyeceklere de atıfta bulunabilir (Coelho, 2018). Terimin özelliği nedeniyle bazı hükümetler yöresel ürünün anlamını standartlaştırmaya karar vermiştir. Örneğin, ABD Kongresi'nin 2008 yılında kabul ettiği “Gıda, Koruma ve Enerji Yasası” tanımına göre, bir ürün, (a) kat edilen toplam mesafenin 400 km'den az olması durumunda veya (b) ürün pazarlandığı yörede üretiliyorsa “yerel veya bölgesel olarak üretilen tarımsal gıda ürünü” olarak kabul edilebilir (Martinez ve ark., 2010).

Yöresel ürünler, yetiştirildikleri yerin doğal koşulları veya beşerî faktörünün bilgi, deneyim ve üretim teknikleri sonucu ortaya çıkan özgün gıda ve el işi ürünlerden oluşmaktadır (Hoşcan, 2018). Diğer bir tanıma göre yöresel ürünler, farklı yörelerde üretilen ve üretildiği yöreye özgü tat, aroma ve bileşim gibi özelliklere sahip olan özgün ürünler şeklinde ifade edilmiştir (Duru & Seçer 2019). “Tarihi bir derinliği olan ve varlıklarını belirli bir süredir buldukları yerde sürdüren ve yerel kültürün önemli bir parçasını oluşturan yöresel ürünler paylaşılan ortak becerilere dayanmakta ve üretildikleri yöre ile aralarında çok güçlü bir bağ bulunmaktadır” (Tekelioğlu, 2010: 33). Bu bağlamda yöresel ürünler; yöreye özgü gıdalar (bitkisel, hayvansal, işlenmiş), el işi ürünler, sebze ve meyveler gibi ürünlerden oluşmaktadır (Kelemci Schneider & Ceritoğlu, 2010; Hoşcan, 2018). Ayrıca Türkiye’de ve dünyada birçok ürün (Anzer balı, Malatya kayısı, Kayseri mantısı, İznik çinisi, Rokfor (Roquefort) peyniri gibi) yetiştigi coğrafyanın adıyla bilinmektedir.

Yöresel ürünleri korumak; hayvanlar, bitkiler, bitki toplulukları, mikrobiyal ekosistemler, peynirlerin olgunlaştığı yerler ve peyzajlar gibi çeşitli yerel ekosistemleri farklı düzeylerde korumak anlamına gelmektedir (Bérard & Marchenay, 2006). Küreselleşmenin sonucu tüketim şekillerinin giderek birbirine benzemesi ve hızlı yemek kültürüne artan ilgi yöresel ürünleri yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır (Başat, ve ark., 2017). Bununla beraber genetiği ile oynanmış gıdaların başta obezite olmak üzere çeşitli hastalıklara yol açması tüketicilerin doğal beslenme konusunda daha hassas davranmalarına neden olmaktadır. Tüketiciler; tazeliği, tadı ve yüksek kalitesi vb. nedenlerle yöresel ürünlere gittikçe daha fazla ilgi göstermektedir (Naspetti & Bodini, 2008). Buna göre yöresel ürünlerin yok

olmasının önüne geçmek, özgünlüğünün korunarak ekonomik değere dönüştürülmesi için coğrafi işaret ile tescillenmesi önem arz etmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu (2022), coğrafi işaret kavramını “tüketiciler için ürünün kaynağını, karakteristik özelliklerini ve ürünün söz konusu karakteristik özellikleri ile coğrafi alan arasındaki bağlantıyı gösteren ve garanti eden kalite işaretidir” olarak tanımlamıştır. Yöresel ürünler, üretildiği bölgenin yerel halkına ekonomik kazanç sağlamanın yanı sıra o bölgeyi turizm açısından çekim merkezi haline getirebilmektedir. Ancak yöresel ürünlerin bu kazanımları için kalite, tasarım, tat ve paketleme biçiminde sürdürülebilir bir standardın olması gerekmektedir. Bu bağlamda coğrafi işaretler ürünlerin standartlarının ve kalitesinin teminatı olma özelliği taşımaktadır (Yalçın, 2013). Öte yandan yöresel ürünlerin tescillenerek özelliklerinin korunması tek başına üründen beklenen ekonomik kazancı sağlamaya yetmemektedir. Hacim olarak büyük miktarda üretimin mümkün olmadığı geleneksel üretim yöntemlerine alternatif yöntemlerin bulunarak ürünlerin geniş pazarlara ulaştırılması gerekmektedir (Altuntaş, 2016). Bu bağlamda yöresel ürünlerin tat, kalite ve diğer standartlardan ödün vermemek koşuluyla endüstriyel şekilde üretilmesi; bu ürünlerin daha geniş tüketici kesimi tarafından tadılmasını ve tanınmasını sağlayacaktır (Sarıçoban & Karakaya, 2004). Yöresel ürünlerin geniş kesimler tarafından tanınması bu ürünlerin ulusal, hatta uluslararası pazarlarda talep edilmesini sağlayacaktır. Artan talebi karşılamak için de yöresel ürünlerin üretimi için nitelikli işgücü ihtiyacı ortaya çıkacaktır.

1.2. Akçakoca İlçesine Özgü Yöresel Ürünler

Akçakoca, Manav kültürünün yanı sıra Doğu Karadenizli, Laz, Çerkez, Abhaz ve Gürcü kültürlerinin bir araya gelmesiyle kendine has zengin bir kültür mozaiği oluşturmayı başaran ilçedir (Akçakoca Belediyesi, 2023a). Bu bağlamda Akçakoca'nın birçok farklı kültürlerden nüfusun buluşma noktası olması zengin sayılabilecek yöresel yemek çeşitliliğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu araştırmada Akçakoca'ya ait yöresel ürünler olarak yöreye özgü yöresel yiyecekler ele alınmıştır.

Akçakoca'da yemek kültürü; Çerkez ve Abhaza kültürü, Karadeniz kültürü ve Manav Türkleri kültürlerine özgü yemeklerden oluşmaktadır. Çerkez ve Abazalara ait Çerkez mantısı, Çi börek, mısır unundan yaptıkları Mamursa, Çerkez tavuğu, Lepsi (bir tür tavuk yemeği) başlıca lezzetleri arasında yer almaktadır. Mısır, mancar ve fasulye Karadeniz kültürü geleneksel mutfağının baş malzemeleri arasında sayılmaktadır. Karadeniz kültürüne ait mancarlı pide, fasulye içi ile pişirilen mancar tepelemesi, mancar dolması, kaldirik kavurması,

turşu kavurması, fasulye yemeği, Laz böreği, mısır ekmeği, Hıtır denilen mısır çorbası ve şekerli bir fındık türü olan damat fındığı önde gelen yöresel yemeklerdir. Manav Türkleri kültürü yemeklerinde ise hamurdan yapılan tatlıları Melengüceği, Höşmelim veya Höşmerim (tava böreği), Dartı denilen süt kaymağı en ünlü yemek ve tatlılardandır (Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010; Akçakoca Belediyesi, 2023b). Bu sayılan yemeklerin dışında Akçakoca'da balık, fındık, dağ çileği, kaldirik otu, karalahana, kabak tatlısı, mısır ekmeği, kestane, kestane balı, keş, cennet (Trabzon) hurması gibi yiyecekler de yöresel ürün olarak tüketilmektedir.

1.3. Akçakoca İlçesine Özgü Coğrafi İşaretli Ürünler

Düzce İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün girişimleri ile belirgin nitelikli özdeşleşmiş ürünler için Türk Patent ve Marka Kurumu'na 12.09.2017 tarihinde başvuru yapılmıştır. Başvurucu sonucunda Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından Coğrafi İşaret olarak "Akçakoca Mancarlı Pide" 29.12.2017 tarihinde Mahreç işareti olarak tescillenmiştir. "Akçakoca Melengüceği Tatlısı" da yine 12.09.2017 tarihinde başvurularak 18.12.2017 tarihinde Mahreç işareti olarak tescillenmiştir. "Akçakoca Sarı Fındığı" için 18.08.2017 tarihinde yapılan başvurunun 27.02.2019 tarihinde menşei adı tescillenmiştir (Düzce İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022). "Akçakoca Kaplandede Kestanesi" ise 19.01.2022 Akçakoca Ticaret ve Sanayi Odası tarafından başvurusu yapılmış 25.08.2022 tarihinde Mahreç işareti olarak tescillenmiştir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2023).

1.3.1. Akçakoca mancarlı pide

Mancarlı pide, Akçakoca ilçesinin Yukarı Mahallesi'nde yaşayan Manav Türkleri'nin yaptığı bir çeşit hamur işi olarak bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'nden kalan mancarlı pide, Akçakoca köylerinde hala yapılmaya devam etmektedir. Mancarlı pide vejetaryen bir ürün olup, mancar otu diye tabir edilen pazı veya ıspanak gibi yeşillikler kullanılarak yapılmaktadır. Pişmiş mancarlı pide 35-40 cm uzunluğunda 15 cm genişliğinde ve 0,5 cm kalınlığında yarım ay şeklinde olup, üzeri hamurla kapatılarak taş fırında veya odun ateşi üzerinde sacda pişirilir ve fırından çıkarıldıktan sonra üzerine tereyağı sürülerek ayran ile servis edilir (Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022a).

1.3.2. Akçakoca Melengüceği tatlısı

Akçakoca Melengüceği Tatlısı, Orta Asya'dan göç ederek Akçakoca'ya yerleşen ve "Manav" olarak adlandırılan Türklerin halen devam ettirdiği 700 yıllık geçmişe sahip bir lezzettir. Akçakoca Melengüceği Tatlısı Osmanlı Saray Mutfağına da girmiş lezzetlerden

birisidir. Tatlıya "Melen küçük ekmeği" anlamında "Melengüççeği" adı verildiği rivayet edilmektedir. Melen Nehri kenarında yetiştirilen mandaların sütünün kaymağının işlenmesi ile elde edilen ve "dartı" olarak adlandırılan iç malzemesi, tatlıya asıl lezzetini veren yöresel bir tattır. Akçakoca Melengüççeği Tatlısı, Akçakoca'da yaşayan Manavlar tarafından halen geleneksel hali korunarak yaşatılan bir lezzettir. Geçmiş tarihlerde bu tatlının şerbetlenmemiş kuru hali ile Manavların birbirlerini ziyaretleri esnasında ikram ettikleri bir yiyecek olduğu rivayet edilmektedir. Tatlı halen yörede özellikle düğünlerde ve bayramlarda yapılarak ikram edilmektedir. Ayrıca ilçedeki çeşitli restoranlarda ve Tarihi Yukarı Mahalle Pazarı'nda gelen turistlere satışı gerçekleştirilmektedir (Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022b).

1.3.3. Akçakoca sarı fındığı

Akçakoca ilçesinde yetişen sarı fındık (mincane) çeşidi fındığın yağ oranı aralığı 48,08-63,46 iken yağ asitlerinden oleik asit miktarı aralığı 81,70-83,57 ve linoleik asit miktarı aralığı 7,32-9,57 olarak belirlenmiştir. Linoleik asit miktarı açısından Akçakoca Sarı Fındığının Giresun'da yetiştirilen sarı fındık çeşidinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Akçakoca Sarı Fındığının ülkemizde diğer illerde yetişen sarı fındık (mincane) çeşidinin değerleriyle yapılan karşılaştırmasında yağ oranının düşük olmasına rağmen temel yağ asidi olan oleik asit ve özellikle linoleik asit miktarının; ayrıca aminoasitlerden aspartik asit ve histidin miktarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Amino asit miktarı bakımından yapılan incelemede Akçakoca Sarı Fındığının 100 gramında 2292 mg aspartik asit, 689 mg ise histidin bulunmuştur (Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022c).

1.3.4. Akçakoca Kaplandede kestanesi

Akçakoca Kaplandede Kestanesi; ince kabuklu olmakla beraber boyut olarak ufak ve dış kabuk rengi parlak kahverengi ve tonlarındadır. Akçakoca ilçesi sınırlarındaki Kaplandede Dağının yüksek kesimlerinde her yıl eylül/ekim ayı ile birlikte olgunlaşır ve toplanmaya başlanır. Bu sebeple Akçakoca ilçesinde ürün Akçakoca Kaplandede Kestanesi olarak bilinir. Ayrıca yetiştirilmesi coğrafi sınırlar içerisinde doğal olarak yetişen kestane ağaçları, kestane bahçesi ve bahçe sınırlarındaki ağaç ya da ağaçlar şeklindedir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2023).

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın amacı Akçakoca'daki yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilebilmesine yönelik yerel paydaşların bakış açılarını ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda cevap aranan sorular aşağıda yer almaktadır;

- Akçakoca'ya ait yöresel ürünler nelerdir?
- Akçakoca'ya ait coğrafi işaret alınabilecek yöresel ürünler hangileridir?
- Akçakoca'ya ait hangi yöresel ürünler endüstriyel alanda üretilebilir?
- Akçakoca'ya ait yöresel ürünler endüstriyel alanda nasıl üretilebilir?

Araştırmanın evrenini Akçakoca'daki yerel paydaşlar oluşturmaktadır. Yerel paydaşlar içerisinde yöresel ürün sunan restoranlar, yöresel ürün üreten ve satışını yapan işletmeler, kaymakamlık, belediye, ticaret ve sanayi odası, Akçakoca Turizm Tanıtma Derneği, Akçakoca Tarihi Mahalle ve Çevresi Kültür Dayanışma Turizm Derneği bulunmaktadır. Bu kapsamda yerel paydaşlar ziyaret edilerek yöresel ürünlerin neler olabileceği konusunda görüşler alınmıştır. Araştırmada bu çalışma grubunun seçilmesinin temel nedeni görüşülen katılımcıların bölge hakkında detaylı bilgi sahibi olmalarıdır. Evren ulaşılabilir büyüklükte olduğu için örneklem belirlenmemiştir.

Araştırmada, Akçakoca'daki yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilebilmesine yönelik yerel paydaşların görüşlerini ortaya koymada keşifsel ve derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırmaya yönelik veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kapsamında görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin tercih edilmesinde, araştırma konusu ile ilgili derinlemesine bilgi elde etmek, görüşme yapılan kişilerin görüşleri doğrultusunda araştırma konusuyla ilgili yeni fikirlerin ve bilgilerin ortaya çıkarılmak istenmesi, sınırlı ve ulaşılabilir sayıda yerel paydaşların görüşleri doğrultusunda yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilip üretilmeyeceğini ortaya çıkarmak yer almaktadır. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme; araştırmacıya görüşmenin gidişatına göre, yeni soru sorma, soruların sıralamasını değiştirme ve duruma göre bazı soruların atlanmasında esneklik sağladığı (Yıldırım & Şimşek, 2006) için veri toplama aracı olarak tercih edilmiştir.

Araştırma konusuyla ilgili gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu içerisinde 10 adet soru yer almaktadır. Sorular geliştirilirken alanında uzman 3 akademisyenden görüş alınmıştır. Görüşmeler için yerel paydaşlardan oluşan katılımcılarla tek tek iletişime geçilmiştir. Katılımcıların uygun olduğu gün, saat ve mekânda görüşmeleri gerçekleştirmek için randevular alınmıştır. Görüşmeler katılımcıların uygun olduğu gün ve saatte kendilerinin belirlediği mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Toplamda 12 katılımcı görüşme talebini kabul etmiş ve randevu vermiştir. Ulaşılan diğer katılımcılar yoğunluk ve görüşme yapmak istememelerini gerekçe göstererek görüşme talebini

reddetmişlerdir. Verilerin eksiksiz bir şekilde elde edilmesi için görüşmeler katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ancak 12 katılımcıdan iki katılımcı ses kaydının alınmasını istememiş, bir katılımcı da rahatsız olduğu için ses kaydı alınamamış not tutulmuştur. Görüşmeler 03-27 Aralık 2022 tarihleri arasında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür. Görüşmelerde literatür incelemesine dayanılarak oluşturulan açık uçlu sorularda aşağıdaki konular hakkında bilgilerine başvurulmuştur.

Görüşülen kişilerin isimleri araştırma etiği gereği saklı tutulmuş olup “Katılımcı 1, Katılımcı 2 şeklinde” 1’den 12’ye kadar rakam verilerek kodlanmıştır. Görüşmeler sonunda elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile sorulan sorular kapsamında temalar oluşturularak analiz edilmiştir. Sorulan sorular kapsamında oluşturulan her boyut altında her katılımcının cevabına yer verilmiştir. Verilerin inandırıcılığını sağlamak için katılımcıların cevaplarından doğrudan alıntılar yapılmıştır. Böylece betimsel analizle elde edilen veriler düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

Nitel araştırmada geçerlilik, araştırmacının belirli prosedürleri kullanarak bulguların doğruluğunu kontrol etmesi anlamına gelirken; güvenilirlik ise araştırmacının yaklaşımının farklı araştırmacılar ve farklı projeler arasında tutarlı olduğunu göstermektedir (Creswell, 2009). Bu kapsamda toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi, araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması, bulguların kendi içerisinde tutarlı ve anlamlı olması, bulguların bir bütünlük oluşturması, bulguların daha önce oluşturulan kavramsal çerçeveye uyumlu olması, bulguların benzer ortamlarda test edilebilme kolaylığının olması araştırmacının geçerliliğini sağlamak için gerçekleştirilmiştir. Öte yandan araştırma yöntemi ve aşamalarının (süreçlerin) ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış olması, veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma konularında ayrıntılı bilgi verilmesi, araştırmada elde edilen veriler ile sonuçların uyum içinde olması, verilerin analizinde (betimsel analiz) katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntı yapılması gibi faktörler araştırma sonuçlarının güvenilirliğini sağlamak için gerçekleştirilmiştir.

4. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde yerel paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda, araştırma konusuyla ilgili sorulan her soruya yönelik katılımcıların görüşlerini içeren araştırma bulguları sunulmuştur. Bu kapsamda yapılan görüşmede sorulan 10 soru çerçevesinde 10 analiz boyutu oluşturulmuştur. Bu boyutlar doğrultusunda sorulan sorulara ve katılımcıların verdikleri

cevaplara bulgularda yer verilmiştir. Katılımcılara sorulan görüşme soruları aşağıda yer almaktadır;

1. Yöresel ürün denilince aklınıza neler geliyor? Yöresel ürün hakkındaki düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?
2. Akçakoca'ya ait yöresel ürünler hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Akçakoca'ya ait yöresel ürünlere başka şehirlerde ya da yörelerde rastladınız mı? Rastladıysanız nerelerde?
4. Akçakoca'ya ait coğrafi işareti alınması gerektiğini düşündüğünüz yöresel ürünler var mı? Varsa hangileri olabilir?
5. Akçakoca'ya ait coğrafi işareti alınan yöresel ürünlerin yeterince üretildiğini düşünüyor musunuz? Neden?
6. Akçakoca'ya ait hangi yöresel ürünler endüstriyel alanda üretilmeli?
7. Akçakoca'ya ait yöresel ürünleri endüstriyel alanda üretilebilecek bir işletme ya da kurum var mı? Bunların bu üretimi yapabilecek altyapı imkanları konusunda neler düşünüyorsunuz?
8. Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinde Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun rolü ne olabilir?
9. Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesi için hangi kurum ve kuruluşlar iş birliği içinde olmalı?
10. Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinin Akçakoca'ya olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir?

Tablo 3.1'de yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcılara ait cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve işletmelerdeki pozisyonlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Yönelik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	İşletmedeki Pozisyonları
Katılımcı 1	Kadın	46	İlkokul	İşletme Sahibi
Katılımcı 2	Kadın	59	Lisans	Dernek Başkanı
Katılımcı 3	Erkek	32	Lisans	İşletme Sahibi
Katılımcı 4	Kadın	50	Lise	İşletme Yöneticisi
Katılımcı 5	Erkek	34	Lisans	İşletme Yöneticisi
Katılımcı 6	Erkek	52	İlkokul	İşletme Sahibi

Katılımcı 7	Erkek	61	Lise	İşletme Sahibi
Katılımcı 8	Erkek	44	Lisansüstü	Yerel Yönetici
Katılımcı 9	Erkek	47	Lisans	Genel Sekreter
Katılımcı 10	Erkek	45	Lise	İşletme Sahibi/ Dernek Başkanı
Katılımcı 11	Kadın	56	Ön Lisans	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Katılımcı 12	Kadın	38	Lisansüstü	İşletme Sahibi

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya 7 erkek, 5 kadın katılımcı katılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 32 ile 61 arasında olup çoğunluğu 40 yaş üzerindedir. Katılımcıların 2 tanesi ilkokul, 3 tanesi lise, 1 tanesi ön lisans, 4 tanesi lisans, 2 tanesi ise lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Katılımcılardan 2 tanesi dernek başkanı, 5 tanesi işletme sahibi, 2 tanesi işletme yöneticisi, 1 tanesi yerel yönetici, 1 tanesi genel sekreter ve 1 tanesi ise kültür ve sosyal işler müdürüdür.

4.1. Yöresel Ürün Farkındalığına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların yöresel ürünler konusundaki farkındalıklarını anlamak için “Yöresel ürün denilince aklınıza neler geliyor? Yöresel ürün hakkındaki düşüncelerinizi paylaşabilir mısınız?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöresel ürün konusuna yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Yöresel Ürün Farkındalığı

Katılımcılar	Katılımcı görüşleri
Katılımcı 1	“Yöresel ürün geçmişimizden bugüne gelen, geçmişten kalan, babaannelerimizin, anneannelerimizin lezzetlerini bugüne taşımak” -yöresel yiyecek ve içecekler
Katılımcı 2	“Yöresel ürün denince kültürel olarak etnik kökenlerine göre ayrılan ürün”- yöresel yiyecek ve içecekler
Katılımcı 3	“Yöreye özgü ürün”- yöresel yiyecekler
Katılımcı 4	“Yöreye özgü ürün- yöresel yiyecekler ve el sanatları”
Katılımcı 5	“Yöreye özgü ürün- yöresel yiyecekler”
Katılımcı 6	“Yöresel denince geçmişimizden gelen ve isim yapmış yemek geleneğini devam ettirmek”- yöresel yiyecekler’
Katılımcı 7	“Yöresel ürün esas olarak yöreye ait olan geçmişten itibaren o yöreye ait olup günümüze ulaşan ürünler”- yöresel yiyecekler’
Katılımcı 8	“Bölgeye has, geçmişten gelen kullanılan tüketilen ürün”- yöresel yiyecekler

Katılımcı 9	“El emeğiyle üretilmiş bulunduğu bölgeye mal edilmiş ürünler”- yöresel yiyecekler
Katılımcı 10	“Yörenin tarımına ve kültürüne uygun ürünler”- yöresel yiyecekler
Katılımcı 11	“Coğrafi işaret almış il veya ilçelerin kendi buldukları bölgede üretilen farklı damak tadı olan lezzetlerdir”- yöresel yiyecekler
Katılımcı 12	“Yöresel ürün bir şehrin mutfağına ait bir yemek çeşidi, yahut o iklimde ve bölgede yetişen coğrafi işaretli bir bitki, meyve veya sebzedir”- yöresel yiyecekler

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi katılımcıların tamamı yöresel ürünü bir yöreye “özü ürün” yani “yiyecekler” olarak ifade etmektedirler. Ancak Katılımcı 4, yöresel ürünleri yiyeceklere ek olarak yöreye özü olan “el sanatları” olarak da görmektedir. Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 ise yöresel ürünleri ifade ederken “coğrafi işaret almış ürünler” olarak da tanımlamışlardır.

4.2. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünlere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca’ya ait yöresel ürünler hakkında bilgi verebilir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı Akçakoca’ya ait yöresel ürünlere yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünler

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Melengüceği, mancarlı pide, fındık, kaşık makarna, erişte, kuskus, tarhana, kızılıcak tarhanası, kızılıcak suyu
Katılımcı 2	Erişte, kaşık makarnası, mancarlı pide, Melengüceği tatlısı, sarı fındık, kızılıcak suyu, Hemşin armutu, incir uyutması (sütlacı), erikli et
Katılımcı 3	Melengüceği tatlısı, mancarlı pide, fındıklı tahin helvası, tarhana, kuskus, fındık, Akçakoca kolonyası, dağ çileği, dağ çileği reçeli
Katılımcı 4	Melengüceği tatlısı, mancarlı pide, fındık, kaşık makarnası, etli yaprak sarması ve dağ çileği
Katılımcı 5	Fındık, fındık kolonyası, fındık helvası ve Akçakoca köy ekmeği
Katılımcı 6	Melengüceği tatlısı, kuymak, mısır ekmeği, mancarlı pide, dağ çileği reçeli, fındık, erişte fındığı (şekerli fındık)
Katılımcı 7	Melengüceği tatlısı, üzüm yaprağından etli dolma, keşli makarna (erişte), kızılıcak tarhanası, mancarlı pide, sarı fındık, kuskus, mıradın (koca yemiş)
Katılımcı 8	Fındık, kestane balı, dağ çileği, balık, kaldirik, mısır unu, pekmez, hurma, Melengüceği tatlısı, mancarlı pide
Katılımcı 9	Melengüceği, mancarlı pide ve Akçakoca sarı fındık gibi coğrafi işareti olan ürünlerle, mıhlama, karalahana, erişte
Katılımcı 10	Mancarlı pide, Melengüceği tatlısı, sarı fındık, kaşık makarnası, tarhana
Katılımcı 11	Melengüceği, fındık, mancarlı pide, keşli kaygana, kaşık makarnası
Katılımcı 12	Fındık, dağ çileği, kestane, Melengüceği tatlısı, Laz böreği, kabak tatlısı, mancarlı pide, mısır ekmeği, etli mancar sarması, kaldirik kavurması, köy ekmeği, keşli cevizli köy makarnası

Tablo 3.3'te katılımcılardan alınan görüşler çerçevesinde Akçakoca'ya ait yöresel ürünler yer almaktadır. Katılımcı 5 dışındaki katılımcıların hepsi “Melengüceği tatlısı”, “mancarlı pide” ve “findık”, gibi ürünlerin Akçakoca'ya özgü yöresel ürünler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu üç ürün dışında Katılımcı 1, kaşık makarnası, erişte, kuskus, tarhana, kızılıcık tarhanası ve kızılıcık suyunun; Katılımcı 2, erişte, kaşık makarnası, kızılıcık suyu, Hemşin Armutu, incir uyutması (sütlacı) ve erikli etin; Katılımcı 3, findıklı tahin helvası, tarhana, kuskus, Akçakoca Kolonyası, dağ çileği ve dağ çileği reçelinin; Katılımcı 4, kaşık makarnası, etli yaprak sarması ve dağ çileğinin; Katılımcı 6, kuymak, mısır ekmeği, dağ çileği reçeli, erişte findığının (şekerli findık); Katılımcı 7, üzüm yaprağından etli dolma, keşli makarna (erişte), kızılıcık tarhanası, balık, kuskus, mıradının (koca yemiş); Katılımcı 8, kestane balı, dağ çileği, balık, kaldirik, mısır unu, pekmez, hurmanın; Katılımcı 9, mıhlama, karalahana ve eriştenin; Katılımcı 10; kaşık makarnası ve tarhana; Katılımcı 11, keşli kaygana ve kaşık makarnası; Katılımcı 12, dağ çileği, kestane, Laz böreği, kabak tatlısı, mısır ekmeği, etli mancar sarması, kaldirik kavurması, köy ekmeği ve keşli cevizli köy makarnasının Akçakoca'nın yöresel ürünleri olduğunu ifade etmişlerdir. Öte yandan Katılımcı 5 ise findık, findık kolonyası, findık helvası ve Akçakoca köy ekmeğinin Akçakoca'nın yöresel ürünleri olduğunu belirtmiştir.

4.3. Akçakoca'ya Ait Yöresel Ürünlerin Başka Şehir ya da Yörelerde Rastlanılmasına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca'ya ait yöresel ürünlere başka şehirlerde ya da yörelerde rastladınız mı? Rastladıysanız nerelerde?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.4' te yer almaktadır.

Tablo 4. Akçakoca'ya Ait Yöresel Ürünlerin Başka Şehir ya da Yörelerde Rastlanılması

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Hiç rastlamadım
Katılımcı 2	Rastlamadım
Katılımcı 3	Rastlamadım
Katılımcı 4	Rastlamadım
Katılımcı 5	Rastlamadım
Katılımcı 6	Rastladım, Karadeniz insanının olduğu her yerde vardır.
Katılımcı 7	Sakarya-Göynük, Kütahya vs. rastladım ama kısmen farklı Akçakoca ürünlerinden

Katılımcı 8	Fındık, balık ve kestane balına Karadeniz bölgesinde rastladım, Melengüçceğine rastlamadım
Katılımcı 9	Melengüçceği, mancarlı pide ve Akçakoca Sarı Fındık gibi coğrafi işareti olan ürünlere rastlamadım
Katılımcı 10	Karabük, Bolu, Sakarya gibi illerde rastladım
Katılımcı 11	Rastlamadım
Katılımcı 12	Karadeniz Bölgesinin genelinde yer alıyor

Tablo 3.4'te de görüldüğü gibi Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5 ve Katılımcı 11 Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin başka şehir ya da yörelerde rastlamadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı 6 "rastladığını" ve Karadeniz insanının olduğu her yerde olduğunu; Katılımcı 7 Sakarya-Göynük, Kütahya vs. rastladığını ama Akçakoca ürünlerinden kısmen farklı olduğunu; Katılımcı 8, fındık, balık ve kestane balına Karadeniz bölgesinde rastladığına, Melengüçceğine hiçbir yerde rastlamadığını; Katılımcı 9, Melengüçceği, mancarlı pide ve Akçakoca Sarı Fındık gibi coğrafi işareti olan ürünlere rastlamadığını; Katılımcı 10, Karabük, Bolu, Sakarya gibi illerde rastladığını; ve Katılımcı 12 ise bu ürünlerin Karadeniz Bölgesinin genelinde yer aldığını ifade etmişlerdir.

4.4. Akçakoca'ya Ait Coğrafi İşaret Alması Düşünülen Ürün Farkındalığına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara "Akçakoca'ya ait coğrafi işaret alınması gerektiğini düşündüğünüz yöresel ürünler var mı? Varsa hangileri olabilir?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.5'te yer almaktadır

Tablo 5. Akçakoca'ya Ait Coğrafi İşaret Alması Düşünülen Ürünler

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Kızılıklık suyu, Akçakoca tarhanası (içeriği, baharatı ve aroması özel)
Katılımcı 2	Kızılıklık suyu, kaşık makarnası, Hemşin armutu, incir uyutması (sütlacı), erikli et
Katılımcı 3	Akçakoca (findık) helvası, dağ çileği reçeli ve kestane balı
Katılımcı 4	Dağ çileği reçeli
Katılımcı 5	Akçakoca fındık helvası, Akçakoca ekmeği
Katılımcı 6	Fındıkla ilgili ürünler, enişte fındığı (şekerli fındık), dağ çileği reçeli
Katılımcı 7	Kızılıklık şurubu, mıyradım (kocayemiş) ve mıyradım (kocayemiş) marmelatı
Katılımcı 8	Akçakoca (findık) helvası ve hurma kurutması

Katılımcı 9	Kaplandede kestanesi
Katılımcı 10	Cennet hurması ve kurutması, elma kurutması, kocayemiş
Katılımcı 11	Etlı erik, sütlü incir (sütlaç)
Katılımcı 12	Kestane balı, dağ çileği, kivi, sarmaşık böğürtlen, kızılıcık, kestane, ata tohumu mısıır, şekerli findık, kızılıcık tarhanası.

Tablo 3.5’te da görüldüğü gibi Katılımcı 1, kızılıcık suyu ve Akçakoca tarhanasının; Katılımcı 2, kızılıcık suyu, kaşık makarnası, Hemşin armudu, incir uyutması (sütlacı), erikli etin; Katılımcı 3, Akçakoca helvası, dağ çileği reçeli ve kestane balının; Katılımcı 4, dağ çileği reçelinin; Katılımcı 5, Akçakoca findık helvası ve Akçakoca ekmeğinin; Katılımcı 6, findıkla ilgili ürünler, enişte findığı (şekerli findık) ve dağ çileği reçelinin; Katılımcı 7, kızılıcık şurubu, mıradım (kocayemiş) ve mıradım (kocayemiş) marmeladının; Katılımcı 8, Akçakoca (findık) helvası ve hurma kurutmasının; Katılımcı 9, Kaplandede kestanenin; Katılımcı 10, cennet hurması ve kurutması, elma kurutması ve kocayemişin; Katılımcı 11, etli erik ve sütlü incir (sütlaç) ve Katılımcı 12 ise kestane balı, dağ çileği, kivi, sarmaşık böğürtlen, kızılıcık, kestane, ata tohumu mısıır, şekerli findık ve kızılıcık tarhanasının coğrafi işaret almasını gerektiğini belirtmişlerdir.

4.5. Akçakoca’ya Ait Coğrafi İşaretli Yöresel Ürünlerin Yeterince Üretilip Üretilmediğine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca’ya ait coğrafi işareti alınan yöresel ürünlerin yeterince üretildiğini düşünüyor musunuz? Neden?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Akçakoca’ya Ait Coğrafi İşaretli Yöresel Ürünlerin Yeterince Üretilip Üretilmediği

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Yeterince üretiyoruz, örneğin; 5000 adet Melengüceği yapıp Ankara’ya fuara götürdük
Katılımcı 2	Sarı Fındık üretiliyor, ancak Melengüceği tatlısı ve mancarlı pide yeterince üretilmiyor
Katılımcı 3	Yeterince üretiliyor
Katılımcı 4	Yeterince üretiliyor. Eskiden üretim ve satış azdı. Günümüzde ise yöresel ürünlere yönelik farkındalık arttı
Katılımcı 5	Yeterince üretiliyor, ancak daha fazla üretilmesinde fayda var
Katılımcı 6	Yeterince üretilmiyor. Üretilmesi gerektiğini düşünüyorum

Katılımcı 7	Üretimi yeterince yapılmıyor. Üretilmemesinin sebebi yöresel ürün işi yapanlar ihtiyaç duydukça yapıyor. Diğer taraftan bazıları da yapmak istiyor ancak imkanları yetersiz kalıyor
Katılımcı 8	Fındık ve mancarlı pidenin üretimi yeterli ancak Melengüceği tatlısı yeterli değil, çünkü ilgisizlik ve sahiplenilmemiş. Tatlının yeterince tanıtımı ve reklamı yapılamıyor
Katılımcı 9	Yeterince üretildiğini düşünmüyorum. Pazarlama konusunda yetersizlik var
Katılımcı 10	Yeterince üretilmiyor. İşlenmiyor ve tanıtımı yapılmıyor. Arz talep meselesi
Katılımcı 11	Yeterince üretilmiyor. Çünkü mahallede tarihi çarşıda yemek sunumu yapılan yemek evleri ve kafe tarzı yerlerde sadece Cumartesi ve Pazar üretimi yapılmakta
Katılımcı 12	Yeterli üretilmiyor. Üretimin arz/talep dengesi gözetilerek yapılması gerektiğinden ilçenin yoğun zamanlarında yeteli olmuyor, stoklu çalışılmalı

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 4 ve Katılımcı 5 coğrafi işareti alınan yöresel ürünlerin yeterince üretildiğini ifade ederken; Katılımcı 6, 7, 9, 10, 11 ve Katılımcı 12 ise yeterince üretilmediğini ifade etmişlerdir. Katılımcı 2, sarı fındığın yeterince üretildiğini, ancak Melengüceği tatlısı ve mancarlı pidenin yeterince üretilmediğini belirtmiştir. Katılımcı 8 ise, fındık ve mancarlı pidenin üretiminin yeterli ancak Melengüceği tatlısının yeterli olmadığını, nedenin ise ilgisizlik ve sahiplenilmemek olduğunu ifade etmiştir.

4.6. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca’ya ait hangi yöresel ürünler endüstriyel alanda üretilmeli?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesi

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Fındık kullanılarak farklı ürünler üretilir. Örneğin, kahveli fındık, tarçınlı fındık gibi
Katılımcı 2	Mancarlı pide, Melengüceği tatlısını dondurma ile birleştirecek bir ürünün yanı sıra Melengüceği tatlısı, sarı fındık, kahveli fındık, tarçınlı fındık
Katılımcı 3	Kestane balı veya dağ çileği reçelinin yöresel üretimi sınırlıdır, endüstriyel ürüne dönüştürülebilir, ancak iş yöresellikten çıkmamalıdır
Katılımcı 4	Dağ çileği reçeli ve kaşık makarna endüstriyel şekilde üretilmelidir
Katılımcı 5	Akçakoca (Yılmaz Köy) ekmeği

Katılımcı 6	Melengüçceği tatlısı, dağ çileği reçeli, fındık lokumu, kabak cezerye
Katılımcı 7	Erişte makarnası, tarhana, kuskus, kızılıcık tarhanası
Katılımcı 8	Kestane, fındık, Melengüçceği tatlısı ve Akçakoca helvası üretilebilir
Katılımcı 9	Mancarlı pide, fındık, kestane ve Melengüçceği tatlısı olabilir
Katılımcı 10	Cennet hurması kurutması, Melengüçceği tatlısı
Katılımcı 11	Melengüçceği tatlısı, çiğ ve kavrulmuş fındık
Katılımcı 12	Melengüçceği tatlısı, dağ çileği reçeli, kızılıcık tarhanası

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi Katılımcı 1, fındık kullanılarak kahveli fındık, tarçınlı fındık gibi farklı ürünlerin; Katılımcı 2, mancarlı pide, Melengüçceği, sarı fındık, kahveli fındık, tarçınlı fındık gibi ürünlerin; Katılımcı 3, kestane balı veya dağ çileği reçelinin; Katılımcı 4, dağ çileği reçeli ve kaşık makarnanın; Katılımcı 5, Akçakoca (Yılmaz Köy) ekmeğinin; Katılımcı 6, Melengüçceği tatlısı, dağ çileği reçeli, fındık lokumu ve kabak cezeryesinin; Katılımcı 7, erişte makarnası, tarhana, kuskus, kızılıcık tarhanasının, Katılımcı 8, kestane, fındık, Melengüçceği ve Akçakoca helvasının; Katılımcı 9, mancarlı pide, fındık, kestane ve Melengüçceği tatlısının; Katılımcı 10, cennet hurması kurutması ve Melengüçceği tatlısının; Katılımcı 11, Melengüçceği tatlısı, çiğ ve kavrulmuş fındığın ve Katılımcı 12 ise Melengüçceği tatlısı, dağ çileği reçeli ve kızılıcık tarhanasının endüstriyel olarak üretilebileceği konusunda görüş bildirmişlerdir.

4.7. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünleri Endüstriyel Alanda Üretilebilecek İşletme ya da Kurumlar ve Bunların Üretimi Yapabilecek Altyapı İmkanlarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca’ya ait yöresel ürünleri endüstriyel alanda üretilebilecek bir işletme ya da kurum var mı? Bunların bu üretimi yapabilecek altyapı imkanları konusunda neler düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünleri Endüstriyel Alanda Üretilebilecek İşletme ya da Kurumlar ve Altyapı İmkanları

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Akçakoca Bakır Tencereliler Kadın Üretim ve İşletme Kooperatifi kuruldu
Katılımcı 2	Akçakoca Bakır Tencereliler Kadın Üretim ve İşletme Kooperatifi, Akçakoca Tic. ve San. Odası, Fındık entegre tesisleri (Fındıklı İşletmesi). Bu kurumların üretecek insan gücü var. Ayrıca örneğin, Fındıklı işletmesinin ekonomik gücü ve entelektüel sermayesi ve bağlantıları var
Katılımcı 3	Pazar olursa pek de kurum ve kuruluşu da ihtiyaç yok, işletmeler kendileri de üretilebilir

---

Katılımcı 4	Şu an yok
Katılımcı 5	Fiskobirlik, Hamsi Restaurant, Belediye, Kaymakamlık, Akçakoca Tic. ve San. Odası. Altyapı şu an yeterli değil, ancak elbirliği ile bu işin altından kalkabilirler
Katılımcı 6	Fındık fabrikaları
Katılımcı 7	Şu an öyle bir işletme yok. Ancak son zamanlarda evlerde atölye şeklinde üretim yapıyor
Katılımcı 8	Herhangi bir işletme veya kurum yok. Altyapıları da yok. Ancak yukarı mahalle derneğinin kurduğu kooperatif üretim yapabilir. Eski cezaevi üretim yapılacak tesise dönüştürülüyor
Katılımcı 9	Bir işletme yok ama üniversitesi mutfağında üretilip, ürün geliştirilebilir. Ticarileştirilmesi ve pazarlanması noktasında TSO ve kaymakamlık destek olabilir
Katılımcı 10	Tam olarak yok ama küçük çaplı üreten atölyeler ve yukarı mahalle derneği gibi dernekler var
Katılımcı 11	İşletme veya kurum yok
Katılımcı 12	Özel bir iki firma vardı fakat sanırım istenilen arza ulaşamadığından küçülmeye gittiklerini öğrenmiştim. Yerel Yönetimlerin destekleriyle Kadın Kooperatifi kurularak daha sistematik hale getirilebilir

---

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi Katılımcı 1, Akçakoca Bakır Tencereliler Kadın Üretim ve İşletme Kooperatifi’nin kurulduğunu; Katılımcı 2 de benzer şekilde Akçakoca Bakır Tencereliler Kadın Üretim ve İşletme Kooperatifi, Akçakoca Tic. ve San. Odası, Fındık entegre tesisleri (Fındıklı İşletmesi) gibi işletme ve kurumların olduğunu ve bu kurumların üretecek insan gücünün olduğunu; Katılımcı 3, Pazar olursa pek de kurum ve kuruluşa da ihtiyaç olmadığını, işletmelerin kendilerinin üretebileceğini; Katılımcı 4 şu an olmadığını; Katılımcı 5, Fiskobirlik, Hamsi Restaurant, Belediye, Kaymakamlık, Akçakoca Tic. ve San. Odası’nın olduğunu; altyapının şu an yeterli olmadığını, ancak işbirliği ile bu kurumların yapabileceğini; Katılımcı 6, fındık fabrikalarının yapabileceğini; Katılımcı 7, şu an öyle bir işletmenin olmadığını ancak son zamanlarda evlerde atölye şeklinde üretim yapıldığını; Katılımcı 8, herhangi bir işletme veya kurumun ve altyapının olmadığını, ancak yukarı mahalle derneğinin kurduğu kooperatifin üretim yapabileceğini; Katılımcı 9, bir işletmenin olmadığını ama üniversitesi mutfağında üretilip, ürün geliştirilebileceğini, ticarileştirilmesi ve pazarlanması noktasında TSO ve Kaymakamlığın destek olabileceğini; Katılımcı 10, tam olarak olmadığını ama küçük çaplı üreten atölye ve yukarı mahalle derneği gibi derneklerin olduğunu; Katılımcı 11, işletme veya kurumun olmadığını; ve Katılımcı 12 ise özel bir iki firmanın olduğunu

istenilen arza ulaşamadığı için küçülmeye gittiğini, ancak yerel yönetimlerin destekleriyle Kadın Kooperatifi kurularak daha sistematik hale getirilebileceğini ifade etmiştir.

4.8. Akçakoca'ya Ait Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesinde Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun Rolüne Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinde Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun rolü ne olabilir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Akçakoca'ya Ait Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesinde Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun Rolü

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Ürünlerin daha uzun süre bozulmadan korunması ile ilgili okuldaki gıda mühendisleri, gastronomi hocaları yardımcı olabilir, ürünlerin deneme üretimlerinde gastronomi mutfağında yararlanabilir. Ayrıca tanıtım konusunda bize yardımcı olabilir
Katılımcı 2	Yöresel ürünlerin üretilmesi sürecinin araştırma aşamasında laboratuvar imkânlarını sunma, danışmanlık ve ürünlerin raf ömrünün doğal olarak uzatılması ve tanıtım konusunda bilgi birikimini konularında rol üstlenebilir
Katılımcı 3	Akçakoca Turizm İşletmeciliği tanıtımda ve üniversite mutfağında yeni ürün geliştirmede rol üstlenebilir. Bu ürünler üretilirken öğrenciler de aldıkları nitelikli eğitimler sonucunda kalifiye hale gelir
Katılımcı 4	Akçakoca Turizm İşletmeciliği hem tanıtımda ve ürün geliştirme denemelerinde yardımcı olabilir
Katılımcı 5	Üniversite hem tanıtım hem de sunum konusunda yardımcı olabilir. Üretim konusunda da yönlendirme (danışmanlık) yapabilir
Katılımcı 6	Üniversite tanıtım ve sunum konusunda yardımcı olabilir. Üniversite ile işletmeler arasında iş birliğinin artırılması gerekir
Katılımcı 7	Üniversite pazarlama, üretim ve iş birliği eğitimleri verebilir
Katılımcı 8	Üniversitenin rolü eğitim, akademik ve bilimsel katkı sağlamak olabilir. Ayrıca gastronomi bölümü mutfağında ürün çeşitliliği ve sunum şekli geliştirebilir
Katılımcı 9	Eğitim ve ürün geliştirme noktasında üniversite mutfağına büyük görev düşüyor. Yeni ürünler üniversite mutfağında denenerek oluşturulabilir. Bu yiyeceklerin yapımının eğitimi verilebilir ve yiyeceklerin sunumu yapıp geliştirilebilir

---

Katılımcı 10	Üniversite ürün oluşturmada planlama yapabilir. Gastronomi mutfağında ürün geliştirme ve eğitim verme rolü olmalı
Katılımcı 11	Ürünlerin tanıtım ve çeşitlendirilmesinde katkısı olabilir
Katılımcı 12	Mektepli ve Alaylı birlikteliğini sağlayarak çok başarılı ürünlere imza atılabilir

---

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun Katılımcı 1 ve Katılımcı 2 ürünlerin uzun süre bozulmaması, yeni ürün denemeleri ve tanıtım konusunda; Katılımcı 3 ve Katılımcı 4, tanıtımda ve üniversite mutfağında yeni ürün geliştirmede; Katılımcı 5, üniversite tanıtım, sunum ve üretim yönlendirme (danışmanlık) konusunda; Katılımcı 6, tanıtım, sunum ve işletmeler arasında iş birliğinin sağlanmasında; Katılımcı 7, pazarlama, üretim ve iş birliği eğitimlerinde; Katılımcı 8, eğitim, akademik ve bilimsel katkı sağlama, ürün çeşitliliği ve sunum şekli geliştirmede; Katılımcı 9, eğitim ve ürün geliştirme noktasında; Katılımcı 10, ürün oluşturmada planlama, mutfakla ürün geliştirme ve eğitim vermede; Katılımcı 11, Ürünlerin tanıtım ve çeşitlendirilmesinde; Katılımcı 12 ise Mektepli ve Alaylı birlikteliğini sağlayarak çok başarılı ürünlerin çıkarılmasında rolünün olduğunu ifade etmişlerdir.

4.9. Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesinde İş Birliği İçinde Olan Kurum ve Kuruluşlar ile Yapılması Gerekenlere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca’ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesi için hangi kurum ve kuruluşlar iş birliği içinde olmalı?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesinde İş Birliği İçinde Olan Kurum ve Kuruluşlar

---

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Belediye, Kaymakamlık, Üniversite ve sahipleri Akçakocalı olan ancak başka yerlerde faaliyette bulunan işletmeler
Katılımcı 2	Belediye, Kaymakamlık, Akçakoca Tic. ve San. Odası, Köylere Hizmet Götürme Birliği, Akçakoca Ziraat Odası, Üniversite, Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Katılımcı 3	Turizm Lisesi ve Üniversite olabilir. Onun dışında resmî kurumlar tanıtımı yapabilirler
Katılımcı 4	Belediye, üniversite, turizm işletmeleri

Katılımcı 5	Valilik, Kaymakamlık, Belediye, İlçe Tarım, Akçakoca Tic. ve San. Odası ve Üniversite bir araya gelerek iş birliği içinde olmalı. Bu birliktelik hem üretim konusunda hem de tanıtım anlamında çalışmalar yapabilirler
Katılımcı 6	Turizm İşletmeleri, Belediye ve Üniversite başta olmak üzere birçok kurum iş birliği içinde olmalı
Katılımcı 7	Kaymakamlık (denetleyici), Esnaf Odası, Ticaret ve Sanayi Odası, Belediye, Muhtar ve azaları
Katılımcı 8	Kaymakamlık, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası, üniversite, Meslek liseleri, yukarı mahalle derneği
Katılımcı 9	Üniversite, Belediye, Kaymakamlık, Tic. ve San. Odası
Katılımcı 10	Ziraat Odası, Kaymakamlık, İlçe Tarım Müdürlüğü, turizm derneği, ticaret ve sanayi Odası, üniversite ve esnaf bir araya gelebilir.
Katılımcı 11	Kaymakamlık, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf Derneği
Katılımcı 12	Üniversite, Yerel Yönetimler, Halkın içinden deneyimli kişiler

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi Katılımcı 1, Belediye, Kaymakamlık, Üniversite ve sahipleri Akçakocalı olan ancak başka yerlerde faaliyette bulunan işletmeler; Katılımcı 2, Belediye, Kaymakamlık, Akçakoca Tic. ve San. Odası, Köylere Hizmet Götürme Birliği, Akçakoca Ziraat Odası, Üniversite, Esnaf ve Sanatkarlar Odası; Katılımcı 3, Turizm Lisesi ve Üniversite; Katılımcı 4 ve Katılımcı 6, Belediye, üniversite, turizm işletmeleri; Katılımcı 5, Valilik, Kaymakamlık, Belediye, İlçe Tarım, Akçakoca Tic. ve San. Odası ve Üniversite; Katılımcı 7, Kaymakamlık (denetleyici), Esnaf Odası, Ticaret ve Sanayi Odası, Belediye, Muhtar ve azaları; Katılımcı 8, Kaymakamlık, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası, üniversite, Meslek liseleri, yukarı mahalle derneği; Katılımcı 9, Üniversite, Belediye, Kaymakamlık, Ticaret ve Sanayi Odası; Katılımcı 10, Ziraat Odası, kaymakamlık, İlçe Tarım Müdürlüğü, turizm derneği, ticaret ve sanayi Odası, üniversite ve esnaf; Katılımcı 11, Kaymakamlık, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf Derneği; ve Katılımcı 12 ise Üniversite, yerel yönetimler, halkın içinden deneyimli kişilerin işbirliği içinde olabilmeleri konusunda görüş bildirmişlerdir.

4.10. Akçakoca’ya Ait Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesinin Akçakoca’ya Olumlu ve Olumsuz Etkilerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara “Akçakoca’ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinin Akçakoca’ya olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşler tablo 3.11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Akçakoca'ya Ait Yöresel Ürünlerin Endüstriyel Alanda Üretilmesinin Akçakoca'ya Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Katılımcılar	Katılımcı Görüşleri
Katılımcı 1	Olumlu etkileri; gelir, istihdam ve tanıtıma katkısı olur. Kadınların gelir elde etmesi sonucu bilinç düzeyleri artınca aile karar alma sürecine katılır Olumsuz etkileri; ürünlerin özgünlüğü bozulabilir. Tanınırlığın sonucu olası turist sayısının artması geleneklerimizi bozabilir. Fabrikaların artması sera gazı salınımının artmasına ve dolayısıyla çevreye olumsuz etkilere neden olabilir. Ayrıca fabrikalarda üretilecek ürünler için gerekli sebze ve meyvelerin artırılması için ilaç kullanımına, dolayısıyla çevreye olumsuz etkilere neden olabilir
Katılımcı 2	Olumlu olarak gelir artışı, tanınırlık, artan gelir aile üyeleri daha iyi anlaşabilir. Benzer şekilde gelir sonucu artan bilinç düzeyi bilinçli tarımın (az ilaç kullanımı) yapılmasına neden olabilir. Olumsuz olarak ise; ürünlerin özgünlüğü bozulabilir, fazla ilaç kullanımı ve endüstrileşme sonucu sera gazı salınımı çevreye zararı, kültürel yozlaşmaya neden olabilir
Katılımcı 3	Olumlu olarak gelir artışı, tanıtım olur. Olumsuz bir şey olacağını düşünmüyorum
Katılımcı 4	Olumlu olarak gelir artışı ile istihdam artışı ve tanıtım olur. Olumsuz bir şey olacağını düşünmüyorum
Katılımcı 5	Olumlu olarak gelir artışı, tanınırlık, gelen turist sayısı artar, istihdam artışı sağlar. Olumsuz bir şey olacağını düşünmüyorum
Katılımcı 6	Olumlu olarak gelir kaynağı olur, sosyal açıdan sınıflar arası denge sağlar. Ayrıca tanınırlık açısından faydası olur. Olumsuz bir etkisinin olacağını düşünmüyorum
Katılımcı 7	Olumlu olarak insanlar kendini sorgular, girişimciliği ortaya çıkarır
Katılımcı 8	Olumlu etkileri; istihdam, ekonomik gelir, katma değer ve tanıtım noktasında olur. Olumsuz etkileri ise kaliteyi bozma noktasında olabilir
Katılımcı 9	Olumlu olarak farklı tatlar ve yönlerin geliştirilmesi açısından yeni ürünler ortaya çıkabilir, yöresel ürünlerin ülke ve dünya çapında tanınmasına neden olabilir Olumsuz ise kalitenin ve tadın bozulması gibi eksiklikler olabilir
Katılımcı 10	Olumlu olarak ekonomiye katkı sağlanır, gelir sağlanır ve istihdam oluşturur.

Olumsuz etki ise ürünler üretilirken yerel işletmelere rakip işletmeler ortaya çıkabilir ve yerel işletmeler onlarla rekabet etmek için karşı karşıya kalabilir.

Katılımcı 11 Yurt içi ve yurt dışında da Akçakoca'nın tanıtımı, daha çok yerli ve yabancı turistin gelmesiyle gelir artışı ve istihdamının artırılması

Katılımcı 12 Şehrin tanıtımına ve kalkınmasına katkı sağlar

Tablo 3.11'de görüldüğü gibi katılımcıların tamamı Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinin Akçakoca'ya olumlu etkilerinin olabileceğini dile getirmişlerdir. Katılımcılar olumlu etkilerin genellikle tanıtım, gelir, istihdam ve girişimcilik açısından olabileceğini ifade etmişlerdir. Öte yandan Katılımcı 1 ve Katılımcı 2 ürünlerin orijinalliği bozma, fazla ilaç kullanımı, endüstrileşme sonucu sera gazı salınımı çevreye zararı ve kültürel yozlaşma; Katılımcı 8 kalitenin bozulması; Katılımcı 9, kalitenin ve tadın bozulması ve Katılımcı 10 ise ürünler üretilirken yerel işletmelere rakip olacak işletmelerle rekabet etmede karşı karşıya gelme gibi olumsuz etkilere neden olabileceğini ifade etmişlerdir.

5. Tartışma ve Sonuçlar

Günümüzde iletişim alanında yaşanan gelişmeler farklı toplumların tüketim şekillerinin giderek birbirine benzemesine ve hızlı yemek kültürüne olan ilginin artmasına neden olmuştur. Bu durum yöresel ürünlerin yok olmayla karşı karşıya kalma riskini ortaya çıkarmıştır (Başat, ve ark., 2017). Bununla birlikte her sorun birtakım fırsatları da beraberinde getirmiştir. Çünkü gerek tüketicilerin refah seviyesindeki gelişmeler gerekse tüketicilerde artan bilinç doğal ve yöresel ürünlere doğru bir yönelime neden olmuştur (Naspetti & Bodini, 2008). Bu noktada yöresel ürün üreticileri artan bu talebi karşılamanın yanı sıra ürünlerinin doğal halini bozmadan raf ömrünü uzatmak ve bu ürünleri küresel pazarlara ulaştırmak için yoğun bir uğraş içine girmişlerdir. Yöresel ürün pazarı her geçen gün daha önem kazanmasından dolayı dünyanın farklı bölgelerinde olduğu gibi ülkemizde de birçok yerde bulunan yörenin karakteristik özelliklerini taşıyan ürünler için coğrafi işaret alınarak tescillenmiştir. Akçakoca, çok sayıda farklı kültürlerden nüfusun buluşma noktası olduğundan yöresel ürün açısından bir zenginliğe sahiptir. Hâlihazırda, Melengüceği Tatlısı, mancarlı pide, sarı fındık ve Akçakoca Kaplandede kestanesi olmak üzere coğrafi işaret olarak tescillenen dört ürünü bulunmakta olup; daha fazla ürününün tescili için çalışmalar devam etmektedir (Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022d).

Bu bölümde araştırma kapsamında ulaşılmaması hedeflenen çıktılar görüşülen kişilerden elde edilen veriler doğrultusunda tartışılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler kapsamında

görüülen yerel paydaşların yöresel ürünlere ilişkin farkındalık düzeyinin yüksek olduğu ve Akçakoca'nın yöresel ürünler hakkında bilgi sahibi olduğu anlaşılmıştır. Çünkü katılımcılar yöresel ürünleri, genellikle yöresel yiyecek ve coğrafi işaretli ürün olarak ifade etmişlerdir. Bu da yerel paydaşların Akçakoca'nın yöresel ürünlerine yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir. Akhan (2022) yılında tüketicilerin yöresel ürünlere yönelik tutumlarını değerlendirmek için yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarında tüketicilerin yöresel ürünlere yönelik olumlu tutuma sahip oldukları ve söz konusu ürünlere yönelik satın alma eğilimlerini olumlu yönde olduğunu ortaya koymuştur. Bu kapsamda Akhan (2022), tüketicilerin yöresel ürünlere olumlu bakışını ortaya koyarken, araştırmamızın sonuçları da Akçakoca'daki paydaşların yöresel ürünlere olumlu bakış açılarını ortaya koymakta ve bu bakımdan ilgili çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda, mancarlı pide, Melengüceği tatlısı ve sarı fındığın yanı sıra kestane balı, Akçakoca helvası, dağ çileği reçeli, kaşık makarna, kızılıcak tarhanası ve Akçakoca köy ekmeği gibi ürünlerin Akçakoca'nın en çok bilinen yöresel ürünleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu ürünler içerisinde Akçakoca helvası endüstriyel alanda üretilirken, Melengüceği tatlısı, kestane balı, dağ çileği reçeli gibi yöresel ürünlerin de endüstriyel alanda üretilebileceği sonucu da ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Akçakoca'nın mevcut ürünlerden yeni yöresel ürünlerin geliştirilebilecek zengin bir potansiyelinin olduğu (örneğin; kahveli fındık, tarçınlı fındık, kabak cezerye) tespit edilmiştir. Ayrıca endüstriyel üretime geçişin ürünlerin yöresellik izlerinin kaybolmasına neden olabileceği ile ilgili endişeler olsa da yöresel ürünlere ilişkin farkındalığın olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya ait başka bir sonuçta Akçakoca'ya ait bazı yöresel ürünlerin özellikle Melengüceği tatlısının başka şehir ya da yörelerde genel olarak bilinmediği ve bu ürünlere rastlanılmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda Akçakoca'ya ait bu yöresel ürünün bölge dışında yeterince tanınmadığı ve tüketilmediği anlaşılmaktadır. Ancak diğer taraftan coğrafi işaret almış özgün ve eşsiz bir yöresel ürün olması açısından önem taşımaktadır. Bu sonuca bağlı olarak Akçakoca'ya ait coğrafi işareti alınan yöresel ürünlerin de yeterince üretilmediği ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi el emeği ile üretilen ürünlerin miktar olarak sınırlı olması ve sadece Tarihi Yukarı Mahalle Pazarında cumartesi ve pazar günleri gelen turistlere satışın yapılmasından anlaşılmaktadır.

Araştırmada ulaşılan genel sonuç ise yerel paydaşların Akçakoca'da yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesine ve yeni yöresel ürünlerin geliştirilmesine yönelik olumlu bir

bakış açısına sahip olmaları ve endüstriyel üretime istekli olmalarıdır. Özellikle kestane, fındık, Melengüceği tatlısı, dağ çileği reçeli gibi yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilebileceği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu üretim kapsamında Akçakoca'nın yöresel ürünlerinin ülke geneline yayılması sağlanarak Akçakoca'nın gelir, istihdam ve tanınırlığına önemli katkı sağlayacağı beklenmektedir. Bu sonuçlar daha önce literatürde ulaşılan sonuçlarla (Yalçın, 2013; Altuntaş, 2016; Coelho ve ark. 2018) benzerlik göstermektedir. Öte yandan Akçakoca'ya ait yöresel ürünleri endüstriyel alanda üretecek işletmelerin ve Düzce Valiliği, Akçakoca Kaymakamlığı, Akçakoca Belediyesi, Düzce Üniversite, Akçakoca Tic. ve San. Odası, Akçakoca Ziraat Odası, Akçakoca Esnaf ve Sanatkarlar Odası, dernek ve kooperatifler gibi çeşitli kurumlarla iş birliği içinde üretim yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilmesinde Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun gerek sahip olduğu akademik, laboratuvar ve mutfak altyapısı, nitelikli öğrencileri ve gerekse kamu gücü ile çok önemli işlevleri yerine getirebileceği beklentisi söz konusudur.

Çalışma kapsamında katılımcılardan elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulardan yöresel ürün üreten işletmelerin ve diğer paydaşların yöresel ürünler hakkında bilgi sahibi oldukları, yeni yöresel ürünlerin geliştirilmesi, mevcut coğrafi işareti alınmış ürünler (Melengüceği Tatlısı, mancarlı pide. sarı fındık, Kaplandede kestanesi) dışında başka yöresel ürünlerin coğrafi işaretinin alınmasını ve yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretilerek daha fazla yarar sağlamayı istedikleri ortaya çıkmıştır. Gerek Akçakoca'nın yöresel ürün potansiyeli gerekse katılımcıların yöresel ürünler hakkındaki bu farkındalık ve duyarlılıkları bu çalışmanın amacına ulaşılması noktasında önemli ipuçları vermektedir. Diğer taraftan Akçakoca'ya ait yöresel ürünlerin henüz başka yerlerde rastlanmaması ve yeterince üretilmemesi yörenin bu alanda sürecin başında olduğunu göstermektedir. Ayrıca elde edilen sonuçlar kapsamında yerel paydaşlar arasında yeterli iş birliğinin gelişmediği görülmüştür. Bu bağlamda kamu ve özel sektör iş birliği ile potansiyel yatırımcıların bulunması ve desteklenmesi istenen amaçlara ulaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Araştırma bulgularından ulaşılan diğer bir sonuç ise Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun sahip olduğu akademik potansiyel ve uygulama mutfağı ile yeni yöresel ürünlerin geliştirilmesi, nitelikli işgücü için eğitimler verilmesi ve tanıtım dâhil bu sürecin her aşamasında çok önemli işlevler yerine getirebileceğidir. Son olarak, yöresel ürünlerin endüstriyel alanda üretiminin özellikle ekonomik açıdan olumlu etkilerinin olacağı ancak sosyal ve çevresel anlamda ise olumlu etkilerinin yanında birtakım olumsuz etkilerinin de olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma Yalçın (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Kaynakça

- Akçakoca Belediyesi. (2023a). *Kültür, Örf ve Adetler*, <https://www.akcakoca.bel.tr/kultur-orf-ve-adetler> (E.T. 01.12.2023).
- Akçakoca Belediyesi. (2023b). *Yemek*, <https://www.akcakoca.bel.tr/yemek> (E.T. 01.12.2023).
- Akhan, E. C. (2022). Tüketicilerin Yöresel Ürünlere Yönelik Tutumları: Öncül ve Ardıllar Bağlamında Temel Kavramsallaştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Altuntaş, A. (2016). Yöresel Gıdaların Yerel Ekonomik Kalkınmaya Katkıları: Ankara İli Araştırması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Apak, Ö. C. ve Gürbüz, A. (2018). Turistlerin yöresel gıda ürünlerine ilgi düzeyleri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 334- 349.
- Bérard, L., and Marchenay, P. (2006). Local products and geographical indications taking account of local knowledge and biodiversity. *International Social Science Journal*, 58(187), 109–116.
- Creswell, W. J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- DAP. (2016). DAP Bölgesi Yöresel Ürünlerini Ticarileştirme Stratejilerinin Belirlenmesi Projesi Raporu, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2-dap-bolgesi-yoresel-urunlerini-ticarilestirme-stratejilerinin-belirlenmesi.pdf> (E.T. 15.10.2022).
- Duru, S. ve Seçer, A. (2019). Geleneksel gıda ürünlerini satın alma davranışları ve tutumları: Mersin ili örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 50 (1): 1-10.
- Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022a). *Akçakoca Mancarlı Pide*, <https://duzce.ktb.gov.tr/TR-249199/akcakoca-mancarli-pide.html> (E.T. 21.10.2022)
- Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022b). *Akçakoca Melengüceği Tatlısı*, <https://duzce.ktb.gov.tr/TR-249198/akcakoca-melengucegi-tatlisi.html>(E.T. 21.10.2022).
- Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022c). *Akçakoca Sarı Fındığı*, <https://duzce.ktb.gov.tr/TR-249200/akcakoca-sari-findigi.html>(E.T. 21.10.2022).

- Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022d). Coğrafi İşaretli Ürünler, <https://duzce.ktb.gov.tr/TR-249197/cograf-i-isaretli-urunler.html> (E.T. 21.10.2022).
- Düzce İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2022). Coğrafi İşaret Tescil Belgeleri Törenle İl Müdürlüğümüze Takdim Edildi, <https://duzce.tarimorman.gov.tr/Haber/648/Cograf-i-Isaret-Tescil-Belgeleri-Torenle-Il-Mudurlugumuze-Takdim-Edildi> (E.T. 20.10.2022)
- Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2010), Akçakoca Etnografik Kültür Envanteri, <https://duzce.ktb.gov.tr/Eklenti/59378,akcakoca-etnografik-kultur-envanterikitabipdf.pdf?0&tag1=7DE94E12F087ECC12118D326EC1ECCB778D97D1A> (E.T. 11.10.2022).
- Hoşcan, N. (2018). Küreselleşme sürecinde yöresel gastronomik ürünlerin üretiminde ve pazarlanmasında kooperatifçilik üzerine bir model önerisi, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(Ek1), 390-413.
<https://duzce.ktb.gov.tr/TR-249198/akcakoca-melenguccegi-tatlisi.html> (E.T. 21.10.2022)
- Kelemci Schneider, G. ve Ceritoğlu, A. B. (2010). Yöresel Ürün İmajının Tüketici Satınalma Davranışı ve Yüksek Fiyat Ödeme Eğilimi Üzerindeki Etkisi- İstanbul İlinde Bir Uygulama," *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 6: 29-52.
- Martinez, S., Hand, M., Pra, M.D., Pollack, S., Ralston, K., Smith, T., Vogel, S. Clark, S., Lohr, L., Low, S. ve Newman, C. (2010). Local food systems concepts, impacts, and issues. USDA-Economic Research Service, Washington, DC, ABD.
- Naspetti, S. ve Bodini, A. (2008). Consumer Perception of Local and Organic Products: Substitution or Complementary Goods? *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences: Annual Review*, 3: 111-122.
- Sarıçoban, C. ve Karakaya, M. (2004). Geleneksel gıdalardan köpük helvanın endüstriyel ölçekte üretimi. *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*, 23-24 Eylül 2004, s.23-24, Van.
- Smithers, J. Lamarche, J. ve Joseph, A.E. (2008). Unpacking the terms of engagement with local food at the Farmers' market: insights from Ontario. *Journal of Rural Studies* 24: 337-350
- Tekelioğlu, Y. (2010). Yöresel Ürünler, Coğrafi İşaretler ve Türkiye Uygulamaları, *Gastro Dergisi*, 59: 118-121.

- Töre Başat, H., Sandıkçı, M. ve Çelik, S. (2017). Gastronomik Kimlik Oluşturmada Yöresel Ürünlerin Rolü: Ürünlerin Satış ve Pazarlanmasına Yönelik Bir Örnek Olay İncelemesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5/Special issue2: 64-76.
- Türk Patent ve Marka Kurumu, (2023), Akçakoca Kaplandede Kestanesi, <https://ci.turkpatent.gov.tr/cograf-i-isaretler/detay/5984>. (E.T. 01.12.2023).
- Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022). Coğrafi İşaret Nedir? <https://ci.turkpatent.gov.tr/sayfa/co% C4% 9Fraf-i-% C5% 9Faret-nedir> (E.T. 17.10.2022)
- Yalçın, B. (2013). Yöresel Ürünlerin Pazarlanması Üzerine Değerlendirmeler, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11): 205-213.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENSİVE SUMMARY

LOCAL STAKEHOLDERS' PERSPECTIVES ON THE INDUSTRIAL PRODUCTION OF LOCAL PRODUCTS: AKÇAKOCA EXAMPLE

Introduction

There exists a close relationship between the nutritional habits of societies and their history. These habits are shaped by experiences from the past to the present. On one hand, the feeling of dissatisfaction and, on the other hand, advancements in communication technology encourage people to continuously explore new tastes and gain experiences related to food and drink. Research indicates that the demand for local products has surged in recent years (Duru & Seçer, 2019; Apak & Gürbüz, 2018). Local products are particularly favored by tourists because they are perceived as natural, fresh, and more flavorful, leading some to pay a premium for these items (Kelemci Schneider & Ceritoğlu, 2010).

Despite having numerous local products, Akçakoca lacks sufficient industrial production of these items. Addressing this gap by industrializing Akçakoca's local products and developing new ones would significantly contribute to the district's economic growth, employment opportunities, and social well-being. Additionally, the availability of skilled labor is crucial for successfully commercializing local products.

In recent years, the growing interest in local products has played a vital role in showcasing the cultural heritage of the Akçakoca region. However, residents may be sensitive about preserving the cultural and traditional values associated with their local products. Consequently, there might be reservations about initiating industrial production. It is essential to consider these values during the industrial production process. The research aims to uncover local stakeholders' perspectives on industrializing and developing local products in Akçakoca, as well as their potential integration into tourism.

Method

The aim of this research is to explore the perspectives of local stakeholders regarding the industrial production of local products in Akçakoca. The research population comprises various local stakeholders, including restaurants offering local products, businesses engaged in local product production and sales, the district governorship, municipality, chamber of commerce and industry, Akçakoca Tourism Promotion Association, and the Akçakoca Historical Neighborhood and Surroundings Culture Solidarity Tourism Association.

For this study, a qualitative research method was employed to obtain in-depth insights into the opinions of local stakeholders regarding industrial production. Data were collected through semi-structured interviews. A total of 12 participants accepted the interview request and scheduled appointments. Some other participants declined the interview due to their busy schedules or unwillingness to participate. To ensure comprehensive data collection, interviews were recorded with participants' permission. However, two participants preferred not to be recorded, and one participant could not be recorded due to discomfort, resulting in manual note-taking.

The face-to-face interviews took place between December 3rd and 27th, 2022, with an average duration of 45-50 minutes. During the interviews, participants were asked open-ended questions based on a literature review. To maintain confidentiality, interviewees' names were coded as "Participant 1," "Participant 2," and so on, using numerical identifiers. The data obtained from the interviews were analyzed using descriptive analysis techniques, creating dimensions based on the questions posed. Each participant's responses were categorized within these dimensions.

Results

In our research, 7 male and 5 female participants actively took part. Their ages ranged from 32 to 61, with the majority being over 40 years old. Among the participants, 2 had primary school education, 3 had high school education, 1 held an associate degree, 4 had completed undergraduate studies, and 2 had graduate education. The roles of the participants varied: 2 were association presidents, 5 were business owners, 2 were business managers, 1 was a local manager, 1 served as the general secretary, and 1 was responsible for cultural and social affairs.

Regarding the first question, all participants defined local products as items specific to a region, primarily referring to food. However, Participant 4 expanded this definition to include unique regional handicrafts alongside food products. Participants 11 and 12 specifically emphasized that local products should have received geographical indication status.

Moving to the second question, the opinions of our participants highlighted several local products specific to Akçakoca. Notably, "Melengüceği dessert," "beetroot pita," and "hazelnuts" were frequently mentioned.

Regarding the third question, 6 participants reported not encountering Akçakoca's local products in other cities or regions, while the remaining 6 had partial exposure to these products in different provinces.

The fourth question focused on geographical indications. Most participants agreed that local products like cranberry juice, kasik pasta, wild strawberry jam, and dried persimmons deserved geographical indication recognition.

When it came to the sufficiency of local products with geographical indications (question five), 4 participants believed they were adequately produced, while 6 felt otherwise.

Participants expressed their views on industrial production in response to the sixth question. They identified beetroot pita, Melengüççeği, yellow hazelnuts, coffee hazelnuts, cinnamon hazelnuts, chestnut honey, wild strawberry jam, and kasik pasta as suitable candidates for industrial production.

Regarding potential contributors to industrial production (question seven), organizations such as Akçakoca Bakir Tencereliler Women's Production and Business Cooperative, Akçakoca Chamber of Commerce and Industry, the local university, the municipality, and the district governorate were mentioned.

The eighth question explored the role of Akçakoca Tourism Management and Hotel Management School. Most participants believed it could contribute to industrial production through promotion, new product development, and training.

In terms of cooperation (question nine), participants highlighted the importance of collaboration among the Municipality, District Governorate, University, Akçakoca Chamber of Commerce and Industry, and the Chamber of Merchants and Craftsmen.

Finally, participants agreed that industrial production of Akçakoca's local products would positively impact the region, particularly in terms of promotion, income, employment, and entrepreneurship.

Conclusion

The research findings indicate that local stakeholders in Akçakoca hold a positive perspective regarding the industrial production of local products and the development of new ones. Notably, chestnuts, hazelnuts, Melengüççeği dessert, and wild strawberry jam are identified as viable candidates for industrial production. By promoting these local products, Akçakoca can enhance its income, employment opportunities, and overall recognition. These results align with previous studies (Yalçın, 2013; Altuntaş, 2016; Coelho et al., 2018).

Furthermore, collaboration between enterprises and various institutions—such as Düzce Governorship, Akçakoca District Governorate, Akçakoca Municipality, Düzce University,

Akçakoca Chamber of Commerce and Industry, Akçakoca Chamber of Agriculture, Akçakoca Chamber of Tradesmen and Craftsmen, as well as associations and cooperatives—is essential for successful industrial production of Akçakoca’s local products. Additionally, Akçakoca Tourism Management and Hotel Management School, with its academic resources, laboratory facilities, and qualified students, is expected to play a crucial role in this endeavor.

SAĞLIK HİZMETLERİ MUHASEBE UYGULAMALARINDA KUYUYA ATILAN TAŞ: MEDİKAL MUHASEBE

Rabia AKDOĞAN*

Özet

Sağlık hizmetlerinin kapsadığı alanlarda çeşitli muhasebe sistemleri ve uygulamaları bulunmaktadır. Muhasebenin temel ilkeleri tüm sektörlerde aynı olmasına rağmen, uygulama farklılıkları ihtisas muhasebesi kapsamında değerlendirilir. Türkiye’de sağlık sektöründeki muhasebe uygulamaları, bağımsız çalışmalar halinde sistematik olmaktan uzak olup, yeterli bir ihtisaslaşma sağlayamamaktadır. Son yıllarda, medikal muhasebe kavramı da bu uygulamalardan biri olarak literatürde tartışılmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’de sağlık hizmetleri muhasebe uygulamalarında medikal muhasebe kavramına dair sorunlu alanların belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, literatürdeki teorik yazılar, mevzuat hükümleri, belge ve dokümanlar taranarak medikal muhasebe kavramına yönelik sorunlu alanlar tespit edilmiştir. Sonuç olarak, medikal muhasebe üzerindeki tartışmaların sağlık hizmetlerinde muhasebe uygulamaları gelişimi açısından olumlu, ancak ihtisaslaşma sağlamak açısından yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Medikal muhasebe, sağlık hizmetleri muhasebesi, ihtisas muhasebesi

Jel kodları: M41, M19, M54, L32

The Stone Thrown into The Well in Healthcare Accounting Practices: Medical Accounting

Abstract

In the areas covered by healthcare services, there are various accounting systems and practices. While the basic principles of accounting are the same across all sectors, differences in application are evaluated within the scope of specialized accounting. In Turkey, accounting practices in the healthcare sector lack systematic organization when considered independently

* Dr., Mali Müşavir, rabiaakdogan@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-9707-9848

Alındığı Tarih : 20.05.2024
Kabul Edildiği Tarih : 08.06.2024
Açık Erişim Tarihi : 28.06.2024

and fail to achieve sufficient specialization. In recent years, the concept of medical accounting has also been discussed in the literature as one of these practices. This study aims to identify problematic areas related to the concept of medical accounting within the accounting practices of healthcare services in Turkey. To achieve this aim, theoretical literature, legislative provisions, and documents were reviewed to identify problematic areas related to the concept of medical accounting. As a result, discussions on medical accounting are positive for the development of accounting practices in healthcare, but insufficient in terms of specialization.

Keywords: Medical accounting, healthcare accounting, specialized accounting

JEL Codes: M41, M19, M54, L32

Giriş

Sağlığın genel tanımından yola çıktığımızda sağlığın fiziksel, ruhsal ve sosyal iyi olma hali, sağlık sektörünü oldukça geniş ve kapsayıcı bir sektör yapmaktadır. Sağlık sektörü; sağlığa doğrudan veya dolaylı etkileri olan mal ve/veya hizmet nitelikli her türlü ürünü üretmek ve/veya tüketmek üzere farklı ürün alanlarında kurulmuş sistem ve alt sistemler ile bunların içerdiği kurum, kuruluş, kişi, statü, ürün ve benzerlerinin tümü için kullanılan genel ve kapsayıcı bir kavramdır (Sargutan, 2005: 400). Sağlık sektörü ekonomik sistem içinde sağlığı geliştirme, koruma, tedavi ve rehabilite etmede mal ve hizmet sağlayan birçok sektörün entegrasyonu ve toplamından oluşur. Ancak literatürde ve uygulamada sağlık sektörü yerine sağlık hizmetleri kavramı yaygın olarak kullanılmaktadır.

Literatürde sağlık hizmetleri faaliyetleri karmaşık sistemler teorisi açısından karakterize edilmektedir. Sağlık hizmetlerinde bileşenlerin sayısı ve karşılıklı ilişkileri arttıkça karmaşıklık derecesi de artmaktadır (Kannampallil, Schauer, Cohen & Patel, 2011: 943-944). Sağlık hizmetlerinin karmaşık yapısı hizmet sunumunda olduğu gibi sağlık hizmetlerinin muhasebe sisteminde de bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerinin karmaşık katmanlı yapısı içinde birden fazla tarafın temsil edildiği devlet kurumları, özel hizmet sağlayıcıları, ilaç şirketleri ve sigorta şirketleri bulunmaktadır. Bu tarafların her biri kendi muhasebe sistemi ve uygulamalarına sahip olarak sağlık kurumlarında birleşir ve iç içe geçer.

Muhasebenin ilke ve esasları tüm sektörler için geçerli iken muhasebe bilgi sistemi, içinde bulunduğu sektöre göre farklı yapı ve uygulamalara sahip olabilmektedir. Muhasebe bilgi sisteminin sektöre ilişkin özel uygulamaları “ihtisas muhasebesi” alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devlet, banka, turizm, sigorta ve inşaat sektörlerinin farklı

özellikleri ve uygulamaları bu sektörler için özgü ihtisas muhasebesi ile ortaya konulmaktadır. Sağlık hizmetlerinin karmaşık ve katmanlı yapısı ise birçok ihtisas muhasebesini barındırır.

Sağlık sektöründe yaşanan gelişmeler sonucu sektöre özgü bir ihtisas muhasebesi alanı hala oluşmamış olsa da yeni muhasebe uygulama ve kavramları ortaya çıkmaktadır. Literatürde son zamanlarda tartışılmaya başlanan bu kavramlardan biri de “medikal muhasebe”dir. Medikal muhasebenin; Kördeve (2017)’nin “Sağlık Ödemelerinde Yeni Bir Kavram: Medikal Muhasebe” çalışmasında, ilk kez tanımlanarak kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Ancak daha eski çalışmalarda medikal muhasebe (Kırlioğlu, Atalay, 2014: s.148-150; Sayım, 2016: 672-683), özel hastanelerde Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile ilişkili belgelerin hazırlanması, dosyalanması ve gönderilmesinden sorumlu birim (Sayım, 2016: 680) olarak kullanılmıştır.

Medikal muhasebeye ilişkin literatür çalışmalarının, kavramı uygulama gerçekliğinden uzaklaştırarak zamanla sağlık hizmetleri muhasebesine doğru evirdiği bu çalışmanın iddiasını oluşturmaktadır. Medikal muhasebenin genel çerçevesi, tanımı, kapsamı, amaçları, iş süreçleri ve önemi (Kördeve, 2017; Bozdemir, 2019; Nazlıoğlu, 2020; Özer & Yılmaz, 2021; Kılınç & Boztosun, 2024) önceki çalışmalarda detaylı açıklandığından bu çalışmada mevcut literatür tekrar edilmemiştir. Çalışmada medikal muhasebenin ne olduğundan çok ne olmadığı üzerinde durulmuştur. Mevcut literatür ve mevzuat incelenerek medikal muhasebenin sağlık hizmetleri muhasebe uygulamalarında ihtisas muhasebesi olamayacağının nedenleri; medikal muhasebenin tanım sorunu, medikal muhasebenin işletme alanı sorunu ve medikal muhasebede eğitim sorunu olarak ortaya konulmuştur.

1. Literatür Araştırması

Türkiye’de 2006 yılında adil bir sağlık sistemi amacıyla uygulamaya konan Sosyal Güvenlik Reformu ile Bağ-Kur ve Emekli Sandığı tek çatı altında birleştirilirken aynı zamanda özel sağlık işletmelerinin sundukları hizmet bedellerini de SGK aracılığıyla devletten tahsil edebilmeleri için düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler içinde önemli bir rolü olan medikal muhasebe kavram ve uygulamalarını ele alan çok sayıda araştırma bulunmaktadır.

Sayım (2016), kamu ve özel hastanelerde muhasebe ilintisi kurulan faaliyetleri karşılaştırdığı çalışmasında; kurumları muhasebe işlerini yürüten birimler, muhasebe işlemleri ve muhasebe organizasyonu altında incelemiştir. SGK faturalandırmaları için kamu hastanelerinde ayrı bir birim olmadan gelir tahakkukları altında yürütülen süreçlerin özel hastanelerde ayrı bir medikal muhasebe biriminde gerçekleştirildiğini belirtmiştir.

Kördeve (2017), medikal muhasebe kavram ve uygulamalarının mevcut durumunu incelediği çalışmasında, medikal muhasebe kavramının önemine yönelik farkındalığın istenilen seviyelerde olmadığı, medikal muhasebe iş süreçlerinin kapsam genişliğinin özel sağlık hizmeti sunucuları açısından önemli olduğu, aksayan süreçlerde alınan cezaları, medikal muhasebe çalışanlarının daha fazla uzmanlaşması gerektiği ve bunun için medikal muhasebenin üniversitelerde ders olarak okutulması gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Nazlıoğlu (2020), medikal muhasebenin sağlık işletmeleri muhasebe sistemindeki rolünü incelediği çalışmasında; medikal muhasebenin sadece faturalandırma işlemleriyle sınırlı olmadığı, aynı zamanda bütçe hazırlama, maliyet takipleri ve raporlama, özel sigortalı hasta anlaşmaları, fiyat politikası belirleme, hukuki sorumluluklar ve cezalar, yabancı hasta ilişkileri, gibi birçok işlemi kapsadığını ifade etmiştir. Medikal muhasebe işlemlerinin kamu ve özel sağlık kuruluşları açısından farklılıklar gösterdiğini ve özellikle özel sağlık işletmelerinde daha fazla uygulama alanı bulunduğunu belirtmiştir.

Arık ve Yılmaz (2021), sağlık işletmelerinde medikal muhasebe süreçlerini inceledikleri çalışmalarında; sağlık hizmetleri sunumunda faturalama süreçlerinin SUT ve faturalama kurallarına uygun bir şekilde muhasebeleştirilmesinin gelir kayıplarının azaltılması konusunda yönetici farkındalığının artırılması gerektiğini savunmuşlardır. Medikal muhasebenin sağlık hizmetlerinin doğru finanse edilmesinde stratejik bir alan olduğunu, her yönüyle detaylıca inceleme ve değerlendirmeye tabi tutulması ve yeni araştırmalarla sağlık yönetimi sahasının desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Şenol ve Metin (2022), Türkiye’de medikal muhasebe uzmanlığının önemi ve medikal muhasebe eğitimi verilen üniversitelerde ilgili bölümlerin bu eğitime ne kadar yer verdiklerini araştırdıkları çalışmalarında; medikal muhasebenin 4 üniversitede zorunlu, 1 üniversitede seçmeli ders olarak verildiği, bu alandaki eğitimlerin daha çok kurslar aracılığıyla verildiği ya da tecrübe elde edilerek öğrenildiğini tespit etmişlerdir.

Korkmaz ve Tercan (2023), Sağlık hizmetlerinin etkin yönetilmesinde medikal muhasebenin rolünü araştırdıkları çalışmalarında; sağlık hizmetleri muhasebe departmanında çalışanların medikal muhasebeye ilişkin farkındalık düzeylerinin orta seviyelerde olduğu, bu alanda öne çıkan sorunların sistemsel eksiklik ve nitelikli personel yetersizliğinden kaynaklandığını bulmuşlardır. Medikal muhasebenin ayrı bir muhasebe dalı olarak değerlendirildiğinde yönetim performansının artırılmasında önemli rolünün ortaya çıkacağı sonucuna varmışlardır.

Çevik ve Sarıççek (2023), Türkiye’de medikal muhasebe uzmanlığında aranan nitelik ve beklentileri; beş farklı kariyer sitesinin medikal muhasebe uzmanı iş ilanını inceleyerek ortaya koydukları çalışmalarında, sağlık hizmetlerinde medikal muhasebe uzmanından en çok faturalandırmaya, SGK ve SUT konularına hakimiyet, teknolojik açıdan otomasyon programlarının kullanımı, kişisel özellikler açısından iletişim, takım çalışması ve analitik düşüncenin öne çıktığını bulmuşlardır.

Kılınç ve Boztosun (2024), sağlık işletmelerinde faturalandırılmayan işlemlere yönelik tahakkuk kayıtlarının medikal muhasebe sistemi içerisindeki yerini belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmalarında; faturalandırılmayan işlemlerin kaydında hastanedeki birçok birimin medikal muhasebe çalışanları ile iletişim halinde olduğunu ve doğru ve eksiksiz evrak kaydının önemini ortaya koymuşlardır.

2. Sağlık Hizmetlerinde Muhasebe

Sağlık sektörünün çok katmanlı ve birleşik yapısı sağlık hizmetlerinde muhasebe uygulamalarına da yansıyor sağlık sektörü için genel kapsayıcılığı olan bir ihtisas muhasebesi yapısının oluşumunu engellemektedir. Sağlık sektörü kapsamında sağlığa uzak /dolaylı, yakın /doğrudan ve asıl etki alanları altında insandan çevreye, teknolojiden ekonomiye (Sargutan, 2005: 402-402) muhasebeyle ilişkili olan ve/veya olmayan birçok alan bulunmaktadır. Sağlık sektöründe muhasebenin farklı özellik ve uygulamalarını açıkça ortaya koymak için öncelikle sektörün karmaşıklığı ayrıştırılarak bileşenler arasındaki karşılıklı ilişkilerin (Kannampallil vd., 2011: 944) anlaşılması gerekmektedir.

Sağlık sektöründe muhasebe ve kontrol sistemlerinin tasarımı ve uygulanmasında zorluklar yaratan sağlık kuruluşlarının özellikli yapılarını şu şekilde sıralamak mümkündür. Sağlık kuruluşlarının temel işletim süreçlerinin karmaşıklığı, bu temel işletim süreçlerinin baskın profesyoneller tarafından yönetimi hem iç hem de dış paydaşlar tarafından sıklıkla da birbiriyle çelişen çoklu hedef kümelerinin kuruluşa dayatılması, sağlık hizmetleri veren kuruluşların çoğunluğunun devlet tarafından yönetilen kamu hastaneleri olması ve genellikle parasal teşviklerin hedefler ile uyumlu olmasını engelleyen kurumsal sözleşmeler. Başka sektörlerde de elbette bu faktörlerin etkileri bulunmakta ancak yukarıda sayılan beş faktörün tamamıyla karşı karşıya kalan çok az sektör vardır. Sağlık sektörünün ekonomideki büyüklüğü ve az gelişmiş yönetim kontrol sistemlerinin yaygınlığı göz önüne alındığında sektördeki karmaşıklığın, muhasebe ve kontrol sistemi tasarımı ve kullanımını nasıl etkilediğini anlamaya çalışmak önemli olmaktadır (Abernethy, Grafton & Mahama, 2006: 805).

Muhasebe, bir işletmenin faaliyetlerini, varlıklarını ve finansmanını yansıtan ekonomik olayların parasal karşılıklarının kaydedilmesiyle ilgilidir. Genel olarak muhasebenin amacı, işletmenin mali durumu ve faaliyetleri hakkında hem iç yöneticilere hem de dış yatırımcılara yararlı bilgiler oluşturmak ve sağlamaktır. Muhasebe, işletmenin mali performansını ölçerek operasyonlarını değerlendirebilecek rasyonel bir araç sağlarken, mali veya genellikle adlandırıldığı şekilde finansal yönetim, yöneticilerin daha iyi mali kararlar almasına yardımcı olacak teoriyi, kavramları ve araçları sağlar. Unutulmaması gereken unsur ise muhasebe ve finansal yönetim arasındaki sınırın genellikle bulanık olmasıdır. Muhasebenin belirli yönleri karar vermeyi içerir ve finansal yönetim kavramlarının uygulanması çok defa muhasebe verilerini gerektirir (Friedman & Kovner, 2017: 3).

Muhasebe; bütçeleme ve maliyetlendirme sistemleri gibi ‘geleneksel’ tekniklerin yanı sıra çağdaş performans ölçümü ve yönetim yaklaşımlarını da kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. Günümüzde muhasebe tamamen teknik olarak rasyonel bir işleve hizmet etmemekte aynı zamanda sosyal, politik, tarihsel ve kurumsal özellikleri etkiler ve onlardan etkilenir (Abernethy vd., 2006: 805).

Sağlık hizmetleri muhasebesi, henüz Türkçe literatürde kavram olarak kullanılmasa da İngilizce kaynaklarda “health care accounting” kavramının yaygın kullanımı dikkate alınarak “sağlık hizmetleri muhasebesi” kavramsallaştırması daha uygun olacaktır. Uluslararası literatürde yaygın kullanımı ile sağlık hizmetleri muhasebesi; sağlık hizmetlerine ilişkin süreçlerin incelenerek finansal bilgi haline dönüştürülmesi işlemidir (Gül, 2020: 58).

Bize göre; sağlık hizmetlerinde muhasebenin tek bir kavram altında birleştirilerek açıklanmaya çalışılması sağlık sektörünün karmaşık ilişkili doğasına uygun değildir. (Kannampallil vd., 2011: 946)’in sağlık hizmetlerinin karmaşık ilişkili süreçler için kullandıkları bakış açısına göre sağlık hizmetlerinde muhasebe içinde uygulanmalı ve karmaşık bir sistemin *işlevsel ayrıştırılması* ilkesine dayandırılmalıdır. Çözülmesi gereken problem açıkça belirtilmeli, ardından sistemin bileşenlerinin ve aralarındaki ilişkilerin yine açıkça tanımlanması ve son olarak uygun bileşenlerin izole edilmesi gerekir.

3. Sağlık Hizmetleri Muhasebe Uygulamalarında Medikal Muhasebe

Son yıllarda literatürde medikal muhasebenin önemine vurgu yaparak giderek büyüyen tartışmaların genelde birbirini tekrarlayan kimi zamanda birbiri ile çelişen yapısı sağlık

hizmetlerinde muhasebenin gelişimine katkı sağlasa da ihtisaslaşmadan uzaktır. Literatürdeki teorik yazınlar, mevzuat hükümleri, belge ve dokümanlar incelendiğinde medikal muhasebe kavramına yönelik sorunlu alanların varlığı açıktır.

3.1. Medikal Muhasebede Tanım Sorunu

Medikalın; tıbaa ait, tıpla ilgili, iyileştiren (sozluk.gov.tr) anlamına uygun olarak medikal sözcüğü sağlık hizmetlerinin tedavi ile ilgili olan alanlarında medikal turizm, medikal ürün vb. kavramlar uygulama ve literatürde kullanılmaktadır. Medikal muhasebe kavramı ise; sağlık verilerinin MEDULA, ÜTS, E-Nabız ve Sağlık-Net benzeri bilgi sistemleri aracılığıyla Sağlık Bakanlığı'na iletilmesinde (Arık & Yılmaz, 2021: 41), sağlık hizmeti süreçlerince oluşan tıbbi işlem gelirlerini ilgili mevzuatlar çerçevesinde tahsil edilme süreçlerini yöneten ve gerekli tıbbi kayıtların sağlanması (Yüksel, 2022: 213) olarak sağlık hizmetlerinin tıbbi tedavi ile ilgili olan alanlarına yöneliktir.

Türkiye'de devlete bağlı sigorta ve emeklilik düzenlemelerini tek çatı altında toplayan SGK, 5502 sayılı Kanunla kurulmuştur. SGK, 07.12.2006 tarihinde Resmî Gazete yayınladığı tebliğ ile 01/09/2006 tarihinde Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde başlattığı fatura ödeme sistemine; tüm devlet, üniversite ve özel hastanelerinin elektronik ortamda entegre olacakları "MEDULA" uygulaması aracılığıyla geçmelerini zorunlu kılmıştır. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilere sağlık hizmeti sunucuları tarafından sağlanan hizmet MEDULA aracılığı ile faturalandırılmaktadır (Resmî Gazete, 2006).

Sağlık hizmeti gün sonu işlemlerinin yapılmasından sonra kapanan dosyalar, medikal muhasebe biriminde işleme açılmaktadır. SGK'lı hastalar SUT kural ve tutarları üzerinden SGK'ya fatura edilmektedir (Çavmak, 2023: 97). Medikal muhasebe biriminin takip ettiği bu süreçte estetik operasyonlar gibi Genel Sağlık Sigortası kapsamına girmeyen işlemlere yönelik SGK'ya geri ödeme için faturalandırılmayan tıbbi tedavi alanları da bulunmaktadır (Kılınç & Boztosun, 2024: 40). Faturalandırılmayan bu işlemler tıbbi tedavi alanı ile ilişkili olduğundan medikal muhasebe biriminde takip edilir. Ancak hem SGK'ya faturalanmadığı hem de tıbbi tedavi alanına girmeyen sağlık kurulu raporları (Kılınç & Boztosun, 2024: 41) da medikal muhasebe kapsamına girmektedir. Medikal muhasebe, sadece sağlık işletmelerinin sunduğu sağlık hizmetlerinin SGK'ya faturalama işlemleri olarak değerlendiremeyeceği gibi sağlık işletmelerinde tıbbi tedavilerin karşılığı olarak da daraltılamaz. Yüksel 2022'nin, "Medikal Muhasebe: Sağlık hizmet süreci sonucunda oluşan tıbbi işlem gelirlerinin mevzuat

çerçevesinde ilgili kurumlardan tahsil edilmesi ile ilgili süreçleri yöneten, gerekli tıbbi kayıt işlemlerinin kaydedilmesini sağlayan birimdir” tanımlaması doğru bir medikal muhasebe tanımı değildir.

Medikal muhasebenin kapsamı sağlık hizmetlerinde tıbbi işlemlerin kaydedilmesi olarak daraltılamayacağı gibi *medikal muhasebe sağlık işletmeleri muhasebe bilgi sisteminin bütünü* (Korkmaz & Tercan, 2023: 446) olarak da genişletilemez. Aynı şekilde medikal muhasebe; muhasebenin bir alt dalı sayılmayarak daha çok özel sektör sağlık işletmelerinde ön muhasebe olarak adlandırılan işlemleri karşılması (Bozdemir, 2019: 9) olarak değerlendirilemeyeceği gibi özel hastanelerde medikal muhasebenin kamu hastanelerinde faturalama birimi ile çoğunlukla aynı görevi üstlenmesi (Sayım, 2016: 682) olarak da değerlendirilemez.

Medikal muhasebe, muhasebenin bir işletmede parayla ifade edilen işlemlerin saptanması, ölçülmesi, kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek raporlanması ve yorumlanması (Gökçen 2018: 4) tanımının tüm süreçlerini içeren bir muhasebe alanıdır.

3.2 Medikal Muhasebede İşletme Alanı Sorunu

Sağlık hizmetleri; sağlığın üretim/arz ve tüketim/talep, alt sistem, belirleyici statü ve hizmetler ile sağlık sektörünün merkez alanında yer alan (Sargutan, 2005: 402) faaliyetlerin tümüdür. Bu faaliyetler genelde koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri ve sağlığın geliştirilmesi hizmetleri olarak sınıflandırılırken hizmetlerin sunumu sağlık kurumları tarafından yerine getirilmektedir. Sağlık kurumları sağlık hizmeti üreten kamu veya özel sektöre ait sağlık işletmeleridir. Sağlık işletmeleri başta hastaneler olmak üzere, aile sağlığı merkezi, toplum sağlığı merkezi vb. birçok farklı yapıda hizmet üretir. Sağlık kurumlarının sınıflandırılması ürettikleri sağlık hizmetleri temel alınarak yapılır (Biçer, 2018: 4).

Her geçen gün gelişen teknoloji ve medikalizasyon sağlık sektörünün hizmet ağırlıklı yapısını etkiliyor olsa da sağlık sektörü hala hizmet ağırlıklı özelliğini korumaktadır. Günümüzde sağlık sektörü sadece hastalıkları iyileştirmek ya da iyi sağlığı korumaya değil aynı zamanda iyiden de iyi olma haline hizmet etmektedir. Buna rağmen sağlık hizmetleri denildiğinde akla ilk gelenin sağlık kurumları ve büyük oranlı bileşeni olan hastanelerin olması, sağlık sektöründe muhasebe finans alanında yapılan çalışmalara da yansımaktadır. Sağlık kurumlarında muhasebe ve finansman alanında 1992-2018 döneminde yapılan 218 tezin

neredeyse tamamı farklı büyüklük ve yapıdaki hastanede yapılırken sadece 1 tanesi ilaç işletmesindedir (Fidan & Ağırbaş, 2018: 992). Maliyet alanında 2003-2021 döneminde yapılan 74 tezin tamamı ise farklı büyüklük ve yapıdaki hastanede (Terzi, 2022: 151) yapılmıştır. Sağlık sektörü tüm işletme alanlarının altında organize birçok sağlık işletmesini barındırırken sektör içinde ağırlık olarak en büyük paya hastaneler sahiptir. Türkiye’de 2022 yılı itibariyle 1.555 hastane bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2022). Ancak son yıllarda özel sektör sağlık hizmetlerindeki gelişmelere rağmen hastane sayısında kamu ağırlığı devam etmektedir.

Kamu hastaneleri muhasebesi tüm kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi başta 5018 sayılı Kamu Yönetimi ve Kontrol Kanunu olmak üzere mali mevzuata tam anlamıyla bağlı devlet muhasebesi uygulamalarını içerir. Devlet Muhasebesi; devlet kurumlarının faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin neden ve sonuçlarını, devlet bütçesiyle olan ilişkilerini parayla ifade etmek suretiyle anlamlı veriler oluşturan bir sistemdir (Yakupçebioğlu, 2023: 14). Devlet muhasebesinde kamu kuruluşlarında parayla ifade edilen faaliyetlerde kamu kaynaklarının kullanımında uyulması gereken kurallar; kanun ve bu kanuna bağlı olarak çıkartılan yönetmelik, tebliğ ve uygulama talimatlarıdır (Ağırbaş, 2014: 422).

Devlet ihtisas muhasebesi özel sektör muhasebesinden; kar amacı gütmeyen toplumun tüm ihtiyaçlarını karşılama, kamusal mallar için yapılan harcamalarda maliyet ilişkisini tam olarak kurulmadan fiyatlandırma yapma, maliyet hesaplamadan çok denetim ve kontrol mekanizmasının önemli olması, harcama ve tahsilatların yasal mevzuata dayanması, bütçede öngörülmeleyen hiçbir harcamanın yapılmaması, hazırlanan mali tabloların kurum harcamalarının bütçeler ile gerçekleşmelerinin değerlendirilmesi, karşılaştırılması ve etkinliği amacıyla yasal kurallara uygun olarak yerine getirilmiş olmasının denetimi amacıyla kullanılması, kurum kayıtlarında kullanılacak hesapların mevzuatla belirlenerek değiştirilmesinin yine ancak yetkili kamu otoriteleri tarafından yapılması (Yakupçebioğlu, 2023: 52-53) ile farklılık göstermektedir.

Özel sağlık işletmeleri Ticaret Kanunu’na tabi diğer işletmeler ile aynı yasal mevzuata tabidir. Muhasebe sistemi açısından sağlık işletmesi olması sebebiyle özel bir mevzuata tabi değildir. Ancak SGK ve özel sağlık sigorta kuruluşlarıyla olan süreçlerde hazırlanacak belgelerin SGK mevzuatına ve sigorta kurumu uygulamalarına uygun düzenlenmesi gerekmektedir. Özel sağlık kurumlarında bu evrakların hazırlanması, dosyalanması ve gönderilmesi süreçleri medikal muhasebe olarak ifade edilmektedir (Sayım, 2016: 680). Arık & Yılmaz (2021: 37)’a göre medikal muhasebe kavramı, daha çok özel hastanelerin fonksiyonel

anlamda kullandığı bir terim olarak yaygınlaşmaktadır. Kamu ve özel hastanelerde benzer iş tanımı olan faturalandırma süreçleri, kamu hastanelerinde gelir tahakkuk biriminde, özel hastanelerde ise medikal muhasebe biriminde yapılır (Sayım, 2016: 682). Böylece özel sağlık kuruluşlarında medikal muhasebe terimi yerini almıştır (Kördeve, 2017: 1). Medikal muhasebe, özel sağlık kurumlarının devamlılığını sağlayan, hizmet kalitesini ve sağlık hizmet politikasının çerçevesini şekillendiren finansal yöntem (Şenol & Metin 2022: 118) olarak özel sektör sağlık işletmelerinde kendisine yer edindiği sonucuna ulaşılmıştır (Nazlıoğlu, 2020: 548).

Literatürde medikal muhasebenin özel sektör için kullanıldığı yaygın görüşü gerçeği yansıtmamaktadır. Kamu hastanelerinde de medikal muhasebe kapsamında yer alan işlemlerin yapıldığı birim Medikal Muhasebe birimi olarak isimlendirilmektedir. İstanbul Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü 24.07.2017 tarihli doküman ile “Medikal Muhasebe Personel Görev Tanımını” (İstanbul Üniversitesi, 2017), Trabzon Fatih Devlet Hastanesi 01.01.2021 tarihli İş Süreçlerini Tanımlama Formu (Sağlık Bakanlığı, 2021) ile “Medikal Muhasebe Hizmet Birimi” iş süreçleri tanımını yapmıştır. Yüksel, 2022’de çalışmasını bir kamu hastanesinin Medikal Muhasebe Birimi’nden aldığı veriler doğrultusunda yaptığını belirtmiştir.

3.3. Medikal Muhasebe Eğitim Sorunu

Medikal muhasebe eğitimi daha çok özel eğitim kurumlarında kurs veya hastanelerde hizmet içi mesleki eğitimi olarak verilmektedir. Özel eğitim kurumlarında verilen kurs içeriklerinde “Medikal muhasebe süreçleri, MEDULA uygulama ve işlemleri, özel ve tamamlayıcı sağlık sigorta işlemleri ve TİG” (Sağlık Aktüel, 2015), SGK faturalamaya ilişkin kanun, mevzuat, genelge ve tebliğ (Kariyer Okulum, 2024) vb. hastanelerde hizmet alım sonucu oluşan giderlerin SGK’ya fatura edilmesi, takip ve tahsili süreçleri bulunmaktadır. Medikal muhasebe eğitimi sınırlı sayıda da olsa üniversitelerin lisans ve ön lisans programlarında ders olarak okutulmaktadır (Şenol & Metin, 2022: 117).

Medikal muhasebe eğitiminin önemi ve üniversitelerde ayrı bir ders olarak okutulması gerektiği literatürde bazı yazarlar tarafından vurgulanmaktadır (Kördeve, 2017; Nazlıoğlu, 2020; Arık & Yılmaz, 2021; Şenol & Metin, 2022; Çevik & Sarıçiçek, 2023). Medikal muhasebe üzerine yapılan çalışmalarda çoğunlukla medikal muhasebe eğitiminin önemine vurgu yapılırken eğitim içeriğine dair önerilere rastlanmamaktadır. Medikal muhasebenin tanım ve kapsamında fikir birliği olmama durumu eğitim üzerine yapılan çalışmalarda da gözlenmektedir.

Literatürde çoğunlukla *medikal muhasebe süreçlerini takip eden uzmana “Medikal Muhasebe Uzmanı”* denilmektedir (Kördeve, 2017: 4), mesleki unvan tanımı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu unvana bağlı medikal muhasebe eğitim ve önemi (Şenol & Metin, 2022: 111-121), meslek nitelikleri ve beklentileri (Çevik & Sarıçiçek, 2023: 155-162) ortaya konulmaktadır. Ancak kamu sağlık kurumlarında; medikal muhasebe çalışanı, medikal muhasebe hizmet birimi vb. unvanlar kullanılırken özel sektör sağlık işletmelerinde; anlaşmalı kurumlar personeli, medikal muhasebe elemanı, faturalama uzmanı, kurumsal faturalama uzmanı, medikal muhasebe sorumlusu, medikal muhasebe yetkilisi ve medikal muhasebe uzmanı vb. unvanlar (Akdoğan, 2024: 539) kullanılmaktadır.

SGK ve Türkiye İş Kurumu tarafından medikal muhasebe çalışanları için medikal ‘muhasebe elemanı’ olarak tanımlanmış (TÜRMOB, 2024) tek kod bulunmaktadır. Aynı unvan zenginliği muhasebe mesleğinde de bulunmakta ancak muhasebe mesleği profesyonel ve profesyonel olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır. Profesyonel muhasebe mesleğinin şartları 3568 sayılı kanun ile belirlendiğinden kanuni şartları taşımayan muhasebe meslek mensupları profesyonel olmayan muhasebe meslek mensuplarıdır. Muhasebe mesleği eğitimine dair tartışmalarda profesyonel meslek mensubu üzerinden yapılmaktadır. Medikal muhasebe çalışanları da profesyonel olmayan muhasebe meslek mensupları kapsamında yer aldığından medikal muhasebe eğitimine dair tartışmalar mesleğe standartlar getirmekten uzak olacaktır.

Sağlık sektöründe medikal muhasebe çalışmada aranan nitelikler; öncelikle faturalandırma, SGK ve SUT mevzuatına hakimiyet ve muhasebe bilgisi olarak sıralanırken (Çevik & Sarıçiçek, 2023: 161), sağlık işletmeleri yasa/mevzuat bilgisine önem vermekte ancak temel muhasebe bilgisine çoğunlukla gerek duymamaktadır. Bu durum sağlık işletmelerinde medikal muhasebede çalışacaklarda genel muhasebe bilgisine gerek duyulmadan sağlık mevzuat bilgi ve yazılımlarını kullanmayı yeterli gördüklerini göstermektedir (Akdoğan, 2024: 540)

Sonuç ve Öneriler

Sağlık sektörü muhasebe sistemi birçok uzmanlık muhasebesini içinde barındıran karmaşık yapıda bir muhasebe sistemidir. Sistemi daha karmaşık hale getiren unsurlardan biri de medikal muhasebeye yönelik kavram karmaşasıdır. Özel ve kamu fark etmeksizin tüm sağlık hizmetleri sunumunun doğru ve eksiksiz faturalandırmasının finansal sürdürülebilirlik

açısından önemli olması, faturalandırma süreçlerini gerçekleştiren medikal muhasebeyi de önemli kılmaktadır.

Medikal muhasebenin uygulama ve sınırları işletme yöneticilerinin taleplerine göre değişmeyecek biçimde yasal mevzuatlarla belirlidir. Medikal muhasebenin ürettiği veriler sağlık işletmesi yöneticileri tarafından kullanılır ve medikal muhasebe yönetim muhasebesine bilgi sağlayan bir birimdir ancak bu durum yönetim muhasebesi uygulaması olarak değerlendirilmesini gerektirmez.

Medikal muhasebe sağlık hizmeti faturalandırmasını yaparken SGK veya diğer sigorta kurumlarından hizmet bedeli tahsilatını doğru ve eksiksiz yapacak sağlık hizmetlerine yönelik düzenlenmiş kanun ve mevzuatları esas almaktadır. Sağlık işletmesinde finansal muhasebenin Vergi Usul Kanunu, Ticaret Kanunu vb. uymakla zorunlu olduğu kanunlar ve muhasebenin temel ilke ve esasları bulunmaktadır. Medikal muhasebe bu açıdan finansal muhasebe olarak değerlendirilemediği gibi finansal muhasebe yardımcı alanı olan ön muhasebe olarak da değerlendirilemez.

Medikal muhasebe sağlık işletmelerinde finansal akış açısından önemli bir yerde bulunmaktadır. Ancak sağlık işletmesinin tüm finansal süreçlerini kontrol eden finansal yönetim merkezi değildir.

Bu çalışmada, medikal muhasebenin sağlık işletmeleri için önemli olduğu kabul edilmekle birlikte hatalı ve/veya eksik değerlendirmeler sonucu kuyuda kaldığı iddia edilmiştir. Çalışmanın iddiası doğrultusunda medikal muhasebeye ilişkin literatür, belge ve dokümanlar incelenerek medikal muhasebede tanım sorunu, işletme alanı sorunu ve eğitim sorunu altında değerlendirmeler yapılmıştır. Sağlık hizmetleri muhasebe uygulamalarına bütüncül olmayan bir bakışın eksikliklerinin ortaya konulduğu bu çalışma ile medikal muhasebe kavramına ve mevcut literatüre katkı sunulmuştur.

Sağlık hizmetlerinin karmaşık ve katmanlı yapısı içinde muhasebe sisteminin temelde iki boyutu vardır. Birinci boyut; sağlık işletmelerinin finansal durumunu ve finansal performansını ortaya koyan finansal muhasebe iken ikinci ve daha cesaret kırıcı olan (sağlık, verimlilik, fayda maliyet gibi) ölçümlemeye bağlı analizlerdir (Gül, 2020: 72-73). Bu boyutlar medikal muhasebe alanını da kapsayan sağlık hizmetleri muhasebe uygulamalarını içermektedir. Sağlık hizmetleri muhasebesinde ihtisaslaşma için uygulamaya yönelik daha fazla akademik çalışmanın yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Abernethy, M. A., Chua, W. F., Grafton, J., & Mahama, H. (2006). Accounting and Control in Health Care: Behavioural, Organisational, Sociological and Critical Perspectives. *Handbooks of Management Accounting Research*, 2, 805-829. doi: 10.1016/S1751-3243(06)02014-1
- Ağırbaş, İ. (2014). Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim ve Maliyet Analizi. Siyasal Kitapevi. Ankara.
- Akdoğan, R. (2024). Sağlık Sektörü Muhasebe İş İlanlarında Sağlık Yönetimi Mezunu Talebinin İncelenmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, (182), 521-547. Alınan yer <https://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/182malicozum/11.pdf>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Arık, Ö., & Yılmaz, F. Ö. (2021). Sağlık Kurumlarında Medikal Muhasebe Süreçleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(2), 34-42. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1311276>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Biçer, E.B. (2018). “Sağlık Kurumlarında Maliyet Muhasebesi ile İlgili Temel Kavramlar”. H. C. Sayın (Ed.), *Sağlık Kurumlarında Maliyet Muhasebesi*, 2-47. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2134
- Bozdemir, E. (2019). Sağlık İşletmelerinde Maliyet Muhasebesi ve Analizi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çavmak, D. (2023). Sağlık İşletmelerinde Lojistik Yönetiminin İyileştirilmesi ve Maliyet Kontrolü Üzerindeki Etkisi: Bir Vaka Çalışması. Kayseri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Çevik, E., & Sarıççek, R. (2023). Türkiye’de Medikal Muhasebe Uzmanlığı: Aranılan Nitelikler ve Beklentiler. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 155-162. doi: <https://doi.org/10.58588/aru-jfeas.1396966>
- Fidan, C., & Ağırbaş, İ. (2018). Türkiye’de Sağlık Kurumlarında Muhasebe ve Finansman Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi: 1992-2018 Dönemi, 2. Uluslararası 12. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi, 984-995.

- Friedman, L. H., & Kovner, A. R. (2017). *101 Careers İn Healthcare Management*. Springer Publishing Company.
- Gökçen, G. (2018). Genel Muhasebe İlkeler ve Tekdüzen Hesap Planı Uygulamaları. 6. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Gül, H. (2020). “Sağlık Hizmetleri Muhasebesi: Boyutları ve Zorlukları”. Ş. A. Uysal, R. Çelik (Ed.), *Sağlık Yönetiminde Güncel Konular*. Ankara: İKSAD; 55-83.
- İstanbul Üniversitesi (2017). Medikal Muhasebe Personel Görev Tanımı. Alınan yer <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/onkoloji.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2017/07/OE-GT-057-Medikal-Muhasebe-Personeli.pdf>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Kannampallil, T. G., Schauer, G. F., Cohen, T., & Patel, V. L. (2011). Considering Complexity in Healthcare Systems. *Journal of biomedical informatics*, 44(6), 943-947. doi: 10.1016/j.jbi.2011.06.006
- Kariyer Okulum (2024). Medikal Muhasebe Kursu. Alınan yer <https://www.kariyerokulum.com/Product/Detail/medikal-muhasebe-kursu-8765>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Kılınç, S., & Boztosun, D. (2024). Sağlık İşletmelerinde Medikal Muhasebe Perspektifinde Faturalandırılmayan İşlemlere Yönelik Tahakkuklar. *Denetisim*, (29), 35-46. doi: 10.58348/denetisim.1302703
- Kırılıoğlu, H. & Atalay, B. (2014). Hastane İşletmelerinde Sürece Dayalı Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Modellemesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 141-162. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4783/65959>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Korkmaz, E., & Tercan, Ş. (2023). Medikal Muhasebe ve Sağlık Hizmetlerinin Etkin Yönetilmesindeki Rolü. *Sayıştay Dergisi*, (130), 441-467. doi: 10.52836/sayistay.1335177
- Kördeve, M. (2017). Sağlık Ödemelerinde Yeni Bir Kavram: Medikal Muhasebe. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 1-13. 132. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/31880/349999>, Erişim Tarihi: 09.05.2024.

- Nazlıoğlu, B. (2020). Sağlık İşletmelerinde Muhasebe Sistemi Perspektifinde Medikal Muhasebe. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 533-550. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1088881>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Özer, A., & Yılmaz, F. Ö. (2021). Sağlık Kurumlarında Medikal Muhasebe Süreçleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(2), 34-42. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1311276>, Erişim Tarihi: 09.05.2024.
- Resmî Gazete (2006). Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Uygulanan “MEDULA” Sistemi Hakkında Tebliğ. Alınan yer <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061207-7.htm>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Sağlık Aktüel (2015). Sağlık Aktüel Eğitimleri tekrar başlıyor! SGK Mevzuatı, Medikal Muhasebe, Özel Sigorta ve TSS Eğitim Programı. Alınan yer <https://www.saglikaktuel.com/haber/saglik-aktuel-egitimleri-tekrar-basliyor-48738.htm>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Sağlık Bakanlığı (2021). Trabzon Fatih Devlet Hastanesi, İş Süreçleri Tanımlama Formu. Alınan yer <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/152425/0/fatih-devlet-hastanesi--25-medikal-muhasebe-hizmetleri-surecipdf.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Sağlık Bakanlığı (2022). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2022. Alınan yer <https://www.saglik.gov.tr/TR-103184/saglik-istatistikleri-yilligi-2022-yayinlanmistir.html>, Erişim Tarihi: 09.05.2024.
- Sargutan, A. E. (2005). Sağlık Sektörü ve Sağlık Sistemlerinin Yapısı. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 8(3), 400-428. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84674>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Sayım, F. (2016). Kamu Hastanelerinde Muhasebe İlintisi Kurulan Faaliyetler ve Özel Hastane Karşılaştırması-Yalova Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR*, 16, 672-684. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1125613>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Şenol, A., & Metin, M. H. (2022). Sağlık İşletmelerinde Medikal Muhasebe Uzmanlığı ve Önemi. *Scientific Journal of Innovation and Social Sciences Research*, 2(2), 111-121.

Alınan yer <https://journals.academicianstudies.com/sjissr/article/view/109/104>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.

Terzi, A. (2022). Sağlık Kurumlarında Yapılan Maliyet Çalışmaları ile İlgili Lisansüstü Tezlerin Analizi (2003-2021). *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-158. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2325804>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.

TÜRMOB (2024). Meslek Adı ve Kodları. Alınan yer <https://www.turmob.org.tr/mevzuat/Pdf/17555>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.

Yakupçebioğlu, N. S. (2023). Türkiye'de Tahakkuk Esaslı Devlet Muhasebesi ve Devlet Muhasebesi Standartları Uygulamaları. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Yüksel, İ. (2022). Hastane İşletmelerinde Genel Yönetim Giderlerinin Belirlenmesi ve Hesaplanmasında Yeni Bir Yaklaşım: Bir Kamu Hastanesi Araştırması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 8(2), 205-223. Alınan yer <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2529373>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.

ÖRGÜTLERDE DEDİKODU: BİR LİTERATÜR TARAMASI

Ali Erdi KARABALIK*

Büşra TEKİN**

Özet

En az iki kişi ile ifa edilen, diğer kişi/kişiler hakkında yapılan olumlu/olumsuz söylenti anlamına gelen dedikodunun örgüt ve örgüt yöneticileri için olumlu veya olumsuz yönlerinin olduğu ifade edilebilir. Örgütlerin modern veya post-modern bir yaklaşımla dedikoduyu ele almaları ve dedikoduyu değerlendirme usulleri birbirinden farklılık göstermektedir. Öte yandan örgütlerde dedikodu iyi yönetilmesi gereken ve yönetilemediği durumlarda olumsuz çıktılara yol açan önemli bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çalışma, dedikoduyu kavramsal açıdan ele alarak literatür taraması ile bir araştırma gündemi sunmaya odaklanmıştır. Bu kapsamda literatürün mevcut hali ve dikkate değer boşlukları ortaya çıkartılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel dedikodu, dedikodunun yarar ve zararları, informal iletişim.

Jel Kodları: M0, M12, M19.

Gossip In Organizations: A Literature Review

Abstract

It can be stated that gossip, which refers to positive or negative rumors about other person(s) and carried out by at least two people. It can be said that there are both positive and negative aspects of gossip for organizations and organizational leaders. The way organizations approach gossip and their evaluation methods differ between modern and post-modern approaches. On the other hand, gossip in organizations is an important phenomenon that needs to be well-managed, as it can lead to negative outcomes when left unaddressed. This study focuses on a conceptual examination of gossip and aims to present a research agenda through a

* Düzce Üniversitesi, karabalikerdiali@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6211-2724

** Sağlık Bilimleri Üniversitesi, busra.tekin@sbu.edu.tr, ORCID : 0000-0002-3255-1822

Alındığı Tarih : 04.06.2024

Kabul Edildiği Tarih : 11.06.2024

Açık Erişim Tarihi : 28.06.2024

literature review. Within this scope, the current state of the literature and notable gaps are identified.

Key Words: Organizational gossip, pros and cons of gossip, informal communication

Jel Codes: M0, M12, M19.

Giriş

Dedikodu geniş anlamı ile en az iki kişinin genellikle plansız bir şekilde üçüncü bir kişi veya kişiler hakkında olumlu veya olumsuz konuşup önemli bilgileri paylaşmasından ibarettir (Foster, 2004: 81). Buradan hareketle dedikodunun resmi iletişim kanallarının yetersiz veya işlevsiz kaldığı ve bilgilerin gizlendiği durumlarda, çalışanlarla iletişimin az olduğu veya hiç olmadığı zaman dilimlerinde, terfi/iş akdinin feshi ve değişim zamanlarında, iktisadi veya sosyal krizin olduğu dönemlerde görüldüğü söylenebilir (Atak, 2005). Dedikodu, kişilerarası iletişim, anılar ve ilişkilerin ürünüdür ve insanların olay veya durumları anlamlandırmak için kullandıkları yorumlama ve varsayımlara göre şekillenir (Fan ve Dawson, 2022; Stewart ve Strathern, 2004).

Dedikodu bazıları için “olumlu” bir etki oluşturuyorken başkalarını “olumsuz” yönde etkileyebilir (Stewart ve Strathern, 2004). Dedikodunun insanlar üzerindeki etkisi, grup yaşamına yönelik tutumlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir. Dedikodu, dışadönük davranışlar sergileyen bireyleri korurken, içedönük olanları tehdit edebilir. Dedikodu, grup içinde şeffaflık ve güven yaratmanın yanı sıra, sosyal uyumu ve işbirliğini teşvik eden önemli bir araçtır. Dışadönük bireyler, dedikoduyu olumlu bir şekilde kullanarak grubun işleyişini ve uyumunu desteklerken, içedönük bireyler dedikodunun tehdit edici doğası nedeniyle dedikodudan olumsuz etkilenebilir (Rudnicki vd.,2018).

Bu anlamda dedikoduyu farklı bağlamlarda ele alan farklı çalışmaların mevcut olduğu ifade edilebilir. Örneğin; Frank McAndrew ve arkadaşları (2007: 1572) dedikodunun oluşturduğu olumsuz algının aksine, dedikodunun olumlu taraflarını ortaya koyan bir çalışma gerçekleştirmiş ve dedikodunun sosyal bir faaliyet olduğunu, örgütün çalışma biçimini düzenleyebileceğini ve insanları yönetmede önemli bir enstrüman olabileceğini ifade etmişlerdir. Dedikodu cinsiyete göre ele alındığında erkek ve kadınların farklı konular hakkında ve farklı tarzda dedikoduları kullandığı savunulmaktadır (Eckhaus ve Ben-Hador, 2019). Gholipour v.d., ve Grosser v.d., dedikodu ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırmış ve kadın/erkek her iki cinsin de dedikoduya meyilli olduklarını, kadınların özel hayata ilişkin

erkeklerin ise kişinin sosyal statüsü ile ilgili dedikodulara meyilli olduğunu tespit etmiştir. Ellickson dedikodunun işlem maliyetini araştırmış ve toplulukların dedikodu vasıtasıyla bir sivil toplum örgütlenmesi oluşturduklarını ve sapkın bireylerin gruptan dışlandığını ifade etmiştir (Ellickson, 1991). Kniffin ve Wilson dedikodunun örgütsel amaçlara olan katkısını incelemiş ve cezalandırıcı gücünü ortaya koymuştur (Kniffin ve Wilson, 2010). Knez ve Smester ise örgütlerde karşılıklı izleme üzerine çalışmıştır. Karşılıklı izleme mekanizması olumlu dedikodu veya amire şikâyet ile sonuçlanmıştır (Knez ve Smester, 2001).

Her ne kadar örgütsel dedikoduya ilişkin alan yazında yer alan çalışmalarda detaylı bulgular ortaya konulmuş ise de örgütsel dedikoduya dair çalışmaları bir bütün olarak ele alan çalışmaların ender olduğu ileri sürülebilir. Bu anlamda özellikle örgütsel dedikoduyu modern ve post-modern bakış açısıyla ele almak, örgütsel dedikoduya ilişkin olumlu ve olumsuz yönleri toplamak, dedikoduyu yönetmek ve yönetilemeyen dedikodunun sonuçları değerlendirilmesi gereken konular arasında yer almaktadır. Bu çalışmayla; dedikodunun kavramsal olarak ele alınması ve dedikodunun örgütlerde yönetsel bir araç olarak kullanılması bütüncül bir bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; ilgili literatürün taranması, analizi ve yorumlanmasını ifade eden bütünlendirici literatür incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır.

Örgütsel Dedikodu Kavramı

Hem yönetim bilimi hem de antropoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlere bakıldığında dedikodunun insanlık tarihi kadar eski olduğu görülmektedir. Dedikodunun geliştiği topluluklarda duygusallık, aile ve klan içi bağlılık, karşılıklı iletişim yüksek düzeydedir. Yönetim bilimlerinde ise 1960'lı yıllardan itibaren saha çalışması yapan bilim insanlarının bir nevi tesadüfi olarak dedikodu kavramını keşfettikleri görülmektedir (Kniffin ve Wilson, 2010: 152).

Topluluk halinde yaşayan insanlar için örgütsel iletişim vazgeçilmez bir unsurdur. Zira örgüt içerisinde bir arada yaşayan insanlar birbirleri ile sürekli olarak iletişim halinde olmaktadır. Örgütsel iletişim formal ve informal olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilmektedir. Formal iletişim, normal bir işleyiş halinde olan iletişim ile ilgili iken informal iletişim resmiyetin olmadığı durumları ifade eder. Bu yönü ile informal iletişim toplumsal norm ve davranışlara aykırı olan bir tarafı da göstermektedir. Evrensel açıdan dedikodu, teamüllere aykırı bir durumdur. Dolayısı ile dedikodu informal iletişimin merkezinde

yer almaktadır (Decoster v.d., 2013: 624). Yazışmalar, belgelendirme, telefonda konuşma ve mesajlaşma gibi formal iletişim türleri olduğu gibi jestler ve mimikler, bireylerin birbirlerine karşı hal ve hareketleri ve dedikodu ile söylenti gibi davranışsal kalıplar da informal iletişimi oluşturmaktadır. İnfomal iletişim örgüt üyeleri tarafından plansız ve belirsiz zamanlarda gerçekleştirilen ve insani ilişkilerden doğan iletişim çeşididir. İnfomal iletişim bu yönü ile genellikle yöneticiler tarafından tehlikeli bulunur ve engellenmeye çalışılır (Atak, 2005:62). Doğrusu dedikodu da bilinen en eski yerleşik informal iletişim çeşitlerindedir ve sosyoloji, antropoloji ve psikolojinin ortak çalışma alanlarından (Eroğlu 2005). Örneğin Roma döneminde imparatorlar dedikodunun önlenmesini veya yayılmasını sağlamak için halk arasına muhbirler yerleştirmişlerdir. SSCB döneminde de kamuoyunun kontrolünün sağlanması amacı ile dedikodular çıkarılmıştır.

Dedikodu üzerine yapılmış 3 temel çalışma bu alandaki ana kaynakları oluşturmuştur. Bunlardan ilki Ellickson'un Kuzey Kaliforniya'da sığır çiftlikleri sahipleri üzerinde yapmış olduğu çalışmadır. Binlerce çiftlik sahibinin oluşturmuş oldukları norm ve davranışlara göre bir sığır sürüsünün çitleri aşıp başka çiftliğe otlamaya gitmesi toplumsal ahlaki ilkelere zıt olan durumlardan birisidir. Ancak Ellickson burada tuhaf bir durumdan bahsetmiştir. Normal şartlarda çiftlik sahipleri kendi aralarında anlaşamazlarsa eyalet polislerine başvurmalıydılar. Ancak çiftlik sahipleri sıklıkla yaşanan bu anlaşmazlıkların çözümünü hukukta değil, alanında deneyimli olan üçüncü bir çiftlik sahibine başvurmakta aramaktadırlar. Çözümün üçüncü kişilerde aranmasının en büyük sebebi yaklaşık 200 yıldan beri komşuluk ilişkilerinin doğu toplumlarında olduğu gibi güçlü olması ve dava açmanın yadırganmasıdır. İstisnai durumlarda da haklı olsa bile dedikodu vasıtası ile dava açan ile ticari ve sosyal ilişkiler kesilmiş, toplumdan dışlanmışlardır. Ellickson, çiftlik sahiplerinin aslında kendi aralarında resmi olmasa da bir sivil toplum örgütlenmesi biçimi kurduklarını gözlemlemiştir (Ellickson, 1991). Ellickson'un söz konusu çalışması hem örgütsel dedikodu hem de işlem maliyetleri kuramı ile ilişkilidir. Zira mağdur olan çiftlik sahipleri hukuki yolu seçmeyerek kendilerince hem zaman kaybından kurtulacak hem de dedikodunun yol açtığı dışlanmışlıkla karşı karşıya gelmeyeceklerdir. Nihai olarak Ellickson, güvenden yararlanma anlayışı ile ortak temelli örgütsel dedikodu arasında pozitif korelasyon tespit etmiştir. Eğer bir toplulukta karşılıklı güven durumu varsa sapkın bireylere karşı ortak bir dedikodu geliştirilir ve sapkın bireyler gruptan dışlanır (Ellickson, 1991). Ancak bu durum hukuk felsefecileri tarafından eleştirilmiştir. Raskolnikov, dava açanın dahi alacağı tazminatın ABD yasalarına göre vergiye tabi tutulduğu için bu durumun sorunun hukuk ile çözümünü zorlaştırdığını savunmaktadır (Raskolnikov, 2007).

Dedikodu üzerine yapılan ikinci önemli çalışmayı Kniffin ve Wilson, 2005'te bir kürek takımında gerçekleştirmişlerdir. Kniffin ve Wilson, durumu daha iyi anlayabilmek için sabah saatlerinde yapılan antrenmanlara, egzersizlere, diyet yemeklerine, sosyal ortamlara ve en önemlisi takım arkadaşlarının arasına katılarak derinlemesine gözlemlerde ve mülakatlarda bulunmuştur (Kniffin ve Wilson, 2005). Kniffin ve Wilson kürek takımında gerçekleştirilen dedikoduyu nötr ve olumsuz olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Takımda hiçbir sorun yoksa ve motivasyon üst seviyedeysen dedikodular film, müzik ve kitap gibi güncel konular ile alakalıdır. Kriz zamanlarında ise dedikodular takımdaki aykırı sporcu hakkındadır. Normal şartlarda takımdaki aykırı sporcuların cezalandırılması veya kovulması beklenirken Kniffin ve Wilson, olumsuz dedikoduların sebebinin takımdaki hırslı sporcuların bu tür dedikodular çıkartıp yayarak sorumsuz sporcuyla kamçılamak olduğunu gözlemlemiştir (Kniffin ve Wilson, 2005). Sporcular ve teknik heyet, sorumsuz sporcunun direkt cezalandırılması ya da kovulması yerine onu hırslandırmanın daha iyi sonuç vereceğini eğer vermezse dedikodu mekanizması aracılığı ile sorumsuz sporcunun takımı zaten bırakacağını öne sürmüşlerdir. Gerçekten de üzerine düşeni yapmadığı, tembellikten kilo aldığı, sevdiklerini yüz üstü bırakan bir adam olduğu ve hayatta hiçbir şeyi başaramayacağı gibi olumsuz cümleler ile başa çıkamayan sporcu en sonunda takımı bırakmıştır (Kniffin ve Wilson, 2005). Kniffin ve Wilson'un çalışması aynı zamanda dedikodunun aslında örgütsel amaçlara hizmet ettiğini de göstermektedir. Zira örgütün amacı üniversite yarışmalarında dereceye girmektir ve kürek sporunda bir sporcunun gerilemesi tüm takımın gerilemesi anlamına gelmektedir. Örgüt bu amaçlara yönelik olarak sorumsuz sporcunun bu huyundan vazgeçmesini hedefleyerek dedikodu üretmektedir. Eğer sporcular kendi hedeflerine dönük olarak dedikodu üretselerdi takım arkadaşlığı ortadan kalkardı. Nötr dedikodu arasında siyaset, basketbol ve futbol gibi konular görülmemektedir. Bunlar insanları kutuplaştırıcı alanlardır (Kniffin ve Wilson, 2005).

Dedikodu üzerine yapılan üçüncü önemli araştırma Knez ve Smester'in 2001'de bir havayolu şirketinde yaptıkları çalışmadır. Söz konusu havayolu şirketinde ikramiyeler bireysel değil, grupsal performansa bağlıdır. Dolayısıyla çalışanlar bunun bilincindedir ve bu doğrultuda karşılıklı izlenme mekanizmasını kurmuşlardır. Karşılıklı izlenmenin en bilinen yöntemi eşgüdümleme toplantılarıdır. Bu sayede çalışanlar birbirini kontrol edebileceklerdir. Örneğin hastalık sebebi ile işe gelemeyen çalışanın yokluğunu telafi edilmesi mazeretsiz olarak görev yerini terk eden çalışanın ekip arkadaşı tarafından azarlanması gibi (Knez ve Smester, 2001). Knez ve Smester'in çalışmasında dedikodu kelimesi bir kere geçiyor olsa da bulgularda karşılıklı izlenmenin olumlu dedikodu ve amire şikâyet etme olmak üzere iki sonucunun

olduğunu öne sürülmüştür. Olumsuz dedikodunun olmamasının sebebi örgütü, dedikodunun yıkıcı sonuçlarından korumaktır (Knez ve Smester, 2001). Ücretlerin standart olduğu ve ödül sisteminin bulunmadığı bir örgütte ise çalışanlar hiçbir şekilde olumlu veya olumsuz dedikodu kalıplarından etkilenmemektedir (Loughry ve Tosi, 2008).

Saffer'a göre dedikodunun en önemli sebebi bilgi alışverişinin yetersizliğidir. Bir örgütte çalışanlara doğru ve tam haber vermeyen bir birim veya çalışan olmazsa örgüt içerisinde dedikodular oluşmaya başlar (Saffer, 2004). Kişilerde dedikoduya dair merak uyandırıp ilgili olmasını sağlayan şey doğruluk payının olma ihtimalidir. O yüzden aslında kişilerin arzu ettikleri onu teyit etmektir. Bu aynı zamanda bilinçsiz olarak dedikodunun yayılmasını sağlayan bir faktördür. Dedikoduyu bu açıdan inceleyen Haffen dedikodunun üç özelliği olduğunu belirtmiştir: Gayri resmi bir iletişim yöntemi olarak kişiden kişiye taşınır, kaynağı basit bir şekilde tespit edilemez ve başladığında kontrol altına almak neredeyse olanaksızdır (Haffen, 1995). Kang ve arkadaşları (2008) ise dedikodu sürecini dört aşamada ele almıştır:

I. Aşama	Kaynak Kişi: Güven eksikliği veya kişiler arası çatışmadan dolayı bir kişinin dedikoduyu başlatması
II. Aşama	Duyarlılık: Kişilerin deneyim ve ilkelerine göre dedikoduya eğilim göstermeleri veya kaynak kişi ile iletişimi kesmeleri
III. Aşama	Değerlendirme: Kişilerin dedikoduyu akıl süzgecinden geçirip onu yorumlamaları
IV. Aşama	Yayılma: Kişilerin değerlendirme sürecinden sonra dedikoduyu tekrarlayıp tekrarlamamaları

Tablo 1: Dedikodunun Oluşum Süreci (Kang v.d., 2008'den uyarlanmıştır).

Örgüt bilimciler ile davranış bilimciler arasındaki paradigma farklılığı örgütsel dedikoduda da kendini göstermektedir. Örgüt kuramcıları dedikoduyu örgütsel yaşamın temel bileşenlerinden biri saymışlar ve bu yönü ile dedikoduyu modern yönetimin araştırma konularından biri yapmışlardır (Yılmaz, 2009). Örgüt bilimciler sorunun temelinde bilgi eksikliğini koyarlarken, davranış bilimciler stresi sorunun merkezi olarak kabul ederler. Davranış bilimcilere göre dedikodunun temel sebebi gerilim ve strestir. Örgütsel bilimciler ise burada devreye girmelidirler. Çünkü stresin temel sebebi örgütsel değişim sürecidir. İşten çıkarma/terfi, departmanların birleşmesi/ayrılması, iktisadi kriz/toplumsal kriz, çalışma

koşullarındaki değişiklikler, işlevsel değişim gibi süreçlerde belirsizlik oluşur ve bu da çalışanları strese sokar (Bordia v.d., 2006: 641).

Yöntem

Çalışmanın amacı dedikodunun, kavramsal açıdan detaylı olarak ele alınması ve örgütlerde yönetsel bir araç olarak kullanılmasını bütüncül bir bakış açısıyla incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden bütüncül literatür incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntem, bir konuyla ilgili yeni bir bakış açısı oluşturabilmek için o konu hakkındaki literatürü bütüncül bir şekilde gözden geçiren, eleştiren ve sentezleyen bir araştırma biçimidir (Callahan, 2014; Torraco, 2005). Çalışma kapsamında örgütsel dedikodu ile ilgili literatür taranmıştır. Literatür taraması, birinci araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Veriler Google Scholar, DergiPark gibi platformlar üzerinden elde edilen makaleler taranarak ve makalelerin kaynakçalarından yararlanılarak kartopu yöntemiyle elde edilmiştir. Bu kapsamda, örgütsel dedikodunun örgüt ve yöneticiler üzerindeki etkilerini değerlendiren çalışmalardan yararlanılmıştır. Elde edilen verinin analizinde yorumlayıcı bir yaklaşım takip edilmiş, ancak ilgili kategori başlıkları önceden belirlenerek verinin bu başlıklar altında toplanmasına müsaade edilmiştir.

Bulgular

Örgütsel Dedikoduya Modern ve Post-modern Yaklaşımlar: Dedikodu Engellenmeli mi, Yönetilmeli mi?

Örgüt kuramına bakıldığında modernizmin 1970'li yıllarda eleştirilmeye başlandığı ve bunun akabinde post-modernizmin özellikle 1990'lı yıllarda ortaya çıktığı görülmektedir (Sargut ve Özen, 2010). Modernizmin genelleme ve disiplinleştirme önceliğine karşı post-modernizm, örgütlerde bilgiye atıf yapmakta ve insan hayatındaki bütün nesne ve öznelerin benliğine odaklanmaktadır. Post-modernist örgüt kuramı, yaşam tarzındaki değişikliğe işaret eder. Zira refah ve konfor seviyesindeki artış nedeniyle insanların tutum ve davranışları dönüşüme uğramıştır (McAuley vd., 2007: 232-234).

Schultz'a göre post-modernizm örgütlerde temelde 3 değişimi meydana getirmiştir: Örgüte hâkim olan semboller, anlamlandırmalar ve bilişsel unsurlar. Söz konusu bu kavramlar örgüt kültürünün birer parçasıdır ve modern örgütlerde dolaylı yoldan sorgulanan kültür kavramı

post-modernist örgütlerde doğrudan sorgulanır, hiçbir üst yönetim astının davranış kalıplarını düzenleyemez (Schultz, 1992: 24). Post-modernist örgüt kuramında, yönetim ve örgüt kuramlarında liderlik ve strateji kavramları daha çok ön plana çıkmaya başlamıştır. Örgütsel alt kültür kavramı ise benzerlikten farklılığa ve özgünlüğe doğru bir ilerleme kaydetmiştir. Liderlerin örgütteki alt kültür aracılığıyla uyum içerisinde çalışmalara önem verdiği vurgulanmaktadır (Şişman, 1996: 460).

Bu çerçevede, hemen hemen her sosyal kavramda olduğu gibi dedikoduya yaklaşımların da modern ve post-modern bağlamda farklı yorumlandığı görülmektedir. Modern yönetim anlayışı, dedikoduyu vazgeçilmez görmekte, ancak onunla başa çıkmak ve onu denetim altına almak istemektedir. Post-modernist yönetim anlayışına göre ise dedikodu örgüt içerisinde tartışılan en önemli konu olan güç, yetki ve otorite hakkında bireylerin söylentileridir. Bu yönü ile dedikodu örgütsel iletişim, örgütsel kültür ve örgütsel kimliğin örgüt bireyleri tarafından söylentilerle şekillendirilmesinden başka bir şey değildir (Hafen, 2004: 227). Post-modern anlayışa göre dedikodu güç ve kontrol faktörlerini kapsar ve bu özelliği ile yöneticiler için stratejik düzeyde karar alma aşaması düzeyinde olmasa da önemli bir yönetim kaynağıdır. Örneğin, örgütsel değişim sürecinde çalışanların bundan memnun olup olmadıkları dedikodu aracılığı ile saptanabilir ve buna göre plan ve program yapılabilir (Michelson ve Mouly, 2004).

Post-modernizmin etkisi ile yapılan çalışmalar dedikodunun ödüllendirme, cezalandırma, zorlama, referans olma ve uzmanlık gibi güç türleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Olumsuz dedikodunun olumsuz yönlerinde birisi de zorlama gücüdür. Olumsuz bir dedikoduyu dinleyen üçüncü bir kişi dedikodu yapanın da kendisi hakkında olumsuz ifadeler kullanacağını düşünebilir. Böyle bir durum üçüncü kişi bu durumu zihninde tehdit olarak da kodlayabilir. Dedikoduyu yapan bir kişi, hakkında dedikodu yaptığı bir kişiyi tehdit edebilecekken bu sefer kendisi tehdit edilebilir. Neticede tehdit altında kalanların cezalandırılacağı bu durum tamamen güven zedeleyicidir. Bu nedenle olumsuz bir dedikodu tehdit malzemesi olabileceği gibi zorlayıcıdır da. Tam tersi olumlu bir dedikoduyu dinleyen üçüncü bir kişi için bu durum güven vericidir. Bu sefer dedikoduya maruz kalan kişi için bu durum ödüllendirici olur ve dedikodu yapan kişi hakkında olumlu referans gösterebilir. Referans konusunda ise dedikodunun olumsuz bir durumu vardır. Zira referans olma durumunda dedikodunun inandırıcılığı yok denecek kadar azdır (Kurland ve Pelled, 2000: 442).

Post-modernizm, merkezine güç ve kontrol eksenli baktığı gibi dedikodunun sonuçlarına da bu paradigmadan yaklaşacaktır. Zira güç ve sosyal statü kazanmak örgüt içerisinde herkesin elde etmek isteyeceği bir şeydir ve dedikodu buna oldukça müsait bir konudur. Dedikodu sayesinde başkaları daha kolay etkilenebilir ve bilgilere ulaşmak daha kolay hale gelir. Kişilere doğrudan saldırmak hukuki bir suç olduğu için daha az riski bulunan ve neredeyse aynı işlevi gören dedikodu tercih edilmektedir. Politik açıdan dedikodunun insanları motive etmesi, kutuplaşmayı ve çatışmayı arttırması gibi özellikleri bulunmaktadır. İki taraf, bireyleri kendisine katılmak için ikna etme sürecinde dedikoduyu bir silah olarak kullanacaktır. Dedikodu ile sosyal ağ özellikleri birbiri ile örtüşmektedir, ne kadar çok dedikoduya katılan olursa bu sosyal ağ genişler. Dedikodular doğrudan çatışmaya yol açtığı gibi koalisyonlara da neden olmaktadır (Kartch, 2009: 427-428).

Öte yandan, modern yönetimlerde dedikodu her ne kadar olumsuz ve kontrol edilmesi gereken bir durum olsa da post-modern yönetimlere göre olumlu yönleri de vardır ve stratejik düzeydeki yöneticiler bu durumdan faydalanmalıdır. Örneğin örgüt içerisindeki dedikodu örgütsel kimliğin oluşturulmasına fayda sağlar. Yöneticiler dedikodu sayesinde bilgi toplayabilir ve motive edici unsurlara yoğunlaşabilir. Dedikodu, alışanların sosyalleşmesine ve arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilmesine fayda sağlar hatta bunun ileri düzeyde gerçekleşmesi halinde örgütsel bağlılık da olumlu anlamda gelişir, örgütsel doktrin bireyler üzerinde etkin hale gelir, dönem dönem çalışanlar can sıkıntısından dedikodu sayesinde kaçış sağlarlar (Georganta v.d., 2014: 78).

Görülebileceği üzere bakış açılarındaki farklılıklardan dolayı modernist ve post-modernistlere göre dedikodunun sonuçları da farklılık göstermektedir: Modernistlere göre dedikodu kontrolden çıkarsa yıkıcı sonuçlar doğuracaktır. Neticede örgüt içi verimliliğin düşmesi, işten ayrılmaların artması, yönetimin zorlaşması, dedikoduyu ortadan kaldırmak için maliyetlerin artış göstermesi, örgütün itibar kaybetmesi ve departmanlar arası işbirliğinin zorlaşması gibi sonuçlar meydana gelecektir (Esposito ve Rosnow, 1983: 37).

Özetle, post-modernizm modernizmin aksine dedikodu kavramına pesimist değil, optimist olarak yaklaşmaktadır. Zira dedikodu engellenemez bir informal iletişim biçimidir. Dedikoduyu olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayıran post-modernistler, bardağın dolu tarafına bakmışlar ve bu engellenemeyen eylemden yararlanma yoluna gitmişlerdir (Grosser v.d., 2012: 54).

Örgütsel Dedikodunun Olumlu ve Olumsuz Yanları

Dedikodu özünde günlük yaşamdan kaynaklı olan fenomenolojik bir olgudur. Bireyler bir başka bireylerle üçüncü bir kişi hakkında merak, öğrenme isteği ve kendini tatmin etme amaçlı dedikodu eyleminde bulunmaktadır. Bu yönü ile dedikodu aslında sosyal bir eylemdir. Zira dedikodu aslında boş bir laflamadan ibaret değil, sosyal amaçlara paralel olarak gerçekleştirilen bir eylemdir (Michelson ve Mouly, 2004: 197). Örgütte stratejik düzeydeki yöneticiler informal iletişimi her ne kadar engellemeye çalışsalar da bunu engellemeleri mümkün olamamaktadır. Zira informal iletişim kapsamında incelenen dedikodunun sebepleri arasında sosyalleşme arzusu, örgütsel iletişimin eksikliği ve çalışanların gelecek belirsizliği gibi unsurlar bulunmaktadır (Michelson v.d., 2010: 374). Dedikodu süreci çalışanların konuşması, önemsiz laflama, günlük hayattaki söylentiler, olumlu veya olumsuz şekilde gerçekleşen ve informal kalıpta olan bireysel konuşmalar ve üçüncü taraflar hakkında konuşulan olumlu veya olumsuz ifadeler şeklinde olabilmektedir (Rosnow, 2011: 204). Bu doğrultuda örgütlerde dedikodunun farklı işlevlerinin olabileceğini söylemek olasıdır.

Bu anlamda Michelson ve Mouly (2004: 342) dedikodunun 5 temel işlevinden bahsetmiştir. Bunlar; bireysel veya toplumsal bilgilerin yayılması, bireylere ve gruplara ait hisleri oluşturma, örgütün beklenti, ilke ve davranış kalıpları gibi doktrinleri öğretmek, örgüt çalışanlarını bir araya getirmek ve onlar arasında sıkı bağlar oluşturmak, eğlence gibi duygusal gereksinimlerin karşılanması ve bu sayede can sıkıntısını gidermek olarak sıralanabilir. Dedikodunun bir diğer önemli yanı da bilgiyi oldukça katı ve doğrusal bir ağ üzerinden aktaran formal iletişim yerine, esnek ve daha fazla yönlendirilebilir kılan informal iletişim yöntemi arasında yer almasıdır. Zira dedikodular takip edilmesi zor ve hızlı bir şekilde aşağı-yukarı doğru hareket edebilirler (Karathanos ve Auriemmo, 1999: 26).

Bunlarla birlikte dedikodu, insan kaynakları ile doğrudan ilişkilidir. Zira işe alma ve işten çıkarma ve terfi gibi konulara karar verilirken insan kaynakları önemli rol oynamaktadır (Hafen, 1995). Bunların yanı sıra dedikodu veri akışı ile grup dayanışmasını sağlayarak ve iş stresini azaltarak örgütsel iletişime katkı sağlar (Thomas ve Rozell, 2007:113). Dedikodu sayesinde yöneticiler çalışanlarının istek ve şikâyetlerinden bilgi sahibi olurlar. Ayrıca dedikodu, yöneticilerin örgütün iç ve dış çevresinden bilgi almasına ve (Kurland ve Pelled, 2000: 432) yöneticilerin personel terfi ve atamalarına da yardımcı olur (Michelson & Mouly,

2000: 343). Böylece dedikodu örgüt kültürünü oluşturmak ve düşünceleri yaymak için yöneticilere yardımcı olan örgütsel iletişim biçimi olarak tanımlanabilir (Eroğlu, 2005: 206).

Başkaca bazı yazarların görüşlerine göre dedikodunun örgüte 6 biçimde katkısı bulunmaktadır:

a- Bilgi Edinme: Örgütsel dedikoduya dair yapılan çalışmaların ortak noktasına göre dedikodunun sebeplerinden biri bilgi eksikliğidir (Ben-Ze'ev, 1994: 16). Dedikoduyu üretenlerin amacı doğrudan yıkıcı bir amaç taşımıyorsa gelecek belirsizliğinin üzerinde oluşturduğu stres ve gerginliği dedikodu aracılığı ile azaltmaya çalışır. Gelecek belirsizliği aslında bilgi eksikliği ile eş anlamlıdır. Örneğin işten çıkarma ile ilgili kişi bunun gerçekleşip gerçekleşmediğini öğrenmek için dedikodu üretebilir (Farley v.d., 2010: 364).

b- Etki Kazanmak: Bu durum örgütsel güç ve kontrol ile alakalıdır. Dedikoduyu üreten bir kişi etki kazanmak için bunu başkalarının aleyhine kullanabilir ve bu sayede örgüt içerisinde belirli bir güce ulaşabilir. Dedikodu düşük statüdeki bir çalışan için örgütte en güçlü kişilere ulaşmak için üretilebilir. Bu sayede ilgi çekecek ve örgüt içerisinde etkili bir pozisyon elde edecektir (Ellwardt, 2011: 147).

c- Gerginlik Psikolojisinin Bastırılması: İş arkadaşı veya üstü ile gerginlik yaşayan bir kişi bunu bastırmak için dedikodu üretebilir. Dedikodu kişinin içini dökebileceği bir tür emniyet kemeri görevini görebilir. Bu duygusal olarak içini rahatlatma, stres ve kaygının azalmasına yol açmaktadır. Özellikle kişinin duygularını ifade edemediği üçüncü kişi hakkında dedikoduda bulunması sonucunda duygusal rahatlama gerçekleştirilir (Mendes v.d., 2001: 489).

d- Entelektüel Uyum Sağlama: Dedikodu az da olsa bilgi dağıtıcısını ve düşünmeyi gerektiren zihinsel bir faaliyettir. Wilson ve Kniffin'in yapmış olduğu "İşyeri Dedikodusu Üzerine Evrimsel Perspektifler: Dedikodu Gruplara Neden ve Nasıl Katkı Sağlayabilir?" adlı çalışma, fabrikada çalışan işçilerin sıradanlığı gidermek ve kafa dağıtmak için dedikodu yaptıklarını göstermiştir. Örneğin Donald F. Roy Chicago'da çalışan makine operatörleri ile buna benzer bir çalışma yapmıştır. Bu amaçla Roy, kendisi de 3 ay operatör olarak çalışmış, üç ay boyunca üç yaşlı adamla tek göz odada kalmanın sıkıcılığında şikâyet etmiş ve en büyük entelektüel faaliyetin iş çıkış saatlerini hesaplamak olduğunu belirtmiştir. Roy, operatörlerin ve diğer çalışanların zihinlerini dinç tutmak için dedikodu yaptıklarını öne sürmüştür. (Roy, 1958: 164).

e- Bireyler Arası Yakınlığı Teşvik Etmek: Araştırmalar üçüncü kişiler hakkında konuşanların aslında birbirlerine güvendiklerini göstermektedir. Özellikle olumsuz dedikodu bireylerin güvene dayalı bir ilişkide bulunmalarını gerektirmektedir. Aynı şekilde olumsuz dedikodunun yakın arkadaşlar arasında paylaşıldığı, yüzeysel ya da mecburi yönde kurulan arkadaşlıklar arasında paylaşılmadığı görülmektedir. Yakınlık, temelde güven bağının bir sonucudur ve bu dedikodu sayesinde gerçekleşmiş olur (Dunbar, 2004: 104).

f- Örgüt Değerleri ile Normlarının Korunması: Departmanlar, çalışma grupları ve örgütün bütününde ifa edilen dedikodular örgüt kültürü hakkında çok şey ifade etmektedir. Örgütsel dedikodu aynı zamanda bir örgüt için neyin kabul edilip neyin edilemeyeceği hakkında da bilgi verebilir. Yöneticiler ağılar vasıtası ile örgütün değer ve normlarını dedikodu aracılığı ile koruyabilir, olumsuz bir dedikodunun hedefi olma durumundan çekinme örgütün normlarına uyum için gerekli bir motivasyon kaynağı olabilir. Buna binaen grup düzeyinde gerçekleştirilen dedikodu, bireyleri örgütün davranış ve normlarına uyumu için gerekli olabilmektedir (Baumeister v.d., 2004: 113).

Tüm bu olumlu özelliklerine rağmen dedikodu kontrol edilemezse işleri aksatabilir ve davranışlarda olumsuz bir tutumun gelişmesine (Foster, 2004: 92), çalışanların demoralize olmasına, iş ilişkilerinin olumsuz bir hal almasına, bireyler arası çatışmalara, astlar ve üstler arasında antipatinin oluşmasına da neden olabilir (Eroğlu, 2005: 215). Nihai olarak dedikodunun verimliliği azaltabileceği hatta iş görenlerin işi bırakmalarına sebep olacağı bilinmektedir. Zira bireyler örgütsel iletişim kapsamında örtük veya direkt olarak dedikoduyu, sevmedikleri veya rakip gördükleri kişilere karşı yaptırım aracı olarak kullanabileceklerdir (Kniffin ve Wilson, 2010: 173). Öyle ki örgüt içerisinde bazı kişiler siyasi veya başka bir menfaat elde etmek için bilinçli olarak dedikoduyu yayma eğilimi gösterebilmektedir (Thomas ve Rozell, 2007: 114). Dedikoduların diğer dezavantajları arasında örgütsel sırların sızdırılması, bilinçli olarak örgüte zarar vermek amacıyla yanlış bilgilerin yayılması ve dedikodunun yol açacağı yanlış kararlar neticesinde örgütün iktisadi ve siyasi olarak yanlış kararlar alması yer almaktadır (Eroğlu, 2005: 216). Dedikodunun olmaması, örgütte her bireyin etik davranması istenen bir durumdur ancak gerçeklikle bağdaşmaz. O yüzden yöneticilerin stratejik düşünüp dedikodunun fayda sağlayan tarafına odaklanmaları gerekmektedir (Saffer, 2004).

Öte yandan modern ve post-modern bakış açılarıyla da dedikodunun örgüte olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tür etkisi olduğu ifade edilebilir: Olumlu manada dedikodu Grosser

ve arkadaşlarına göre örgütsel öğrenmeye katkı sağlayabilir (Grosser v.d., 2012), örgütsel sosyalleşmenin gerçekleştirilmesine neden olabilir (Kim v.d., 2019) ve bu yönü ile can sıkıntısını gidermenin bir yoludur (Farley v.d., 2010), formal iletişimin yol açtığı boşlukları doldurabilir (Nichelson ve Mouly, 2004) ve örgütsel bağlılığın gerçekleştirilmesine yardımcı olabilir (Bennett ve Robinson, 2003). Olumsuz anlamda ise dedikodu örgütsel yıkıma yol açabilir (Kurland ve Pelled, 2000), örgütsel çatışmaya sebep olabilir (Waddington ve Fletcher, 2005), örgütsel verimlilik, etkinlik ve etkiliği düşürebilir (Rosnow, 2001), örgüt için kritik noktada yer alan bilgilerin sızdırılmasına neden olabilir (Kniffin ve Wilson, 2010) ve bu durumlarda örgütsel etiğin uygulanması beklenemez (Wang v.d., 2012).

Örgütlerde Dedikodunun Yönetimi

Dedikodu, örgütsel amaçlara ulaşmak için tek başına yeterli bir kaynak değildir. Dedikodu sadece örgütün vaziyetini anlamada bilgi verir, ama bunun yöntemi hakkında bir yol göstermez. Örgüt kültürünü çalışanlara öğretmek için başka bir yol kalmazsa dedikodu en son çare olarak düşünülebilir. Zira dedikodunun birçok olumsuz yansıması olabilir. Dedikodu paydaşları arasında dedikoduya yorum katanlar, konuyu sapıranlar ve dedikoduyu abartanlar olabilir (Chan ve Ong, 2002: 1147).

Hiçbir örgüt formunda dedikodu engellenemez. Post-modernist örgüt anlayışına göre dedikodu sadece yönetilebilir (Bordia v.d., 2006). Dedikodunun yönetiminde beş temel strateji öne çıkmaktadır:

a) *Resmi İletişim*: Dedikodunun en büyük sebebi bilgiye ulaşma arzusudur. Örgüt yöneticilerinin bunu göz önüne alıp uygun bir şekilde örgütsel iletişimin formel tarafını kullanmaları gerekmektedir. Zira formel iletişimin kesilmesinden dolayı ortaya çıkan boşluk dedikodu ve söylenti aracılığı ile doldurulmaktadır. Belirsiz bir gelecek ve örgütsel iletişimin azalması çalışanları endişeye sevk eder, bu da etkili yönetsel iletişimin olmasını zaruri kılar. Yapılan araştırmalar, çalışanların stresli ve gergin olduğu dönemlerde örgütsel iletişimin yönetilememesi sonucunda yıkıcı faaliyetlerin arttığını göstermektedir (Michelson ve Mouly, 2004: 189).

Yönetsel iletişim sadece dönüşüm ve kriz zamanlarında değil, rutin dönemlerde de önemlidir. Normal faaliyetler esnasında da bireyler arasında belirsizlik ortaya çıkar. Bu nedenle örgüt, ne kadar istikrarlı bir süreç içerisinde olursa olsun yöneticilerin iletişimi ve güveni

oluşturmaları önem taşımaktadır. Bilgi akışını sağlamak için eylem haline getirilmesi gereken uygulamalar; üstlerle astlar arasında düzenli toplantılar yapmak, departmanlar ile üyeler arasında toplantıları sıklaştırmak, çalışanların sorularını cevaplandırmak için e-mail uygulamalarını faaliyete geçirmek olarak sıralanabilir (Bordia v.d., 2006: 647).

b) *Örgütsel Normları Nezaket Kültürü Doğrultusunda Oluşturmak*: Nezaketsizlik, örgütteki geleneksel davranış normlarını ihlal eden, görünüşte önemsiz, düşüncesiz söz ve eylemler olarak ifade edilmektedir. Genelde şu faaliyetler nezaketsizlik örneği olarak verilebilir: Başkalarına karşı küçümseyici davranmak, başkalarının fikirlerini umursamamak, hatalar için başkalarını suçlamak, istenen bir şey elde edilmediğinde öfke nöbetleri geçirmek, iş arkadaşlarına karşı kaba davranmak ve hakaret etmek. Nezaketsizlik olumsuz dedikodunun kaynağı olarak görülebilir. Özellikle üst düzey yöneticiler nezaketsizlik sergiliyorsa bu durum örgüt içerisinde yayılabilir. Nezaketsizlik, kişiler hakkında olumsuz duygular beslenmesine neden olan bir durumdur ve aynı zamanda bulaşıcıdır. Bir örgütte nezaketsizlik olursa, diğer bireyler tarafından da nezaketsizlik davranışı sergilenebilir. Nezaketli olma durumu da dedikodunun panzehirlerinden birisidir (Porath ve Pearson, 2010: 67).

Nezaketsizliği kaldıran bir örgüt iklimini oluşturmanın ilk kuralı konunun önemine dair örgüt içi eğitim vermektir. Zor insanlarla başa çıkma, çatışma yönetimi ve müzakere etme gibi etkili iletişim yöntemleri eğitim kapsamında yer almalıdır. Bu eğitimler örgüt çalışanlarına diplomasiyi kullanma becerisini sağlayacaktır. Eğitimler sadece kuramsal değil, uygulamaya dönük de olmalıdır. Zira uygulama içeren dersler eğitimin kalıcılığını ve bireye öz yeterliliği sağlar. İşyerlerinde genellikle iki eşit seviyede veya üst, asta karşı nezaketsizlik sergiler. Mağdur olan kişi çoğunlukla şikâyette bulunmaz. Dolayısı ile performans ölçme sürecinde bu durum kriterler arasında yerini almaz ve modern yönetimlerde nezaketsizlik formal olarak görülen bir durum değildir. Ancak yöneticiler sistemin bütününün dahil olacağı ve bilgi akışını sağlayan bir iletişim ağı kurarlarsa nezaketsizlik açık bir şekilde görülebilir. Ayrıca gerçek durumu ortaya çıkarmak için nezaketsizlik davranışları skorlanmalıdır ve bu sayede çalışanların nezaketsizliğe karşı çıkacakları bir gerçektir. Son olarak, örgüte zarar vermesi muhtemel kişileri en baştan sisteme almamak gerekmektedir. Çok az örgüt, çalışanlarının geçmişini araştırmaktadır. Bunun yerine referanslara ve insan kaynaklarının deneyimlerine güvenilmektedir. Böyle bir durum, nezaketsiz davranışlarından dolayı işinden çıkarılan birini tespit etmek için yeterli değildir. İşe alım uzmanları ve insan kaynakları yöneticileri kendi iletişim ağlarını da kullanmalıdırlar (Pearson ve Porath, 2010: 68-69).

c) *Örgütsel Adaleti Sağlamak*: Çalışanlara adil davranmak bir yöneticinin en önemli sorumluluk alanlarından birisidir. Örgütsel adalet kavramı, 1960'lı yıllarda literatüre girmiştir. Günümüze gelene kadar olan süreçte araştırmacılar, örgüt çalışanlarının adalet algısı hakkında birçok bilgi edinmişlerdir. Örgütsel adaletin en önemli amacı işlemsel adaleti sağlamaktır. Bu kavram sonuçların belirlendiği ve dağıtıldığı işlemlerin adil olarak dağıtılmasıdır. Sonuçların adaletsiz bir şekilde belirlendiği bir örgütte çalışanlar kendilerine haksızlık yapıldığını düşünürler. Ampirik çalışmalar, işlemsel adaletin sağlandığı örgütlerde haksızlık kavramının nadiren ortaya çıktığını göstermektedir. Maaşların adil bir şekilde belirlenmediği, mesailerin belirsiz olduğu ve primlerin düşük olduğu bir örgütte işlemsel adalete gereksinim vardır (Dekker ve Barling, 1998: 9-12).

Araştırmalar, örgütsel olan bazı kavramların örgütsel adalet ile ilgili olduğunu göstermiştir. Örneğin, örgütsel bağlılık ile örgütsel adalet arasında pozitif korelasyon vardır. Yüksek adalet seviyesi ise streste ciddi anlamda azalmaya neden olmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda ise olumsuz dedikodu ile örgütsel adalet arasında negatif korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Düşük düzeydeki örgütsel adalet, olumsuz dedikoduların ortaya çıkmasına ve yayılmasına neden olmaktadır. İnsanlar kendilerine karşı adaletsiz davranan insanlardan hazzetmezler ve onlar hakkında dedikodu arayışına girerler (Kim v.d., 2019: 33).

Örgütsel adaleti teşvik etmek, örgütsel dedikoduları azaltmak için izlenen genel bir plan ve programlar bütünüdür. Örgütsel adaleti sağlamanın en iyi yolu, çalışanların tamamına söz hakkı vermektir, kaldı ki bu durum literatürde çalışan sesi olarak bilinmektedir. Bu aynı zamanda çalışanların kısmen de olsa yönetime katılım sürecini ifade etmektedir. Çalışanın yönetim aleyhine bir düşüncesi rahatsız edici olsa bile çalışan kendisini adil bir örgüte ait hissedecektir. Bu durum bazı yöneticiler tarafından zaman kaybı olarak görülse de bazı sektörler için can simidi olabilir. Çalışanların söz sahibi olabilecekleri birçok insan kaynakları yönetimi uygulaması bulunmaktadır: Resmi uyuşmazlık çözümleri ve şikâyet prosedürleri, kendi kendini yöneten çalışma ekipleri, çalışan öneri mekanizmaları, kalite çemberleri, tutum anketleri, ortak çalışma grupları gibi. Ancak bu uygulamaların yönetim tarafından kontrol mekanizması kapsamında değerlendirildiği zaman fayda saplayacağı unutulmamalıdır. Çalışanların bu uygulamalara inanmayıp önemsemedikleri takdirde hiçbir işe yaramadığı bilinmektedir (Brockner v.d., 2001: 312).

d) *Stresle veya Sorunlarla Başa Çıkma Mekanizması Sağlama*: Stres, örgütlerde yaşanan en yaygın sorunlardan biridir. Örgüt içi stres, yönetimin aşırıya kaçan talepleri

karşısında ve kriz zamanlarında oluşmaktadır. Genel olarak stresin ilk nedeni örgüt içi ilişkilerdir. Örgüt içi stres sadece çalışanlar veya yöneticiler arası değil, dış paydaşlar ile örgüt çalışanları ve yöneticileri arasında da olabilir. Stres, bir gerginlik durumudur ve dedikodu bu gerilimin boşaltılmasıdır. Ancak dedikodu yapmak, stres ile başa çıkmada sürekli olarak yapıcı ve mantıklı bir eylem değildir. Böyle bir durumda yapılması gereken en rasyonel eylem, stresi ortaya çıkaran faktörün ortadan kaldırılması olacaktır. Fakat bunun tamamen gerçekleştirilmesi bazı durumlarda mümkün değildir. Dolayısı ile stresle başa çıkmayı sağlayan stratejiler geliştirilmelidir. Stresle başa çıkmayı öğrenen bir örgütte, aynı zamanda olumsuz dedikodular en aza inecektir (Ellwardt, 2011: 59).

Çalışanlara stresle mücadeleyi öğretebilmek için izlenmesi gereken bazı yollar vardır: İlk olarak, esnek çalışma programlarının uygulanması, çalışanların zamanı kontrol altına almasını sağlayarak stresin azaltılmasına yardımcı olabilir. Esnek çalışma programları iş ve iş dışı taleplerin boğucu bir hale dönüşmesinden dolayı stres altına giren bir çalışan için oldukça faydalıdır. İkinci olarak her ne kadar uzun vadeli olsa da kariyer gelişimi ve planlamasında personele yardımcı olmak gerekir. Personellere çalışacakları pozisyon için beceri ve yetenek kazandırılır. Bu sadece çalışanları motive etmekle kalmaz, aynı zamanda zorluklarla baş etmeyi öğreterek stresin azaltılmasına da yardımcı olur. Üçüncü olarak, rol analizi yöntemi çalışanın örgütteki görev alanını daha şeffaf ve açık hale getirmektedir. Rol ve sorumlulukların muğlak ve belirsiz olması çalışma arkadaşları arasında çatışmaya neden olur. Bu belirsizlikleri ele alan ve çözmeye odaklanan rol analizi, belirli bir rolün kapsamı ve sorumlulukları konusundaki kafa karışıklığından kaynaklanan rol gerginliğini ve rol stresini azaltmaya yardımcı olabilir. Son olarak, hedef belirleme, çalışan rollerine ilişkin performans beklentilerini anlamadıklarında ortaya çıkabilecek stresi asgari düzeye indirmenin bir yoludur. Hedef belirleme hem çalışanın hem de yöneticinin ulaşmak istediği bir hedefe yönelik programlı ve planlı bir şekilde çalışmasını gerektirmektedir. Ayrıca, hedefin ne zaman gerçekleşebileceğine dair zaman dilimleri ve hedeflerin hangi kriterlere göre değerlendirileceği de netleştirilmelidir (Bordia v.d., 2006: 652).

e) Empatiye Dönük Yönetim Tarzı Geliştirme: Bazı kişiler dedikoduyu davranışsal bir norm haline getirmiş olabilirler. Bu tür kişiler aşırı dedikoducu olarak nitelendirilmektedir. Müzmin bir dedikoducu davranışsal normlarından ödün vermeyen inatçı bir karakterdir. Aynı zamanda psikolojik olarak hep ön planda olmak istemektedir. Yöneticinin bu kişileri gerçek vaka ile yüzleştirmesi gerekmektedir. Ancak bu otoriter değil, empati kurmaya yönelik

olmalıdır. Amaç, yöneticinin dedikoducuya hatasını anlamasını sağlamasıdır. Bazen yöneticinin sadece dedikoducunun endişelerini dinlemesi yeterli olabilir. Diğer durumlarda ise yöneticinin, dedikoducunun ve çalışanın birlikte bir eylem planını uygulamaya sokmaları gereklidir. Örneğin, dedikodunun konusu çatışma ise yönetici, dedikoducu ile dedikodunun muhatabı arasında arabulucu görevi üstlenecektir. Fakat yöneticinin sorunu çözebilmesi için dedikodunun sebebini gerçekten anlaması gerekmektedir. Yönetici, dedikoducunun kendisini değil davranışını eleştirmelidir. Yönetici bunu yaparken olayı keşfedici sorularla birlikte hem somut hale getirmeli hem de zararlarına dair örnekler vermelidir (Paulhus ve Williams, 2002: 562).

Örgütsel Dedikoduyu Yönetememenin Sonuçları

Örgütsel öğrenme, her örgütün elde etmekte arzu ettiği ancak oldukça zorlu bir süreçtir. Sosyalleşmeyi ve iş birliğini belirgin derecede arttıran örgütsel dedikodu aynı zamanda örgütsel öğrenmeyi de sağlayabilir. Dedikodu doğrudan sosyal etkileşim özelliğine sahiptir. Diğer informal iletişim türleri sapkın olarak nitelendirilir ve arzu edilmeyen sonuçlar doğurabilir. Bu özelliği ile diğer informal iletişim türlerine göre tercih edilen örgütsel dedikodu, istenmeyen davranış ve tutumların değişmesine örgütsel öğrenme yolu ile yardımcı olabilir. Hoş gözükmeyen ve etik dışı olan davranışlar bilgi edinme ve öğrenme yolu ile değiştirilebilir. Davranışların değiştirilmesi aşamasında örgüt üyelerinin kapasitesine göre bilgiyi sunmak ve onlara uygun değişimi yansıtmak en faydalı yöntem olacaktır. Tüm bu süreçlerde örgüt içi tüm paydaşların azami derecede bilgilendirilmesi önemlidir. Ancak dedikodu stratejik bir bilgi aracı olarak kullanılmamalıdır, sadece çalışanları anlamak ve davranışsal değişim için yani örgütsel kültürü doktrine etmek için kullanılabilir. Doğru ve güvenilir dedikodular, bilgi akışını sağlar, şüpheyi azaltır, hatta örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağlar (Nicoll, 1994: 28).

Dezavantajları göz önüne alındığında dedikodu örgüt içerisinde kaldırılması istenen bir durumdur. Ancak bunun gerçekleşebilmesi ütopya ibarettir (Atak, 2005). Buna binaen dedikodunun bastırılması yerine kontrol altına alınıp örgütsel hedefler kapsamında yönlendirilmesi en gerçekçi tutumdur (Michelson ve Mouly, 2000: 344). Örneğin 24 saat açık olan ve hizmet veren hastanelerde vardiya ve iş yükü nedeniyle örgütsel iletişimin kurulması oldukça zordur. Bu durum, sağlık çalışanlarının merkezinde yer alan ve örgütün tüm üyeleriyle iletişim halinde olan hemşireler başta olmak üzere tüm çalışanlar için informal iletişim kanallarının oluşturulmasıyla sonuçlanabilir (Waddington ve Fletcher, 2005: 392).

Dedikodu yönetilmezse örgüt içerisinde ekip çalışmasını bozabilir, verimliliği azaltabilir ve hizmet kalitesini düşürebilir (Thomas ve Rozell, 2007: 114). Sağlık örgütlerinde dedikodu ile ilgili çalışmalar sınırlıdır ve gerçekleştirilen çalışmalarda hemşirelerin duygularını, stres ve endişelerini kontrol etmek amacı ile hastalar ve çalışma arkadaşları hakkında dedikodu yaptıkları ifade edilmektedir. (Waddington ve Fletcher, 2005: 389).

Tartışma

Epistemolojik ve ontolojik açıdan incelendiğinde temel sorunsal; dedikodunun bilgi temelli olmamasına rağmen neden bireylerin ona rağbet ettiği. Bu durumun insanda merak duygusu ile izah edilebilir. Zira herkes, çevreden beslenen inanç, fikir ve düşüncelere sahiptir. Merak ve çevre etmenlerinin birleşimi dedikodunun oluşmasına neden olur. Burada bilinmesi gereken önemli noktalardan birisi dedikodunun yavaş, süreçsel ve belirsiz bir çerçevede geliştiğidir. Bu yönü ile dedikodunun algılanması oldukça zordur (Kapferer, 1992: 327). Bu anlamda örgütsel dedikoduyu ortaya çıkaran başlıca etmenler işten çıkarma ve terfiler, kişisel çekişmeler, kurumsal veya ulusal düzeyde kriz ve kaoslar, örgüt içi iletişim eksiklikleri, istismar gibi yönetici hatalarıdır. Bu etmenlerin ortak noktası aynı zamanda kaygıya sebep olmalarıdır. Yani kaygının temelinde yatan sebepler aynı zamanda dedikoduya da sebep olmaktadır (Kurland ve Pelled, 2000: 428). Dedikoduyu engellemenin mümkün olmadığı konusunda literatürde bir uzlaşma mevcuttur ve hatta post-modernist örgüt anlayışına göre dedikodu sadece yönetilebilir (Bordia v.d., 2006).

Olumlu açıdan bakıldığında Frank McAndrew ve arkadaşları (2007: 1572), yapmış oldukları bir çalışmada dedikodunun sosyal bir faaliyet olduğunu, örgütün çalışma biçimini düzenleyebileceğini ve insanları yönetmede bir enstrüman aracı olabileceğini, dedikodunun doğal bir süreç olduğunu ve bu sayede görevini ihlal edenlerin ve çalışanları istismarda bulunanların cezalandırılabilceğini öne sürmüştür.

Cinsiyetin dedikoduyu etkileyip etkilemediğine dair yapılan çalışmalarda ise kadın/erkek her iki cinsin de dedikoduya meyilli oldukları ancak kadınların daha çok magazinsel ve günlük konularla erkeklerin ise dedikodu yaptıkları kişinin sosyal statüsü ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir (Gholipour v.d., 2011: 57). Nasıl ki kadın ve erkek konuları farklı olsa da dedikodu yapıyorsa kültür, din ve ırk fark etmeksizin dedikodunun evrensel bir durum olduğu gerçektir. Yani dedikodu sosyal bir faaliyet olduğu için kısıtlanamaz, sınırlanamaz ve yasaklanamaz. Bireyler her ne kadar dedikodunun yıkıcı yönlerinin farkında olsalar da onun

sosyal tahmin boyutu ve belirsizliği kişilere ilgi çekici gelmektedir (Grosser v.d., 2012: 53). Doğrusu dedikodu yönetilmezse, örgüt içerisinde ekip çalışmasını bozabilir ve verimliliği azaltabilir, yine hizmet kalitesini düşürebilir (Thomas ve Rozell, 2007: 114).

Tüm bu olumlu özelliklerine rağmen dedikodu kontrol edilemezse işleri aksatabilir ve davranışlarda olumsuz bir tutumun gelişmesine (Foster, 2004: 92), çalışanların demoralize olmasına, iş ilişkilerinin olumsuz bir hal almasına, bireyler arası çatışmalara, astlar ve üstler arasında antipatinin oluşmasına da neden olabilir (Eroğlu, 2005: 215). Olumlu manada dedikodu Grosser ve arkadaşlarına göre örgütsel öğrenmeye katkı sağlayabilir (Grosser v.d., 2012), örgütsel sosyalleşmenin gerçekleştirilmesine neden olabilir (Kim v.d., 2019) ve bu yönü ile can sıkıntısını gidermenin bir yoludur (Farley v.d., 2010), formal iletişimin yol açtığı boşlukları doldurabilir (Nichelson ve Mouly, 2004) ve örgütsel bağlılığın gerçekleştirilmesine yardımcı olabilir (Bennett ve Robinson, 2003). Olumsuz anlamda ise dedikodu örgütsel yıkıma yol açabilir (Kurland ve Pelled, 2000), örgütsel çatışmaya sebep olabilir (Waddington ve Fletcher, 2005), örgütsel verimlilik, etkinlik ve etkiliği düşürebilir (Rosnow, 2001), örgüt için kritik noktada yer alan bilgilerin sızdırılmasına neden olabilir (Kniffin ve Wilson, 2010).

Sonuç ve Değerlendirme

İnsanlık tarihi kadar eski olan, ön yargılı bir şekilde sadece olumsuz olarak değerlendirilen örgütsel dedikodu; iş hayatında kaçınılmaz bir iletişim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır ve tamamen yok edilmesi söz konusu değildir. Bu olguya hem modern hem de post-modern bakış açılarıyla yaklaşıldığında, farklı dinamikler ve etkiler ortaya çıkmaktadır. Modern perspektif, örgütsel dedikoduyu genellikle kontrol edilmesi gereken bir sapma olarak değerlendirirken, post-modern bakış açısı, bu tür iletişimi kimlik oluşturma ve sosyal ağların güçlendirilmesi bağlamında incelemekte ve yöneticilerin bu dedikodulardan yararlanmasını gerektiğini iddia etmektedir. Örgütsel dedikodunun olumlu yönleri arasında bilgi paylaşımını hızlandırma, sosyal bağları güçlendirme ve çalışan memnuniyetini artırma gibi unsurlar bulunurken, olumsuz yönleri arasında ise yanlış bilgilerin yayılması, güvensizlik yaratılması ve işyeri ikliminin bozulması yer almaktadır. Bu bağlamda, örgütlerde dedikodunun etkin yönetimi, olumlu etkilerin maksimize edilmesi ve olumsuz sonuçların minimize edilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Yönetilemeyen dedikodunun örgütlerde moral bozukluğu, verimlilik kaybı ve yüksek personel devir hızına neden olabilmesi sebebiyle yöneticilerin dedikoduyu proaktif bir şekilde ele alarak, açık iletişim kanalları oluşturması ve çalışanlar arasında güveni teşvik etmesi örgütsel sağlığın korunması için önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Atak, M. (2005). Örgütlerde Resmi Olmayan İletişimin Yeri ve Önemi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 59-67.
- Baumeister, R. F., Zhang, L. ve Vohs, K. D. (2004). Gossip as Cultural Learning. *Review Of General Psychology*, 8(2), 111-121.
- Ben-Ze'ev, A. (1994). The vindication of gossip. In Goodman, Ed: Robert F. Goodman ve Aaron Ben- Ze'ev. Good gossip, Kansas City: University Press of Kansas. 11-24.
- Bennett, R. J. ve Robinson, S. L. (2003). The Past, Present, And Future Of Workplace Deviance Research. Ed: J. Greenberg. *Organizational Behavior: The State Of Science*. New Jersey: Erlbaum. 247-281.
- Bordia, P., Jones, E., Gallois, C., Callan, V.J. ve DiFonzo, N. (2006), Rumors And Stress During Organizational Change. *Group and Organization Management*, 31(5). 641-662.
- Brockner, J., Ackerman, G., Greenberg, J., Gelfand, M. J., Francesco, A. M., Chen, Z. X., Leung, K., Bierbrauer, G., Gomez, C. ve Kirkman, B. L. (2001). Culture and Procedural Justice: The Influence of Power Distance on Reactions to Voice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 37(4), 300-315.
- Callahan J. L., (2014) Writing Literature Reviews: A Reprise and Update, *Human Resource Development Review* 13(3):271-275.
- Decoster, S., Camps, J. ve Stouten, J. (2013). Standing by Your Organization: The Impact of Organizational Identification and Abusive Supervision on Followers' Perceived Cohesion and Tendency to Gossip. *Journal of Business Ethics*, 118(3), 623-634.
- Dekker, I. ve Barling, J. (1998). Personal and Organizational Predictors of Workplace Sexual Harassment of Women by Men. *Journal of Occupational Health Psychology*, 3(1), 7-18.
- Dunbar, R. I. M. (2004). Gossip in Evolutionary Perspective. *Review of General Psychology*, 8(2), 100-110.

- Eckhaus, E. ve Ben-Hador, B. (2019). Gossip and gender differences: a content analysis approach. *Journal of Gender Studies*, 28(1), 97–108.
- Ellickson, R. C. (1991). *Order Without Law: How Neighbors Settle Disputes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ellwardt, L. (2011). *Gossip in Organizations: A Social Network Study*. Yayınlanmış Doktora Tezi, University of Groningen.
- Eroğlu, E. (2005). Determining the Managers Attitudes Towards Gossip and Rumor (An Application in Arfor Transport Service). *Journal of Social Sciences*, 13, 203–218.
- Esposito, J. and Rosnow, R. (1983). Corporate Rumors: How They Start And How To Stop Them. *Management Review*, 34(4), 9-44.
- Fan, Z. ve Dawson, P. (2022). Gossip As Eluative Sensemaking And The Concealment Of Confidential Gossip İn The Everyday Life Of Organizations. *Management Learning*, 53(2), 146-166.
- Farley, Sally D.F., Diane, R. T. ve Mason W. H. (2010). On Coffee Talk and Break-Room Chatter: Perceptions of Women Who Gossip in the Workplace. *The Journal of Social Psychology*, 150(4). 361- 368.
- Foster, E. K. (2004). Research on Gossip: Taxonomy, Methods, and Future Directions. *Review of General Psychology*, 8(2), 78–99.
- Georganta, K., Panagopoulou, E. ve Montgomery, A. (2014). Talking Behind Their Backs: Negative Gossip and Burnout in Hospitals. *Burnout Research*, 1(2), 76-81.
- Gholipour, A., Fakheri, S. ve Kozekanan, M. Z. (2011). Utilizing Gossip As A Strategy To Construct Organizational Reality. *Business Strategy Series*, 12(2), 56 – 62.
- Grosser, T. J., Kidwell, V. L., Labianca, G. J. ve Ellwardt, L. (2012). Hearing İt Through The Grapevine: Positive And Negative Workplace Gossip. *Organizational Dynamics*, 41, 52-61.

- Hafen, S. (1995), *The Gossip Web Of Organizational Life*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ohio: Ohio State University.
- Hafen, S. (2004). Organizational Gossip: A Revolving Door of Regulation and Resistance. *Southern Journal of Communication*, 69(3), 223-240.
- Kang, H., Garciaruano, K. ve Lin, Y. (2008). Factors Affecting E-Mail Rumor Belief And Activity. *Electronic Commerce Research and Applications*, 8, 160–169.
- Kapferer, J.N. (1992). *Dünyanın En Eski Medyası: Dedikodu ve Söylenti*. Çev: Işın Gürbüz. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karathanos, P. ve Auriemmo, A. (1999). Care And Feeding Of The Organizational Grapevine. *Industrial Management*, 41(2), 22-29.
- Kartch, F. (2009). *An Ethnographic Examination Of Gossip İn A Small Organization*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Northern Illinois University,
- Kim, A., Moon, J. ve Shin, J. (2019). Justice Perceptions, Perceived Insider Status, and Gossip at Work: A Social Exchange Perspective. *Journal of Business Research*, 97, 30-42.
- Kniffin, K. M., & Wilson, D. S. (2010). Evolutionary Perspectives on Workplace Gossip: Why and How Gossip Can Serve Groups? *Group & Organization Management*, 35(2), 150–176.
- Kniffin, K. M., ve Wilson, D. S. (2005). Utilities of gossip across organizational levels: Multilevel selection, free-riders, and teams. *Human Nature*, 16, 278-292.
- Kurland, P. and Pelled, L. (2000). Passing The Word: Toward A Model Of Gossip And Power İn The Workplace. *The Academy of Management Review*, 25(2), 426-438.
- Loughry, M. L. ve Tosi, H. L. (2008). Performance İmplications Of Peer Monitoring. *Organization Science*, 19, 876-890.
- Knez, M., ve Simester, D. (2001). Firm-wide incentives and mutual monitoring at Continental Airlines. *Journal of Labor Economics*, 19, 743-772.

- McAndrew, F. T., Bell, E. K. ve Garcia, C. M. (2007), Who Do We Tell and Whom Do We Tell On? Gossip as a Strategy for Status Enhancement, *Journal of Applied Social Psychology*, 37(7).1562-1577.
- McAuley, J., Duberley, J. Ve Johnson, P. (2007). *Organization Tehory: Challenges and Perspectives*, Londra: FT Prentice Hall.
- Mendes, W. B., Blascovich, J., Major, B. ve Seery, M. (2001). Challenge And Threat Responses During Downward And Upward Social Comparisons. *European Journal of Social Psychology*, 31(5), 477- 497.
- Michelson, G. ve Mouly, V. S. (2004). Do Loose Lips Sink Ships? The Meaning, Antecedents, and Consequences of Rumour and Gossips in Organisations. *An International Journal of Corporate Communications*, 9(3), 189-201.
- Michelson, G., & Mouly, S. (2000). Rumor and Gossip in Organizations: A Conceptual Study. *Management Decision*, 38(5), 339–346.
- Michelson, G., Iterson, A. ve Waddington, K. (2010). Gossip in Organizations: Contexts, Consequences, and Controversies. *Group & Organization Management*, 35(4), 371-390.
- Nicoll, D. (1994). Acknowledge And Use Your Grapevine. *Management Decision*, 32(6), 25-30.
- Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563
- Porath, C.L., ve Pearson, C. M. (2010). The Cost of Bad Behavior. *Organizational Dynamics*, 2010, 39, 64-71.
- Raskolnikov, A. (2007). The Cost Of Norms: Tax Effects Of Tacit Understandings. *University of Chicago Law Review*, 74, 601-685.
- Rosnow, R. L. (2001). Rumor and Gossip in Interpersonal Interaction and Beyond: A Social Exchange Perspective. R. M. Kowalski (Ed.), *Behaving badly: Aversive behaviors in*

- interpersonal relationships*. Washington, DC: American Psychological Association. 203-232.
- Roy, F. D. (1958). Banana Time: Job Satisfaction And Informal Interaction. *Human Organization*, 18. 158-168.
- Rudnicki, K., Backer, C.D. ve Declerck, C.H. (2018). The Effects Of Gossip On İnterpersonal Trust Depend On Prosociality Of The Gossipers. Proceedings of the 12th International Conference on the Evolution of Language.
- Sargut, S. Ve Özen, Ş. (2010). Örgüt Kuramları. Ankara: İmge Kitabevi.
- Schultz, M. (1992). Post-modern Pictures of Culture: A Post-modern Reflection on the Modern Notion of Corporate Culture. *International Studies of Management and Organization*, 22(2), 15-36.
- Stewart, P. J. ve Strathern, A. (2004) Witchcraft, Sorcery, Rumors and Gossip. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Chan, C. S. ve Ong, M. (2002). Goal Assignment And Performance: Assessing The Mediating Roles Of Goal Commitment And Self-Efficacy And The Moderating Role Of Power Distance. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 89(2), 1140-1161.
- Şişman, M. (1996). Post-modernizm Tartışmaları ve Örgüt Kuramındaki Yansımaları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2(3). 451-464.
- Thomas, S. A. ve Rozell, E. J. (2007). Gossip and Nurses: Malady or Remedy? *The Health Care Manager*, 26(2), 111–115.
- Torraco, R. J. (2005). Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines And Examples. *Human Resource Development Review*, 4(3), 356–367.
- Waddington, K. ve Fletcher, C. (2005). Gossip and emotion in nursing and health-care organizations. *Journal of Health Organization and Management*, 19(4–5), 378–394.

Wang, W., Mao, J., Wu, W. ve Liu, J. (2012). Abusive Supervision And Workplace Deviance: The Mediating Role Of Interactional Justice And The Moderating Role Of Power Distance. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 50, 43–60.

Yılmaz, G. (2009). Örgütlerde Dedikodu ve Söylenti. Ed: Keser, A., Yılmaz, G. ve Yürür, S. İş Yaşamında Davranış: Kocaeli: Umuttepe Yayınları. 245-276.

EMRAM MODELİ VE HIMSS STANDARTLARI İLE DİJİTAL HASTANELER: KOCAELİ İLİNDE MEVCUT DURUM DEĞERLENDİRMESİ

Yeter USLU*
Pınar ÜNKÜR**
Umutcan ALTUN***

Özet

Dijitalleşme, günümüzde modern sağlık sistemlerinin içinde yer alan, sistemin sorunlarına karşı çözüm önerisi olarak geliştirilen ve her geçen gün hızla yayılım gösteren bir yapı olarak bilinmektedir. Dijitalleşmenin sağlığa entegre edilmesinin en temel örneklerinden birisi dijital hastanelerdir. Dijital hastanelerin dokuz temel bileşeni mevcuttur ve bu bileşenler ile sistemden güvenliğinin, sürekliliğinin ve donanım gereksinimlerinin sağlanması beklenmektedir. Dijital hastane kapsamında ön plana çıkan iki temel olgu Sağlık Bilgi ve Yönetim Sistemleri Topluluğu (HIMSS) ve Elektronik Sağlık Kaydı Benimseme Modeli (EMRAM)'dir. 0-7 arasında seviyelendirilen dijital hastanelerin Türkiye'de 6. ve 7. seviyelerde ön plana çıktığı görülmektedir. Mevcut çalışmada; dijital hastanelerin kavramsal çerçevesine değinilmesi, Türkiye'de yer alan 6. ve 7. seviye güncel dijital hastanelerin aktarılması ve Kocaeli ili özelinde bir değerlendirme sunulması amaçlanmıştır. Güncel veriler doğrultusunda gerçekleştirilen analize göre, Türkiye'de en fazla dijital hastaneye sahip bölgeler sırasıyla; Karadeniz, Marmara ve Akdeniz Bölgesidir. Kocaeli ili özelinde incelendiğinde, daha önceki yıllarda 6. seviye dijital hastane unvanı alan 7 hastanesinin olduğu, fakat sonraki yıllarda yapılan validasyon çalışmalarında hastanelerin bu unvanı sürdürmedikleri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında sunulan değerlendirmenin bölge üzerinde yer alan hastaneler için yapılacak çalışma ve politikalara kaynak sağlaması ve ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Dijital hastane, Dijital sağlık, HIMSS, EMRAM.

Jel Kodları: I11, I18, O14, Q55

* İstanbul Medipol Üniversitesi, yuslu@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8529-6466

** Tokar Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Sağlık Bilimleri Fakültesi, pinar.unkur@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8335-555X.

*** Hacettepe Üniversitesi, umutcanaltun@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2452-1137

Alındığı Tarih : 18.05.2024
Kabul Edildiği Tarih : 12.06.2024
Açık Erişim Tarihi : 28.06.2024

Digital Hospitals with EMRAM Model and HIMSS Standards: Current Situation Assessment in Kocaeli Province

Abstract

Digitalization, known as a rapidly spreading structure developed as a solution proposal for the problems of modern healthcare systems, is integrated into today's health systems. One of the fundamental examples of digitalization is digital hospitals. Digital hospitals have nine essential components, and these components are expected to ensure the security, continuity, and hardware requirements of the system. Two key concepts that stand out within the scope of digital hospitals are the Healthcare Information and Management Systems Society (HIMSS) and the Electronic Medical Record Adoption Model (EMRAM). Digital hospitals are categorized on a scale from 0 to 7, and in Turkey, they prominently appear at levels 6 and 7. In the current study, the conceptual framework of digital hospitals is discussed, and an overview of the up-to-date 6th and 7th level digital hospitals in Turkey is provided, with a specific evaluation for the Kocaeli province. According to the analysis based on current data, the regions in Turkey with the highest number of digital hospitals are, in order, the Black Sea, Marmara, and Mediterranean regions. When examined specifically for Kocaeli province, it is observed that although there were 7 hospitals previously awarded the title of 6th level digital hospital, subsequent validation studies revealed that these hospitals could not maintain this status. The assessment presented in this study is expected to provide resources and insights for future work and policies related to hospitals in the region.

Keywords: Digitalisation, Digital hospital, digital health, HIMSS, EMRAM.

Jel Codes: I11, I18, O14, Q55

Giriş

Günümüzde, sağlık hizmetlerine olan talebin artışına bağlı olarak sağlık sistemlerinin birden fazla sorunla karşı karşıya kaldıkları ve bu sorunları teknoloji ile çözüme kavuşturma düşüncesinde oldukları bilinmektedir (Lapão, 2019; Lindberg vd., 2017:1). Dijital sağlık, bilgi teknolojileri ve elektronik iletişim araçlarının, sağlık hizmetlerinin sunumunu daha iyi bir noktaya taşımak amaçlı kullanılan hizmetler olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan ele alındığında sağlık sistemlerinin uzun zamandır dijital sağlık bileşenlerini kullandığını söylemek mümkündür (Mestres, 2017). Sağlık hizmetlerinin dijitalleşmesi, sağlık kurumlarında yürütülen tıbbi süreçlerde hem hasta hem de sağlık profesyonelleri için birçok fayda sağlamaktadır. Bu faydalar; israfın önlenerek maliyetlerin azaltılması, teşhisin konulması ve karar verme sürecine

yardımcı olması, sağlık hizmetlerinin kalitesi ve verimliliğini artırma, kaynakların yönetimini güçlendirme, kar, üretkenlik ve inovatif faaliyetleri içeren uygulamalarda hız kazanma, verilerin erişilebilirliği ve elde edilme sürecini kolaylaştırması şeklinde özetlenebilir (Jain vd., 2024: 47).

Sağlık kurumlarında sağlık teknolojilerinin kullanımı, kurumları dijital hastane olarak nitelendirmek için yeterli görülmemektedir. Zira dijital hastane, sağlık kurumlarının hem idari hem de tıbbi hizmet süreçlerinde asgari düzeyde bilişim teknolojilerinin kullanıldığı, kurumlar arasında entegrasyonun sağlandığı, hastaların ve çalışanların mobil cihaz ve uygulamalarla veri paylaşımında bulunabildiği hastaneler olarak tanımlanmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2014; William vd., 2019: 2).

Sağlıkta dijitalleşmenin en somut çıktısı dijital hastanelerdir. Teknolojik ilerlemenin sağlık sistemlerine entegre edilmesiyle dijital hastane kavramı yaygınlaşmıştır. Nitekim 2014 ve 2023 yılları arasında sağlıkta dijitalleşmeye yönelik yapılan çalışmaların incelemesini yapan bir sistematik derleme araştırmasında; yapılan çalışmalarda en çok tekrar eden kelimenin “dijital hastane” olduğu tespit edilmiştir (Demir ve Özcan, 2023: 12).

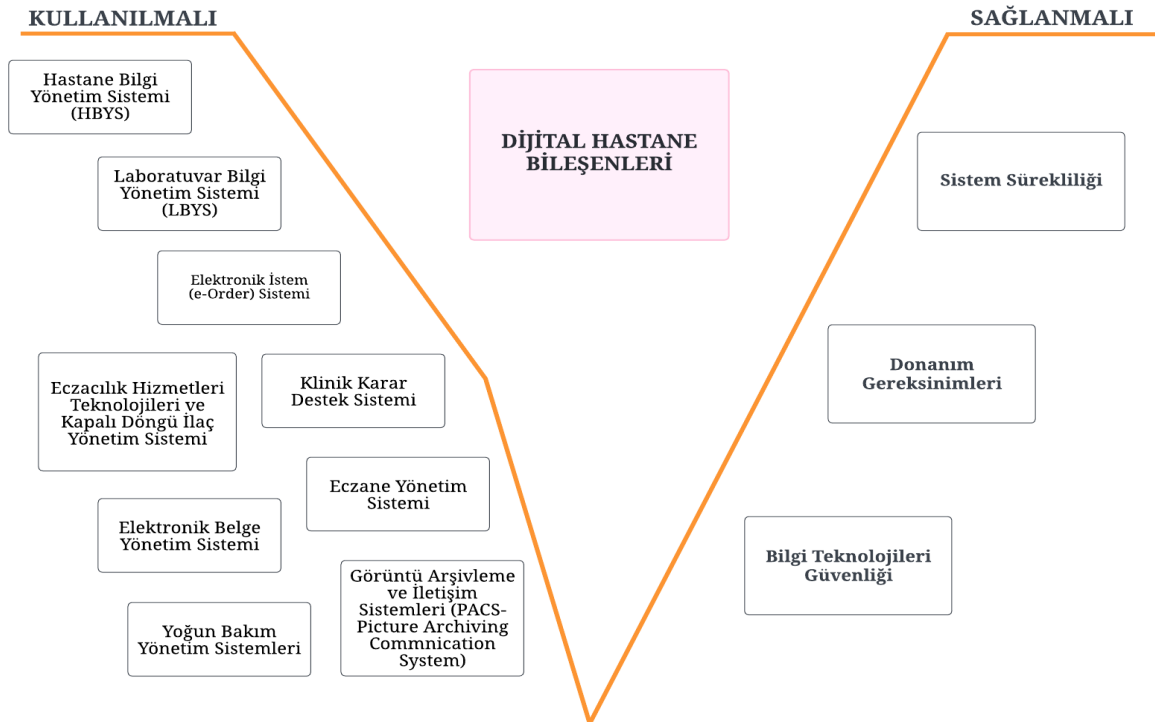
Mevcut çalışmada dijital hastane kavramı üzerinden yola çıkılmış olup; dijital hastanelerin temel bileşenleri, seviyeleri, avantaj ve dezavantajları ile Sağlık Bilgi ve Yönetim Sistemleri Topluluğu (Healthcare Information and Management Systems Society- HIMSS) ve Elektronik Sağlık Kaydı Benimseme Modeli (Electronic Medical Record Adoption Model-EMRAM)’ne yönelik kavramsal çerçevenin sunulması, Türkiye’de yer alan 6. ve 7. seviye dijital hastanelerin illerine, bölgelerine ve seviyelerine göre sınıflandırılarak Kocaeli ilinin mevcut durum analizinin sunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı, HIMSS, Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü tarafından yayınlanan veriler ve ilgili literatür desteğiyle konunun kavramsal çerçevesi oluşturulmuş, ardından Kocaeli ilinde yer alan hastanelerin dijital olgunluk durumlarının analizi gerçekleştirilmiştir.

1. Temel Bileşenleriyle Dijital Hastaneler

Dijital hastane, hastanedeki birçok tıbbi cihazlardan bilgi yönetim sistemlerine sensörler ve çeşitli ağlar ile veri/bilgi gönderilebildiği; yetkili çalışanların hasta onamları ile bu sistemdeki verilere erişebildiği entegre sağlık hizmeti sunulan bir hastane modelidir. Bu hastane modelinde, yeterli teknolojik donanım ve “kağıtsız” bir hastane organizasyonu vardır (Avaner vd., 2018: 15). Hastanenin bu şekilde organize edilmesiyle; sektördeki sistemler bilgisayar

ortamlarına taşınmakta ve bütün kanallar arasında bağlantılar kurularak bilgi akışları sağlanmaktadır. Tıbbi cihazlar, tedarik sistemleri, konum tabanlı hizmetler gibi gelişmiş teknolojileri süreçlere entegre ederek hastane işlemlerini hızlandırmak, süreç kalitesini artırmak ve hasta güvenliğini sağlamak dijital hastanelerin bazı önemli amaçlarıdır. Bu yönden bakıldığında dijital hastaneler gerek çalışanlar gerekse hastalar için çok yönlü faydalar sağlayabilecek bir modeldir (Bayer vd., 2019: 2; Gökkaya ve İzgüden, 2022: 849). Bu faydaları sağlayabilmek için (zamandan tasarruf sağlamak, istenen bilgiye hızlı ve doğru bir şekilde ulaşmak, diğer sağlık kuruluşlarını takip edebilmek, sağlık hizmetlerinin kalitesini iyileştirmek vb.) sağlık bilgi sistemlerini kullanmak günümüzde zorunlu hale gelmiştir. Sağlık bilgi sistemleriyle maliyet etkili bir sistem oluşturularak enformasyon yönetilebilmekte, maliyetler azaltılabilmekte ve toplam kalite yönetimi kolaylaştırılabilmektedir (Demir ve Torun, 2022: 224). Sağlık bilgi sistemleri, dijital hastanelerin temel bileşenlerindedir. Bu sistemler *Tam Donanımlı Dijital Hastane Kılavuzu* içerisinde 2018 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Yayımlanan kılavuzun içerisinde yer alan sistem ve gereksinimlerin görselleştirilmiş hali Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1. Dijital Hastane Bileşenleri

(Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2018)

Şekil 1’de dijital hastane statüsüne sahip olabilecek sağlık işletmeleri için sistemler ve diğer gereklilikler belirtilmiştir. Buna göre sağlık işletmeleri tam donanımlı bir dijital hastane statüsüne kavuşmak için şeklin solunda belirtilen sistemleri kullanırken, şeklin sağında belirtilen sistem sürekliliği, donanım gereksinimleri ve bilgi teknolojileri güvenliği işlevlerini de sağlamalıdır.

- 1.1. Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS):** Bilgisayar programları ve etkileşim içinde olunan sağlık işletmelerinin yaptığı işlemleri bilgisayar aracılığıyla gerçekleştiren yazılımlar grubunun tümüne HBYS denilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2015). Hastane bilgi yönetim sistemleri; etkinlik ve verimliliği en yüksek seviyeye çıkarmak, sorunları en aza indirmek, bilgileri doğru bir biçimde saklamak ve bu bilgilerin bölümler arası paylaşımını gerçekleştirebilmek amacıyla geliştirilmiş sistemlerdir (Uslu vd., 2016: 46).
- 1.2. Elektronik İstem (e-Order) Sistemi:** e-Order sistemi HBYS ile entegre kullanılması gereken bir sistemdir. E-Order sistemi; tıbbi hataları azaltmak, eksik veya fazla istem ya da hatalı istemlerin tespit edilerek en aza indirilebilmesi, tekrar eden istem varsa kontrolünün sağlanması, istemlerin doğru zamanda ve doğru şekilde yapılmasına olanak sağlayan; genel anlamda taleplerin elektronik ortamda kaydedilmesini sağlayan bir sistemdir (Sağlık Bakanlığı, 2018: 14).
- 1.3. Görüntü Arşivleme ve İletişim Sistemleri (PACS-Picture Archiving Communication System):** PACS; sağlık işletmelerinde teşhis amaçlı görüntüleme hizmetlerinde kullanılan cihazlardan (MR, ultrason vb.) gelen dijital görüntülerin yönetilmesi, saklanması ve dağıtılmasına olanak sağlayan bir bilgi sistemidir (Paré ve Trudel, 2007: 22). PACS, günümüzde radyoloji bölümü için en çok kullanılan bilgi sistemidir. Bu sistem ile; tetkik sonuçlarının fiziki olarak çıkartılmasına gerek yoktur. Hem istemi yapan hekim hem de tetkik raporunu yazan hekim bilgisayar ortamında tetkiklere erişebilmektedir. Bu sayede hem tetkiklerin fiziki çıktılarının alındıktan sonra kaybedilmesi gibi riskler ortadan kaldırılmakta hem de zaman açısından faydalar sağlanmaktadır (Akalin, 2021: 451).
- 1.4. Laboratuvar Bilgi Yönetim Sistemi (LBYS):** Sağlık işletmelerindeki laboratuvarların gereksinimlerini temin etmek için tasarlanan bir sistemdir. LBYS ile laboratuvarlarda yapılan tüm işlemlerin kaydedilmesi, raporlanması ve doktor arasındaki bağlantının kurulması sağlanmaktadır. Bu bilgi sistemi ile tıpkı PACS

sisteminde olduğu gibi hekim istemlerinin doğru olarak işlenmesi amaçlanarak hataların en aza indirgenmesi amaçlanmaktadır (Ak, 2023: 31).

- 1.5. Eczane Yönetim Sistemi:** Sağlık işletmelerinde hastane eczacıları tarafından sunulan sağlık hizmetinin dijitalleştirilmesini sağlayan bir sistemdir. Eczane Yönetim Sistemleri ile stokların yönetilmesi, mali kararların etkili bir şekilde alınabilmesi ve sunulan eczacılık hizmetlerinin verimliliğinin artırılması amaçlanmaktadır. İlaç tedavi planlamalarının dijital ortamda yapılmasıyla; hastalara uygulanacak ilaç tedavilerinin en verimli hale getirilmesi, karar destek sistemleri yardımıyla bu sürecin optimize edilmesi ve ilacın hastaneye temininden hastaya uygulanmasına kadar geçen sürede izlenebilir olması sağlanmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2018: 18).
- 1.6. Eczacılık Hizmetleri Teknolojileri ve Kapalı Döngü İlaç Yönetim Sistemi:** İlaçların temin edilmesi, depolanması, birim doz ilaç hazırlanması, hasta başı ilaç hazırlanması, ilaç-hasta doğrulamasının yapılması, soğuk zincir ilaç yönetimi, ilaç bilgi kaynakları, tıbbi sarf malzeme yönetimi ve ilaç hazırlama süreçlerinin tümü Eczacılık Hizmetleri Teknolojileri ve Kapalı Döngü İlaç Yönetim Sisteminin alt bileşenleridir (Sağlık Bakanlığı, 2018: 19). Bu anlamda bu bilgi sistemi ile doğru ilacı, doğru zamanda, doğru hastaya uygulamak ve ilaçları doğru bir şekilde depolayarak kaynakları etkin bir şekilde yönetmek amaçlanmaktadır.
- 1.7. Klinik Karar Destek Sistemi (KKDS):** Bu sisteme ait alt bileşenler; “Hekim Klinik Karar Destek Sistemleri”, “Hemşire Klinik Karar Destek Sistemleri”, “İlaç Karar Destek Sistemleri” ve “Stok Yönetim programları ve Karar Destek Sistemleri” şeklindedir (Sağlık Bakanlığı, 2018: 35). KKDS, bireylerin muhakeme yetkinliklerini kullanmasını sağlayarak karar verme süreçlerine yardımcı olan bilgisayar tabanlı bilgi sistemleridir. Hasta özellikleri gibi verileri bilgi tabanı ile eşleştiren bu sistemler, duruma yönelik iki veya daha fazla hasta verisi kullanarak tavsiyeler oluşturabilmektedir. Bu anlamda KKDS, klinik karar verme sürecine doğrudan destek sağlayabilecek şekilde tasarlanmış yazılım uygulamalarıdır (Yıldız vd., 2020: 485).
- 1.8. Yoğun Bakım Yönetim Sistemleri:** Bu sistemler ile yoğun bakımda tedavi gören hastaların takibini sağlamak ve tedavi sürecini etkin bir şekilde organize etmek amaçlanmaktadır. Anlık olarak istatistiki bilgiler (yatak doluluk-boşluk durumu vb.) yardımıyla yoğun bakım süreçlerinde kaynak planlamasının verimli bir şekilde yapılabilmesi bu sistemler sayesinde mümkün olacaktır (Sağlık Bakanlığı, 2018: 46).

1.9. Elektronik Belge Yönetim Sistemi: Bu sistem ile kurum dışı ve kurum içi yazışmaları standartlaştırmak, yazışmalar nedeniyle harcanabilecek kaynakları en aza indirmek ve fiziksel ortamlarda yaşanabilecek sorunların önüne geçebilmek amaçlanmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2018: 47). Elektronik Belge Yönetim Sistemi ile belge ve bilgi alışverişi elektronik ortama aktarılmaktadır. Bu sayede, yazışmalar için harcanan kaynakların en aza indirilmesi, belgelerin kaybolması ve ulaşım süreleri ile ilgili sorunların önüne geçilmesi, kurumlarda hesap verilebilirliğin sağlanması ve kurumlar arasındaki iletişimin artırılması mümkün olmaktadır (Ülke ve Atilla, 2020: 91).

Yukarıda dijital hastane bileşenleri açıklanmıştır. Yukarıda bahsedilen sağlık bilgi sistemlerinin etkin bir şekilde kullanımı için bu sistemlere yönelik donanım gereksinimleri sağlanmalı, bilgi teknolojileri güvenliğine önem verilmeli ve sistem sürekliliği korunmalıdır. Sağlık Bakanlığı'nın *Tam Donanımlı Dijital Hastane Kılavuzu* 'nda belirtilen sistem sürekliliği, donanım gereksinimleri ve bilgi teknolojileri güvenliği için sağlanması gereken kriterler aşağıdaki gibi örneklendirilebilir (Sağlık Bakanlığı, 2018: 47-48):

- Sağlık işletmesinde ve çevresinde kablosuz internet hizmeti kesintisiz olarak sağlanmalıdır. İnternet hizmetinin güvenliği için misafir ve hastalar için ayrı, çalışanlar için ayrı bir ağ kurulu olmalıdır.
- Organize edilen WiFi hizmeti, HBYS network'ü için güvenlik açığı oluşturmayacak bir şekilde planlanmalıdır. Veriler uygun bir şekilde yedeklenmelidir ve elektronik sürecin kesilmesi durumunda kâğıt ortamında hizmetin sürdürülebilir olması için her işletmenin bir felaket kurtarma senaryosu olmalıdır.
- Donanımların temininde idari çalışan, veri giriş çalışanı ve danışma gibi ayrımlar gözetilmelidir. Temin edilecek donanımların standartlara uygun olmasına dikkat edilmelidir.
- Hastanın tansiyon, nabız ve ateş gibi vital bulgularını sisteme otomatik olarak aktarabilen vital bulgu cihazının yatak ve hemşire sayısına orantılı biçimde planlanması gerekmektedir. Barkod okuyucular bluetooth veya WiFi bağlantılı çalışabilmelidir.
- Yoğun bakım klinikleri için hasta başı sabit bilgisayarlar ya da All-In-One PC planlanmalıdır. Ünitelerdeki ventilatörler Sağlık Bilgi Yönetim Sistemlerine (SBYS) entegre olmalıdır.

- Hastanelerdeki bütün yazılımlar, Sağlık Bakanlığı'nın Kayıt Tescil Sisteminde kayıtlı olmalıdır.
- Veri merkezlerine erişim yetkilerinin kimlere verileceği ve bu erişimlerin nasıl izleneceğiyle ilgili prosedürler oluşturulmalıdır. Bilgi güvenliğine yönelik risk tanımlamaları yapılarak öngörülebilir riskleri engelleyebilmek amacıyla politikalar belirlenmelidir.
- SBYS'ye rol tabanlı erişim kontrolü sağlanmalıdır. Çalışanların rolleri belirlenerek erişim yetkileri ve kısıtlamaları tanımlanmalıdır. Kişisel sağlık verilerine erişimi olan tüm personele gereken eğitimler sağlanmalı ve bu eğitimler 12 ayda 1 tekrarlanmalıdır.
- Veriler şifreli olarak tutulmalı ve tüm cihazlarda güçlü bir şifre standardı uygulanmalıdır. Tüm sunucular güvenlik duvarı yazılımlarına sahip olmalıdır. Ayrıca hastane ağında yer alan bütün mobil cihazlara şifre konulmalıdır. Gizli ve hassas bilgiler gerekmedikçe mobil cihazlarda bulundurulmamalıdır.
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu tarafından yayımlanan idari ve teknik tedbirler sağlanmalıdır.

2. Sağlık Bilgi ve Yönetim Sistemleri Topluluğu (HIMSS) ve Elektronik Sağlık Kaydı Benimseme Modeli (EMRAM)

İlk olarak 1961 yılında Hastane Yönetim Sistemleri Topluluğu adıyla kurulmuş olan HIMSS bünyesinde; 125.00'den fazla kişi, 430'dan fazla sağlayıcı kuruluş, 500'den fazla kâr amacı gütmeyen ortak ve 550'den fazla sağlık hizmeti kuruluşu barındırmaktadır. Merkezi Chicago'da olan ve kâr amacı gütmeyen bu topluluk, bilgi ve teknolojinin gücünü kullanarak sağlık ekosistemini yeniden tasarlamaya yönelik bir misyona sahiptir (HIMSS, 2024).

Türkiye özelinde incelendiğinde; Sağlıkta Dönüşüm Programı ile Sağlık Bakanlığı'nın ana hedeflerinden biri sağlıkta dijitalleşmeyi artırarak karar verme sürecinde etkili bilgiye erişim için sağlık bilgi sistemlerini kurmaktır. Bu yüzden, sağlık bilgi sistemlerini hastanelerde kullanmaya başlamak ve ülke genelinde sağlıkta dijitalleşmeyi yaygınlaştırmak için HIMSS ile anlaşma sağlanmıştır. Yapılan protokol anlaşmalarına göre kamu hastanelerinde Elektronik Sağlık Kayıtları (ESK) bazında hasta güvenliğini hedef alan dijital uygulamalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu uygulamaların testi, HIMSS tarafından geliştirilen EMRAM anketleri ile yapılmaktadır (Çavmak ve Tor-Kadıoğlu, 2021: 133).

HIMSS Avrupa, geliştirilen EMRAM modeli ile sağlık işletmelerinin dijital süreçlerini değerlendirmekte ve geldikleri seviyeleri test etmektedir. Bu derecelendirmeler uluslararası düzeyde kabul görmekte, 6. ve 7. seviyeye gelmiş olan hastaneler akreditasyon belgesi almaya hak kazanarak HIMSS organizasyonlarında ilan edilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2024a). Bir sağlık işletmesinin dijitalleşme sürecini anlamak, sağlık hizmetlerinin karmaşık yapısı itibarıyla zordur. Bu anlamda, HIMSS tarafından geliştirilen EMRAM modeli; ESK alanındaki çeşitli aşamaların tanımlanmasına yönelik hazırlanmış bir modeldir. Bu modelle birlikte çeşitli testlerin uygulanmasıyla tüm departmanlardan kağıtsız ESK ortamına kadar dijitalleşme seviyeleri ölçülebilmektedir (Carvalho vd., 2016: 131).

ESK, hastalar hakkında bütün bilgilerin elektronik ortamda toplanmasını ve gereken durumlarda kullanılmasını sağlayan bir bilgi deposudur. Bu sistemler ile hastalara ait olan sağlık kayıtları; etkili, faydalı, etik ve yasalara uygun bir şekilde depolanmaktadır. ESK; sağlık bilgilerinin toplanması, saklanması, işlenmesi, güvenliği, iletişimi ve sunulması işlevlerinden oluşmaktadır. Bir ESK sisteminde bulunması gereken bazı özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2014):

- Sisteme işlenmiş bütün verilere kurumun her yerinden erişilebilmeli,
- Tanısal süreçler için bilgisayar yardımı sağlanabilmeli,
- İstekler sistem üzerinden gerçekleştirilebilmeli ve istek sonuçlarına otomatik ulaşılabilmesi,
- Bakım planları geliştirilip izlenebilir olmalı,
- Sağlık hizmeti alan herkesin sağlık bakım süreci uygun şekilde kaydedilmeli.

Bu özellikler dışında ESK; hasta randevuları, yönetim fonksiyonları, tanısal tetkik isteklerinin üretilmesi-iletilmesi, otomatik hastalık ve tıbbi girişim kodlamalarının yapılması gibi fonksiyonları da sağlamalıdır (Sağlık Bakanlığı, 2014).

2023 yılında yayınlanmış bir çalışmaya göre; Türkiye'deki kamu hastanelerinin %33,7'sinin yalnızca temel ESK fonksiyonlarına (1-3 seviye) sahip olduğu, %66,3'ünün ise kapsamlı ESK fonksiyonlarına (4-7 seviye) sahip olduğu tespit edilmiştir. Uluslararası bir karşılaştırma yapıldığında; Türkiye'nin EMRAM konusunda ABD'den biraz iyi, Çin'den ve Kore'den çok daha iyi durumda olduğu görülmektedir (Köse vd., 2023: 987). Seviyelerine göre dijital hastanelerin özellikleri Tablo 1'de açıklanmıştır.

Tablo 1. Seviyelerine Göre Dijital Hastaneler

Seviye	Özellikleri
0. Seviye	Bu evrede, hastanelerin hizmet süreçlerinin hiçbir aşamasında dijital uygulamaların varlığı söz konusu değildir.
1. Seviye	1. seviye dijital hastanelerde temel görüntüleme uygulamaları ve hasta raporlarının oluşturulmasında dijital uygulamalar yer almaktadır. Eczane ve laboratuvar gibi birimler tıbbi süreçlerin yürütülmesi aşamasında bu uygulamaları sık kullanan birimlerdir.
2. Seviye	Sistem üzerinde klinik veri havuzunun oluşturulduğu, hastaların klinik süreçlerine ilişkin verilerin yer aldığı ve hekim ve sağlık kuruluşlarının bilgi sistemlerine entegre edildiği yapılardır. Geri bildirim sunulması ve verilerin Elektronik Hasta Kaydı veya Klinik Veri Arşivi gibi bağlı sistemlere iletilmesi, ikinci seviye dijital hastanelerin temel özelliklerindedir.
3. Seviye	Hastaların klinik verilerine HBYS ile uzaktan erişim ve kontrolün sağlandığı süreçlerdir. En az bir hizmet biriminde hasta verilerinin klinik karar destek sistemleri ile entegrasyonu mevcuttur.
4. Seviye	Bu aşamada hekim, ilaç yönetim sürecinde aktif rol oynamaktadır. Hekimin elektronik istemlerde bulunabildiği, hasta memnuniyetinin ve klinik çıktıların izlenebildiği aşamayı dördüncü evre dijital hastaneler tanımlamaktadır. Bu hastanelerde hekimler tarafından talep edilen tıbbi istemlerin %50'si elektronik ortamda gerçekleşmektedir.
5. Seviye	Radyoloji Görüntü Arşivi ve İletişim Sisteminde (PACS) yer alan tıbbi görüntülerin hekimlerin erişimine açık olduğu ve yapılan entegrasyon ile diğer birimlere gönderiminin sağlandığı seviyedir. Tele sağlık ve uzaktan bakım hizmetlerinin yer aldığı bu seviyede gönderimi sağlanan verilerin sistemler aracılığıyla takibinin izlenmesi ve yetkisiz erişimin kontrol edilmesi gerekmektedir.
6. Seviye	En az bir yataklı tedavi kliniği üzerinde kapsamlı ve yapılandırılmış hekim dokümantasyon sistemi uygulanmaktadır. Karar destek sistemlerinin üçüncü seviyesi bu aşamada kılavuz niteliği taşımaktadır. 6. seviye dijital hastanelerde barkotlu ünite ile kapalı döngü ilaç uygulaması tam olarak uygulanmaktadır. Tıbbi cihazlar üzerinde yapılan entegrasyon ile mevcut bilgi sistemi veri paylaşımını desteklemekte ve hizmeti kullanan bireyler tıbbi süreçlerine ilişkin çıktıları görebilmektedir. Uzaktan sunulan sağlık hizmetlerinde kullanılan giyilebilir cihazların hasta yönetimini destekler nitelikte olması önemlidir. Hasta güvenliğini maksimize edebilmek amacıyla elektronik ilaç yönetimi kaydı, elektronik hekim istemleri gibi diğer otomatik tanımlama ve dağıtım sistemleri kullanılmaktadır.
7. Seviye	Hasta bakımını sağlama ve süreçlerini yönetme aşamalarının hiçbir evresinde kâğıdın kullanılmadığı hastanelerdir. Hasta süreçlerinde elde edilen klinik veriler, hastanın tedavi amaçlı gideceği tüm sağlık kuruluşlarıyla kolaylıkla

	paylaşılabilir. Tüm belge, görüntü ve verilerin dijital ortamda yürütüldüğü 7. seviye hastanelerde dijital sağlık araçları, kişisel sağlık ve bakım süreçlerinde hasta katılımını sağlamalıdır. Dijital ortamda elde edilen veriler, tüm paydaşlara (hekim, hasta, hastane yönetimi) sunulur, sağlık hizmetlerinin verimlilik ve kalitesinin artırmak ve hasta güvenliğini sağlamak amaçlanmaktadır.
--	--

Kaynak: (Kılıç, 2016: 55; Kharrazi vd., 2018: 3; Sağlık Bakanlığı, 2023)

3. Dijital Hastanelerin Avantaj ve Dezavantajları

Günümüz teknoloji çağının sağlık sistemlerine de entegre edilmesi, dijital hastane kavramının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Elektronik sağlık teknolojilerinin büyümesi, hastaya dayalı klinik veriler aracılığıyla sistematik olarak bilgi toplamak için oldukça kapsamlı ve büyük faydalar sağlamaktadır (Meirte vd., 2020: 2). Literatürde dijital hastanelerin faydalarını göstermeye yönelik oldukça çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar özellikle hasta ve hastaneye yönelik faydaları tespit etmeye yöneliktir. Zira özellikle hastaların elektronik sağlık kayıtlarını kağıtla basılı kaynaklara kıyasla daha çok tercih ettiği bilinmektedir (Wintner vd., 2015: 6). Daha fazla tercih edilmesinin yanında; sistemin görsel sonuçlar sunması, hekim hasta iletişimini artırması, veri kalitesini güçlendirmesi, sürecin tamamlanma süresini, kâğıt kullanımını ve maliyetleri azaltması gibi faydaları mevcuttur (Meirte vd., 2020: 19). Süreçlerin kağıtsız yürütülmesi maliyetleri azaltmanın yanında, dijital verilerin bir bütün olarak ele alınmasını ve dolayısıyla hastanın da tedavi sürecini bütün olarak gözlemlemesini ve takip etmesini mümkün kılmaktadır (Ak, 2013: 973). Hastaya ilişkin verilerin dijital biçimde bütüncül olarak sunulması hekimlerin süreci doğru ve kaliteli bir biçimde değerlendirmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum klinik sonuçların ve hasta memnuniyetinin iyileşmesini sağlamaktadır (Wedel vd., 2022:1). Dijital hastanelerin önemli faydalarından bir diğeri de hiç şüphesiz yanlış tedavi uygulamaları ve yanlış ilaç kullanımına yönelik riski azaltmasıdır. Zira akıllı hasta kartıyla sağlık kurumuna başvuran hastanın hastanede uğradığı tüm birimlerde takibi sağlanmaktadır (Ak, 2013: 973). Bu durum malpraktis (tıbbi uygulama hatası) uygulamalarını ve tekrarlı tetkiklerin alınmasını önlemekte, tıbbi ve idari süreçlerde hızlı, güvenilir ve kolaylık sağlarken hata yapma olasılığını da en aza indirmektedir (Bayer vd., 2019: 10).

Dijital hastanelerin faydalarını özetlemek gerekirse, Sağlık Bakanlığı tarafından şu şekilde aktarılmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2014):

- Zaman ve mekân kısıtlamasına bağlı kalmadan sağlık personelleri tarafından hasta verilerine istenilen zamanda erişim sağlanması ve dolayısıyla hasta bekleme-yatış sürelerinin azalması,
- Tıbbi ve idari süreçlerde meydana gelebilecek olası hataların en aza indirgenmesi,
- Kağıtsız hastane uygulamalarıyla hem çevre hem de ekonomik korunmanın sağlanması,
- Elektronik sağlık kayıtlarının belgelendirme sürecinin güvenli yürütülmesi ile hasta süreçlerinin hız kazanarak doğru ve kaliteli değerlendirmelerin yapılması,
- Dijital hastanelerde ilaç takip sistemlerinin barkoda dayalı kullanımı yanlış ilaç kullanımlarının önüne geçilmesi,
- Hastane yöneticilerinin performans değerlendirme süreçlerini daha pratik ve hızlı yapabilmesi ve dolayısıyla kaynakların etkin ve verimli kullanılması,
- Dijital ortamda elde edilen veriler üzerinden istatistiksel analiz işlemlerinin yapılması.

Dijital hastaneler, sağlık hizmetlerinin geleneksel sunum anlayışına teknolojinin entegre edildiği yapılardır. Bu yapıların avantajları olduğu gibi dezavantajları da mevcuttur. Özellikle bu dezavantajların hastane süreçlerinde; hasta bulgularının detaylandırılmaması, altyapı yetersizliği, sisteme bağlı teknik sorunlar, diğer sağlık kuruluşlarıyla entegrasyonun ve iletişimin sağlanamaması ve güvenliğe dayalı ortaya çıktığı bilinmektedir. Güvenlik sorunları, hasta ve sağlık kurumuna ait bilgilere kolay ulaşabilme, sistemsel sorunların ortaya çıkmasıyla verilerin kaybolması ve adli vaka kayıtlarına ulaşabilme gibi durumlarla kendini göstermektedir (Bayer vd., 2019:11).

Dijital hastanelerin dezavantajlarının incelendiği bir başka çalışmada özellikle veriye dayalı güvenlik endişeleri, geçiş prosedürlerine bağlı teknik sorunlar, internet erişimi gibi altyapıya dayalı yapısal sorunlar ve yaşlılar-okuma yazma bilmeyenler için dijital bölünme sorunları olduğu ortaya çıkmıştır (Meirte vd., 2020: 19). Zira dijitalleşmenin en çok olumsuz etkilediği kesim, dijital bilgi yetersizliğine bağlı olarak yaşlı bireylerdir. Dolayısıyla dijital süreçlerin yürütülmesi aşamasında bu bireylerin dijital becerilerine de odaklanılmalıdır (Raimo vd., 2023: 8). Veri güvenliği dijital hastanelerin dezavantajları noktasında en çok dile getirilen konudur. Yaşanması muhtemel internet saldırılarına karşı hasta verilerinin güvenliğinin ihlal edilmesi kurumsal ve bireysel düzeyde endişe oluşumuna sebebiyet vermektedir (Peker vd., 2018: 246). Dijital hastanelerin veri güvenliği noktasında yol açtığı bu endişe verilerin korunmasına yönelik etik sorunları da beraberinde getirmektedir (Rauch vd., 2019: 760). Sağlık kurumlarında görev alan yönetici ve personeller dijital hastane uygulamaları için; işlem maliyetlerinin yüksek

olması, geçiş sürecinde bürokrasiden kaynaklı sorunların yaşanması, dijital hastane uygulamalarına yönelik eğitimli personel yetersizliği ve kurulum maliyetlerinin yüksek olması gibi dezavantajlara sahip olduğunu bildirmektedirler (Bayer vd., 2018: 18). Dijital hastanelerde görülen bu dezavantajlar, sistemin sunduğu faydalarla birlikte ele alınarak değerlendirilmeli ve yaşanan aksaklıklar çözüme kavuşturulmalıdır.

4. Türkiye’de Dijital Hastaneler

Türkiye’de dijital hastane uygulamalarına yönelik anlayışın 2013-2017 Sağlık Bakanlığı Stratejik Planında yer alan “Bakanlığa ve bağlı kuruluşlarına ait tesislerde dijital hastane kavramını oluşturmak ve yaygınlaştırmak” madde ile gelişim göstermeye başladığı düşünülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2012). Bu anlayışla Türkiye’de dijital hastanelere geçiş 2012 yılında Ankara Gazi Mustafa Kemal Devlet Hastanesi ile başlamış ve Türkiye’nin 6. seviye dijital hastane unvanını alan ilk hastane olmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2019a). Türkiye’de HIMSS-EMRAM en yüksek seviyesi olan 7. seviye dijital hastane unvanını İzmir Tire Devlet Hastanesi almıştır ve yapılan validasyon ölçümleri ile üçüncü kez bu unvanını korumaya devam etmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2021). Türkiye’de 6. ve 7. seviyeye ulaşmış dijital hastaneler Tablo 2 ve Tablo 3 başlıkları altında sunulmuştur.

Tablo 2. EMRAM 6. Seviye Hastaneler Listesi

Hastane	İl	Bölge	Seviye
Adana İmamoğlu Devlet Hastanesi	Adana	Akdeniz Bölgesi	6
Adana Yüreğir Devlet Hastanesi	Adana	Akdeniz Bölgesi	6
Ankara Gaziler Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi	Ankara	İç Anadolu Bölgesi	6
Antalya Akseki Devlet Hastanesi	Antalya	Akdeniz Bölgesi	6
Antalya Kemer Devlet Hastanesi	Antalya	Akdeniz Bölgesi	6
Antalya Kumluca Devlet Hastanesi	Antalya	Akdeniz Bölgesi	6
Artvin Arhavi Devlet Hastanesi	Antalya	Akdeniz Bölgesi	6
Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi	Artvin	Karadeniz Bölgesi	6
Aydın Didim Devlet Hastanesi	Aydın	Ege Bölgesi	6
Aydın Söke Fehime Faik Kocagöz Devlet Hastanesi	Aydın	Ege Bölgesi	6
Aydın Kuşadası Devlet Hastanesi	Aydın	Ege Bölgesi	6
Aydın Nazilli Devlet Hastanesi	Aydın	Ege Bölgesi	6
Bartın Devlet Hastanesi	Bartın	Karadeniz Bölgesi	6
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İzzet Baysal Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi	Bolu	Karadeniz Bölgesi	6

Bolu İzzet Baysal Devlet Hastanesi	Bolu	Karadeniz Bölgesi	6
Burdur Devlet Hastanesi	Burdur	Akdeniz Bölgesi	6
Burdur Gölhisar Devlet Hastanesi	Burdur	Akdeniz Bölgesi	6
Bursa Şehir Hastanesi	Bursa	Marmara Bölgesi	6
Çanakkale Ayvacık Devlet Hastanesi	Çanakkale	Marmara Bölgesi	6
Çanakkale Ezine Devlet Hastanesi	Çanakkale	Marmara Bölgesi	6
Çanakkale Yenice Devlet Hastanesi	Çanakkale	Marmara Bölgesi	6
Çorum Alaca Devlet Hastanesi	Çorum	Karadeniz Bölgesi	6
Çorum Göğüs Hastalıkları Hastanesi	Çorum	Karadeniz Bölgesi	6
Diyarbakır Hani İlçe Devlet Hastanesi	Diyarbakır	Güney Doğu Anadolu Bölgesi	6
Erzurum Hıms Şehit Yavuz Yürekseven Devlet Hastanesi	Erzurum	Doğu Anadolu Bölgesi	6
Eskişehir Şehir Hastanesi	Eskişehir	İç Anadolu Bölgesi	6
Gaziantep Şehitkamil Devlet Hastanesi	Gaziantep	Güney Doğu Anadolu Bölgesi	6
İstanbul Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul Beykoz Devlet Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul Dr. Siyami Ersek Göğüs Kalp ve Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul Koşuyolu Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul SBÜ Mehmet Akif Ersoy Göğüs Kalp ve Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul Pendik Devlet Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İstanbul Üsküdar Devlet Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İzmir Alsancak Nevvar Salih İşgören Devlet Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	6
İzmir Urla Devlet Hastanesi	İzmir	Ege Bölgesi	6
İzmir Torbalı Devlet Hastanesi	İzmir	Ege Bölgesi	6
Karabük Safranbolu İlçe Devlet Hastanesi	Karabük	Karadeniz Bölgesi	6
Kayseri Pınarbaşı Devlet Hastanesi	Kayseri	İç Anadolu Bölgesi	6
Kırşehir Kaman Devlet Hastanesi	Kırşehir	İç Anadolu Bölgesi	6
Osmaniye Bahçe Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi	Osmaniye	Akdeniz Bölgesi	6
Osmaniye Kadirli Devlet Hastanesi	Osmaniye	Akdeniz Bölgesi	6
Osmaniye Devlet Hastanesi	Osmaniye	Akdeniz Bölgesi	6
Nevşehir Ürgüp Devlet Hastanesi	Nevşehir	İç Anadolu Bölgesi	6
Muş Varto Devlet Hastanesi	Muş	Doğu Anadolu Bölgesi	6
Sinop Atatürk Devlet Hastanesi	Sinop	Karadeniz Bölgesi	6

Sinop Boyabat 75. Yıl Devlet Hastanesi	Sinop	Karadeniz Bölgesi	6
Sinop Durağan Şehit Hakan Tanrıkulu Devlet Hastanesi	Sinop	Karadeniz Bölgesi	6
Sinop Türkeli Devlet Hastanesi	Sinop	Karadeniz Bölgesi	6
Trabzon Akçaabat Haçkallı Baba Devlet Hastanesi	Trabzon	Karadeniz Bölgesi	6
Trabzon Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi	Trabzon	Karadeniz Bölgesi	6
Trabzon Sürmene Devlet Hastanesi	Trabzon	Karadeniz Bölgesi	6
Trabzon Vakıfkebir Devlet Hastanesi	Trabzon	Karadeniz Bölgesi	6
Trabzon Tonya Devlet Hastanesi	Trabzon	Karadeniz Bölgesi	6
Yozgat Sorgun Devlet Hastanesi	Yozgat	İç Anadolu Bölgesi	6

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı, 2024b)

Tablo 2'nin verileri doğrultusunda, Türkiye'de bulunan 6. seviye dijital hastane verilerinin sayıca fazla olmasından kaynaklı il ve bölgeler arasında kıyaslama yapılmıştır. Buna göre, 6. seviye dijital hastanenin en çok Karadeniz Bölgesi'nde yer aldığı ve tüm hastaneler içinde %29'luk bir orana sahip olduğu göze çarpmaktadır (n=16). Yapılan sıralamada 13 hastane ile Marmara Bölgesi ikinci sırada (%23), 11 hastane ile Akdeniz Bölgesi üçüncü sırada (%20) yer almaktadır. İç Anadolu Bölgesi ve Ege Bölgelerinin her birinde 6 adet 6. seviye dijital hastane olduğu ve toplam %22'lik bir oranı kapsadığı, en az dijital hastanenin ikişer hastane ile (%7) Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde yer aldığı Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 3. EMRAM 7. Seviye Hastaneler Listesi

Hastane	İl	Bölge	Seviye
Yozgat Şehir Hastanesi	Yozgat	İç Anadolu Bölgesi	7
İzmir Tire Devlet Hastanesi	İzmir	Ege Bölgesi	7
İzmir Ödemiş Devlet Hastanesi	İzmir	Ege Bölgesi	7
İstanbul Bahçelievler Devlet Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	7
İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	7
İstanbul Kartal Koşuyolu Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi	İstanbul	Marmara Bölgesi	7
Isparta Şehir Hastanesi	Isparta	Akdeniz Bölgesi	7
Sinop Ayancık Devlet Hastanesi	Sinop	Karadeniz Bölgesi	7

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı, 2019b)

Tablo 3 incelendiğinde, Türkiye’de 7. seviye dijital hastanelerin en çok yer aldığı bölgenin Marmara Bölgesi olduğu, il bazında değerlendirildiğinde ise İstanbul’daki hastanelerin sayıca ön plana çıktığı görülmektedir.

4.1. Kocaeli İline Yönelik Dijital Hastaneler Değerlendirmesi

Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre Kocaeli ilinde yer alan devlet hastaneleri ve özel hastaneler Şekil 2’de ifade edildiği gibidir. Buna göre Kocaeli ilinde 10 devlet hastanesi, 17 özel hastane bulunmaktadır.

Şekil 2. Kocaeli İlindeki Hastaneler

Devlet Hastaneleri

Kocaeli Şehir Hastanesi
SBÜ Derince Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Kocaeli Devlet Hastanesi
SBÜ Darıca Farabi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Gebze Fatih Devlet Hastanesi
Gölcük N. Çelik Devlet Hastanesi
Karamürsel Devlet Hastanesi
Kandıra Ecz. Kazım Dinç Devlet Hastanesi
Körfez Devlet Hastanesi
Dilovası Devlet Hastanesi

Özel Hastaneler

Özel Kocaeli Akademi Hastanesi
Özel VM Medicalpark Kocaeli Hastanesi
Özel Aktif Kocaeli Hastanesi
Özel Hospitalpark Darıca Hastanesi
Özel Anadolu Sağlık Merkezi Hastanesi
Özel Yüzyıl Hastanesi
Özel Gebze Merkez Hastanesi
Özel Gebze Medicalpark Hastanesi
Özel Gebze Medar Hastanesi
Özel Gölcük Medar Hastanesi
Özel Konak Hastanesi
Özel Atakent Cihan Hastanesi
Özel Romatem FTR Hastanesi
Özel Dünya Göz İzmit Hastanesi
Özel Çağın Göz Hastalıkları Hastanesi
Özel Körfez Marmara Hastanesi
Özel Merkez Prime Hastanesi

Kaynak: (Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü, 2023)

Türkiye’de dijital hastane yaygınlığını ve sayısını artırmak amacıyla 4. Dijital Hastane Değerlendirme Çalışmayı 2019 yılında Kocaeli ilinde gerçekleştirilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2019c). Bu perspektifle bakıldığında ve Sağlık Bakanlığı’nın geçmiş dönemlerdeki duyuruları incelendiğinde; 2017 yılında Kocaeli Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi, Kocaeli Gebze Fatih Devlet Hastanesi, Kocaeli Darıca Farabi Devlet Hastanesi, Kocaeli Gölcük Necati Çelik Devlet Hastanesi, Kocaeli Körfez Devlet Hastanesi, Kocaeli İzmit Seka Devlet Hastanesi ve Kocaeli Karamürsel Devlet Hastanesinin daha önce 6. seviyeye ulaştığı tespit edilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2024). Ancak Sağlık Bakanlığı güncel 6 ve 7. seviye dijital hastaneler listesine bakıldığında Kocaeli ilinde HIMSS-EMRAM derecelendirmelerine göre 6. veya 7. seviyeye ulaşmış devlet hastanesi, ağız ve diş sağlığı merkezi veya özel hastane bulunmamaktadır. Bu durum; önceki yıllarda 6. seviye dijital hastane unvanı alan Kocaeli

ilindeki hastanelerin bir sonraki dönemlerde gerçekleştirilen validasyon çalışmalarından başarısız olduğu yorumunu yapmayı mümkün kılmaktadır.

Sonuç

Sağlık hizmetlerinde modern bir dönüşümü temsil eden dijital hastanelerde; teknolojinin doğru kullanımıyla birlikte önemli avantajlar sağlanmakta ve bu sayede sağlık sistemleri üzerinde olumlu etkiler yaratılmaktadır. Bu anlamda dijital hastaneler, sağlıkta teknoloji odaklı dönüşüm hedefinin en önemli çıktılarındandır. Sağlık hizmetlerinin dijitalleşmesiyle; daha kapsamlı ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik, daha hızlı ve etkin hizmet sunumu, daha iyi hastane içi verimlilik, daha iyi bir hasta takibi ve veri analitiği sağlanabilmektedir. Hastaneler “dijital hastane” unvanını almış ve seviyesini yükseltmiş olsa da belirli periyotlarla validasyon uygulamalarından geçmektedir. Bu yüzden sağlık işletmelerinin tam donanımlı dijital hastane unvanına sahip olabilmeleri ve bunu sürdürebilmeleri için hem gerekli sağlık bilgi sistemlerini sürece entegre etmesi hem de sistemlerin gereksinimlerini, güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğini sağlaması gerekmektedir.

Bu çalışmada HIMSS ve EMRAM modeli üzerinden tanımlamalar yapılarak özellikle dijital hastanelerin önemine değinilmiş ve Kocaeli ili için durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Türkiye'nin elektronik sağlık kaydı benimseme sürecinde iyi bir noktada olduğu ve gelişimin sürdüğü görülmektedir. Güncel veriler doğrultusunda gerçekleştirilen analize göre, Türkiye’de en fazla dijital hastaneye sahip bölgeler sırasıyla; Karadeniz, Marmara ve Akdeniz Bölgesidir. Bu durum Kocaeli ili özelinde incelendiğinde, daha önceki yıllarda 6. seviye dijital hastane unvanı alan 7 hastane olduğu tespit edilmiştir, ancak mevcut durumda 6. veya 7. seviye hastane olmadığı görülmektedir. Bu yönden bakıldığında yapılan validasyon çalışmalarında başarısız olduğu çıkarımını yapmak mümkündür.

Sağlık işletmelerinin teknoloji yönetimi konusunda sorumluluk alan profesyoneller, EMRAM modeline uygun olarak eksiklikleri tespit ederek dijital hastane seviyesini artırmakla birlikte araştırmacılar da EMRAM anketlerini kullanarak yapacağı çalışmalarda hastane bazında veya bölgeleri karşılaştıracak düzeyde çalışmalar gerçekleştirerek sağlık yöneticilerine strateji geliştirilme noktasında kaynak sağlayacaktır. Sağlık teknolojisinin gelişimine yönelik doğru adımların atılmasıyla sağlık hizmetleri gelecekte daha verimli ve etkili bir hal alacaktır.

Kaynakça

- Ak, B. (2013). Sağlıkta yeni hedef: Dijital hastaneler. XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ak, S. (2023). Dijital Hastane Dönüşümünde Türkiye. Güncel Sağlık Yönetimi, 1(1), 24-35.
- Akalın, B. (2021). Sağlık Bilgi Sistemleri (Ed. Gökhan ABA) A'dan Z'ye Sağlık Yönetiminde Temel Kavramlar (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın, 427-470.
- Avaner, T., Avaner, E. B., & Van, Y. Y. Ü. (2018). Yazılım Teknolojileri ve Sağlık Yönetimi: HIMSS ya da Dijital Hastane Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme. Yasama Dergisi, (37), 5-28.
- Bayer, E., Kuyrukçu, A. N., & Akbaş, S. (2019). Dijital Hastane Uygulamalarının Hastane Çalışanlarının ve Yöneticilerinin Perspektifinden Değerlendirilmesi: Bir Devlet Hastanesi Örneği. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 11(21), 335-360. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.535465>
- Carvalho, J. V., Rocha, Á., & Abreu, A. (2016). Maturity models of healthcare information systems and technologies: a literature review. Journal of medical systems, 40, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s10916-016-0486-5>
- Çavmak, Ş. & Tor-Kadıoğlu, C. (2021). Dijitalleşen Dünyada Tüketicilerin Hastane Hizmetlerinden Beklentileri (Ed. Cansu Tor-Kadıoğlu) Dijital Pazarlamada Güncel Araştırmalar (1. Baskı). İstanbul: Artikel Akademi, 121-141.
- Demir, A. A., & Torun, N. (2022). Dijital Hastane Ortamında Çalışan Sağlık Profesyonellerinin Deneyimleri; Avantajlar, Kolaylıklar ve Güçlükler. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (36), 223-236. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.943761>
- Demir, T., & Özcan, A. (2023). 2014-2023 Yılları Arasında Türkiye'de Sağlıkta Dijitalleşmeyle İlgili Yayımlanmış Araştırmaların Sistemik Derlemesi. Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal, (51), 1-25.

- Gjellebæk, C., Svensson, A., Björkquist, C., Fladeby, N., & Grundén, K. (2020). Management challenges for future digitalization of healthcare services. *Futures*, 124, 102636. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2020.102636>
- Gökkaya, D., & İzgüden, D. (2022). Dijital hastane uygulamaları: şehir hastanesi çalışanları üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 848-859. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.944865>
- HIMSS. (2024). Who we are. Erişim adresi: <https://www.himss.org/who-we-are>. Erişim Tarihi: 17.03.2024.
- Jain A., Ray K.D., Ranjan S.S., Kumar A. & Jamwal Y. (2024). Impact of Digitalization on the Healthcare System. *International Journal of Pharma Professional's Research (IJPPR)*, 15(1), 41-56. <https://doi.org/10.48165/ijppronline.2024.15104>
- Kharrazi, H., Gonzalez, C. P., Lowe, K. B., Huerta, T. R., & Ford, E. W. (2018). Forecasting the Maturation of Electronic Health Record Functions Among US Hospitals: Retrospective Analysis and Predictive Model. *Journal of medical Internet research*, 20(8), e10458. <https://doi.org/10.2196/10458>
- Kılıç, T. (2016). Digital hospital; an example of best practice. *International Journal of Health Services Research and Policy*, 1(2), 52-58.
- Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü. (2023). Sağlık Tesisleri. Erişim adresi: <https://kocaeliism.saglik.gov.tr/TR-49506/saglik-tesisleri.html> Erişim Tarihi: 16.03.2024
- Köse, İ., Cece, S., Yener, S., Seyhan, S., Özge Elmas, B., Rayner, J., ... & Gündoğdu, B. (2023). Basic electronic health record (EHR) adoption in** Türkiye is nearly complete but challenges persist. *BMC Health Services Research*, 23(1), 987. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-09859-w>
- Lapão, L.V. (2019). The Future of Healthcare: The Impact of Digitalization on Healthcare Services Performance. In: Pereira Neto, A., Flynn, M. (eds) *The Internet and Health in Brazil*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-99289-1_22

- Lindberg, I., Lindberg, B., & Söderberg, S. (2017). Patients' and healthcare personnel's experiences of health coaching with online self-management in the renewing health project. *International journal of telemedicine and applications*, 2017. <https://doi.org/10.1155/2017/9306192>
- Meirte, J., Hellemans, N., Anthonissen, M., Denteneer, L., Maertens, K., Moortgat, P., & Van Daele, U. (2020). Benefits and disadvantages of electronic patient-reported outcome measures: systematic review. *JMIR perioperative medicine*, 3(1), e15588. <https://doi.org/10.2196/15588>
- Mestres C.J. (2017). State of the Art of Health Care: The Cubism Period. Menvielle, L., Audrain-Pontevia, A. F., & Menvielle, W. (Eds.). (in) *The digitization of healthcare: new challenges and opportunities*. https://doi.org/10.1057/978-1-349-95173-4_1
- Paré, G., & Trudel, M. C. (2007). Knowledge barriers to PACS adoption and implementation in hospitals. *International journal of medical informatics* 76(1), 22-33. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2006.01.004>
- Peker, S. V., Van Giersbergen, M. Y., & Biçersoy, G. (2018). Sağlık Bilişimi ve Türkiye’de Hastanelerin Dijitalleşmesi. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 3(3), 228-267. <https://doi.org/10.25279/sak.398078>
- Raimo N., Turi I. D., Albergo F., & Vitolla F. (2023). The drivers of the digital transformation in the healthcare industry: An empirical analysis in Italian hospitals, *Technovation*, 121(1-10). <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2022.102558>
- Rauch, G., Röhmel, J., Gerß, J. et al. (2019). Aktuelle Herausforderungen bei der Bewertung von Ethikanträgen – Aspekte der Digitalisierung und Personalisierung im Gesundheitswesen. *Bundesgesundheitsbl* 62, 758–764. <https://doi.org/10.1007/s00103-019-02955-5>
- Sağlık Bakanlığı (2012). Stratejik Plan 2013-2017. Erişim adresi: <https://shgm.saglik.gov.tr/Eklenti/9843/0/saglik-bakaligi-stratejik-plan--2013-2017pdf.pdf>

Sağlık Bakanlığı (2014). EHR (Electronic Health Record)- ESK (Elektronik Sağlık Kaydı). Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR-4874/ehr-electronic-health-record--esk-elektronik-saglik-kaydi.html>

Sağlık Bakanlığı (2014). Neden Dijital Hastane. Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,5009/neden-dijital-hastane.html#:~:text=%C4%B0nsan%C4%B1n%20mekanik%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1na%20ihtiya%C3%A7%20azalacak,i%C3%A7in%20%C3%A7evre%20de%20korunmu%C5%9F%20olacakt%C4%B1r>

Sağlık Bakanlığı (2015). HBYS (Hastane Bilgi Yönetim Sistemi). Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,4881/hbys-hastane-bilgi-yonetim-sistemi.html>

Sağlık Bakanlığı (2018). T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemi Genel Müdürlüğü Tam Donanımlı Dijital Hastane Kılavuzu. Ankara: Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı (2019a). Sağlık Bakanlığı Dijital Hastane Değerlendirme Çalışmaları (2012-2014). Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,5006/saglik-bakanligi-dijital-hastane-degerlendirme-calismalari-2012-2014.html#:~:text=Ankara%20GMK%20Devlet%20Hastanesi%2C%20aynı,İrlanda'nın%20Dublin%20kentinde%20düzenlenen>

Sağlık Bakanlığı (2019b). Seviye7 Hastanelerimiz. Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR-56261/emram-seviye-7.html>

Sağlık Bakanlığı (2019c). Kocaeli İlinde Dijital Hastane Çalışmayı Düzenlendi. Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR-55805/kocaeli-ilinde-dijital-hastane-calistayi-duzenlendi.html>

Sağlık Bakanlığı (2021). Tire Devlet Hastanesi Seviye 7 Olarak Valide Oldu Erişim adresi: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR-85937/tire-devlet-hastanesi-seviye-7-olarak-valide-oldu.html>

Sağlık Bakanlığı (2023). Dijital Hastane. Erişim adresi: https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/arama?_Dil=1&p=seviye

- Sağlık Bakanlığı (2024a). Sağlık Bakanlığı Dijital Hastane, EMRAM hakkında. Erişim adresi:
<https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,4858/emram-hakkinda.html>
- Sağlık Bakanlığı (2024b). Emram Seviye 6. Erişim adresi:
<https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR-56267/emram-seviye-6.html>
- Sağlık Bakanlığı (2024c). Haberler-Duyurular. Erişim adresi:
<https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR-4944/haberler-duyurular.html>
- Uslu, D., Toygar, Ş. A., & Mansur, F. (2016). Hastane Bilgi Yönetim Sisteminin Kullanılabilirliğini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. Uluslararası sağlık yönetimi ve stratejileri araştırma dergisi, 2(3), 45-57.
- Ülke, R., & Atilla, E. A. (2020). Sağlık hizmetlerinde bilişim sistemleri ve e-sağlık: Ankara ili örneği. Gazi İktisat ve İşletme Dergisi, 6(1), 86-100.
<https://doi.org/10.30855/gjeb.2020.6.1.006>
- Wedel, P. V., Hagist, C., Liebe, J. D., Esdar, M., Hübner, U., & Pross, C. (2022). Effects of Hospital Digitization on Clinical Outcomes and Patient Satisfaction: Nationwide Multiple Regression Analysis Across German Hospitals. Journal of medical Internet research, 24(11), e40124. <https://doi.org/10.2196/40124>
- Williams P, Lovelock B, Cabarrus T, Harvey M. (2019). Improving Digital Hospital Transformation: Development of an Outcomes-Based Infrastructure Maturity Assessment Framework. JIMR Medical Informatics 7(1).
<https://doi.org/10.2196/12465>
- Wintner, L.M., Giesinger, J.M., Zabernigg, A. et al. (2015). Evaluation of electronic patient-reported outcome assessment with cancer patients in the hospital and at home. BMC Med Inform Decis Mak 15, 110. <https://doi.org/10.1186/s12911-015-0230-y>
- Yıldız, C. Ç., Başbüyük, M., & Yıldırım, D. (2020). Klinik Karar Destek Sistemlerinin Hemşirelikte Kullanımı. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 8(2), 483-495. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.743296>